

การวิเคราะห์ศิลปะการร่ายรำของนาฏยวงษ์

โดย

นายจตุภูมิ ใสอ้อ

มหาวิทยาลัยศิลปากร สงวนลิขสิทธิ์

สารนิพนธ์นี้เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาค้นคว้าตามหลักสูตรปริญญาศิลปศาสตรมหาบัณฑิต

สาขาวิชาเศรษฐศาสตร์

ภาควิชาภาษาตะวันออก

บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศิลปากร

ปีการศึกษา 2549

ลิขสิทธิ์ของบัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศิลปากร

A LITERARY ANALYSIS OF THE SDOK KOK THOM INSCRIPTION

By

Sajjaphoum La-or

มหาวิทยาลัยศิลปากร สงวนลิขสิทธิ์

A Master's Report Submitted in Partial Fulfillment of the Requirements for the Degree

MASTER OF ARTS

Department of Oriental Languages

Graduate School

SILPAKORN UNIVERSITY

2006

บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศิลปากร อนุมัติให้สารนิพนธ์เรื่อง “ การวิเคราะห์ศิลาจารึก
สดกถ่อกรมเชิงวรรณกรรม ” เสนอโดย นายสัจภูมิ ละออ เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาคตามหลักสูตร
ปริญญาศิลปศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาเขมรศึกษา

.....
(รองศาสตราจารย์ ดร.ศิริชัย ชินะดังกูร)

คณบดีบัณฑิตวิทยาลัย

วันที่.....เดือน..... พ.ศ.....

ผู้ควบคุมสารนิพนธ์

อาจารย์ ดร.กัณฑ์ กัชฌิมา

คณะกรรมการตรวจสอบสารนิพนธ์

มหาวิทยาลัยศิลปากร สงวนลิขสิทธิ์

..... ประธานกรรมการ
(อาจารย์ ดร.สมบัติ มั่งมีสุขศิริ)

..... ๙ / ๖๕ / ๕๐

..... กรรมการ

(อาจารย์ อุเทน วงษ์สถิตย์)

..... ๙ / ๖๕ / ๕๐

..... กรรมการ

(อาจารย์ ดร.กัณฑ์ กัชฌิมา)

..... ๙ / ๖๕ / ๕๐

สัจภูมิ ละออบ : การวิเคราะห์ศิลปะการสดกก็อกกรมเชิงวรรณกรรม. อาจารย์ผู้ควบคุม
สารนิพนธ์ : อ.ดร.กัณวดี คัชชีมา. 135 หน้า.

สารนิพนธ์ฉบับนี้เป็นการศึกษาวิเคราะห์ศิลปะการสดกก็อกกรมเชิงวรรณกรรม มี
จุดมุ่งหมายศึกษาข้อความในศิลปะการสดกก็อกกรมตามองค์ประกอบทางวรรณกรรมประเภทสารคดี เฉพาะ
ส่วนของภาษาเคมีโบราณ ผลการศึกษามีดังนี้

1. ด้านผู้แต่ง พระกมรเตงอัญศรีขยันทรัตนพิตเป็นผู้แต่งหรือให้แต่งศิลปะการสดกก็อกกรมนี้
เพราะผู้แต่งอ้างว่า พราหมณ์ศิวไกววัลยะเป็นบรรพบุรุษของตน ด้านจุดมุ่งหมายในการแต่งที่
เด่นชัดมี 3 ประการคือ เพื่ออ้างสิทธิในการปฏิบัติบูชาพระกมรเตงชคต ต ราช ของพราหมณ์ตระกูล
ศิวไกววัลยะ เพื่อประกาศสิทธิครอบครองที่ดิน และเพื่อฉลองศิวลึงค์ภทรนิเทศนะ ด้านเนื้อหาผู้แต่ง
เล่าเหตุการณ์ตั้งแต่สมัยพระเจ้าชัยวรมันที่2 ลงมาถึงสมัยพระเจ้าอุทัยทิตยวรมันที่2 โดยกล่าวถึง
สิทธิของพราหมณ์ตระกูลศิวไกววัลยะ ที่เป็นผู้เฝ้าประจำและกระทำการบูชาพระกมรเตงชคต ต ราช
และรับใช้พระมหากษัตริย์รวม 12 พระองค์ รวมระยะเวลา 250 ปี

2. ด้านองค์ประกอบทางวรรณกรรม โครงเรื่องผู้แต่งเปิดเรื่องด้วยเหตุการณ์สมัยพระเจ้า
ชัยวรมันที่2 ดำเนินเรื่องโดยอาศัยรัชกาลต่าง ๆ เป็นแกน จบเรื่องด้วยการอ้างสิทธิในที่ดินและ
ทาสรับใช้เทวาลัย ตัวละครในเรื่องที่สำคัญเป็นพราหมณ์ผู้รับใช้กมรเตงชคต ต ราช ตามลำดับ
พระมหากษัตริย์เคมีโบราณ และมีฉากใหญ่คือ อาณาจักรเคมีโบราณ

3. ด้านวรรณศิลป์ ผู้แต่งใช้ภาษาสันสกฤตสรรเสริญสิ่งศักดิ์สิทธิ์และบรรยายเหตุการณ์
และใช้ภาษาเคมีโบราณเพื่อสื่อสารกับคนทั่วไป ผู้แต่งใช้วิธีการเลือกสรรถ้อยคำมาใช้ให้เหมาะ
กับฐานะบุคคล ให้ผู้อ่านเกิดจินตภาพ และเลือกใช้โวหารต่าง ๆ มาใช้อย่างเหมาะสม ทำให้ผู้อ่าน
เข้าใจเนื้อหาได้ชัดเจนยิ่งขึ้น

This report for the award for the Master's degree in Khmer studies is entitled as 'A literary analysis of the Sdok kok thom inscription' and its aim is to study the ancient Khmer language inscribed in the Sdok kok thom from the point of view of documentary and literary analysis.

The major findings are as follow:

1. As is evident from the inscription, a Brahmana named 'Kamraten An Sri Jayendra Pandit' composed this inscription himself or commanded some scholar to compose this inscription. Further, Sri Jayendra Pandit claimed himself belonging to the races of the founder ancestor, the Brahmana named 'Sivakaivalya', who acted as a prominent advisor to the contemporary ruling kings. His purposes of the composition are threefold : firstly, to claim the right to worship the Sivalinga or some symbol called 'Kamra Ten Jagat ta Raja' that had been particularly assigned for his family. Secondly, to proclaim his right on the land and the last is to celebrate the installation of a Sivalinga called 'Bhadraniketana'. Besides, the details of the inscription show about the chronicle of previous Khmer kings from the time of king Jayavarman II until the king Udayaditya II, and the privileges in worshipping the 'Kamra Ten Jagat ta Raja' for Sivakaivalya family which had continuously served 12 kings for a very long period, i.e. about 250 years.

2. As regards the structure of the literary work, the composer started with the events that occurred in the reign of king Jayavarman II. Then he continued narrating the historical occurrences in the reigns of the successor Khmer kings and finally the inscription ended with the proclaiming the right on lands and the right of the servants at God's abode (Devalaya). In this inscription, the major character was the Brahmana who served the Sivalinga called 'Kamra ten Jagat ta Raja' and the minor characters are the ancient Khmer kings. The main setting is the ancient Khmer kingdom.

3. From the literary point of view, the composer employed Sanskrit language to praise Gods and Goddesses and to narrate the events, whereas he used the Old Khmer language to communicate with the ordinary people. The composer is an expert to choose the exact and suitable words for the people at reference belonging to different status, from which the readers can have relishing imagination not only about the events, but also about the people described in the inscription. Moreover, the diction of the text is definitely enchanting and precise so as to enable the readers for better understanding of the contents and simultaneously giving aesthetic pleasure.

กิตติกรรมประกาศ

สารนิพนธ์ฉบับนี้สำเร็จได้ อาศัยความกรุณาจากอาจารย์ผู้ทรงคุณวุฒิหลายท่าน ผู้วิจัยขอกราบขอบพระคุณดังนี้

ศ.ดร.ประเสริฐ ณ นคร ผู้ช่วยพิจารณาข้อหัวข้อวิจัยด้วยความเมตตา ศ.ดร.กุสุมา รัชชมณี ผู้มอบหนังสือวิเคราะห์วรรณคดีให้อ่านเพื่อศึกษาแนวทาง และอาจารย์อัญญา จิตสุทธิ ญาณ ผู้อธิบายหลักการและแนวทางการศึกษาให้ จนผู้วิจัยเห็นช่องทางการศึกษา

กราบขอบพระคุณอาจารย์ดร.กัณวดี คัชชีมาและอาจารย์ อุเทน วงษ์สถิตย์ ผู้ช่วยดูแลการวิจัยอย่างใกล้ชิด ชัดเกลalahอย่างเมตตา และนำพาไปพบปราสาทสดกก็อกรมหลายครั้งครา

กราบขอบพระคุณ ผศ.กรรณิการ์ วิมลเกษม ผู้ให้วิธีการเปรียบเทียบตัวอักษรในจารึกสมัยต่าง ๆ อันเอื้อให้ทำความเข้าใจข้อความในจารึกมากขึ้น ผศ.ดร.อรรณน บุญยฤทธิ์ ที่ช่วยพิจารณาโครงร่างของการวิจัยพร้อมอธิบายให้เห็นข้อควรปฏิบัติอันเป็นประโยชน์ยิ่งหลายประการ

กราบขอบพระคุณอาจารย์พงษ์พันธ์ และ อาจารย์ลินจง จันทร์วราทิตย์ อาจารย์ศิวกานท์ ปทุมสูติ ที่ช่วยชี้แนะวิธีอันงดงามเสมอมา

ขอบพระคุณรุ่นพี่เขมรศึกษาและมิ่งมิตรเพื่อนเรียนเขมรศึกษา เพื่อน ๆ ภาควิชาภาษาตะวันออก และชาวคณะโบราณคดีทุกคน ที่ช่วยเหลือเอื้อไมตรีเสมอมา

สุดท้ายนี้ บุคคลที่ไม่อาจลืมได้คือ สุริยรัตน์ ละออง คู่ชีวิตผู้รับภาระแทนระหว่างการศึกษาและปณิธรา-ณภัทร ละออง ลูก ๆ ทั้งสองที่คอยเป็นกำลังใจ

บทคัดย่อภาษาไทย.....	ง
บทคัดย่อภาษาอังกฤษ.....	จ
กิตติกรรมประกาศ.....	ฉ

บทที่

1	บทนำ.....	1
	ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา.....	1
	ความมุ่งหมายและวัตถุประสงค์ของการศึกษา.....	2
	ขอบเขตของการศึกษา.....	2
	ข้อตกลงเบื้องต้น.....	2
	ขั้นตอนของการศึกษา.....	3
	ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ.....	3
	วรรณกรรมที่เกี่ยวข้อง.....	3
2	ข้อมูลเบื้องต้นเกี่ยวกับศัลยารักษ์ศดกก๊อกรม.....	6
	ประวัติความเป็นมาของศัลยารักษ์ศดกก๊อกรม.....	6
	เนื้อหา.....	6
	ผู้แต่ง.....	12
	จุดมุ่งหมายในการแต่ง.....	14
	คำแปลสรุป.....	18
3	การศึกษาวิเคราะห์ศัลยารักษ์ศดกก๊อกรมเชิงวรรณกรรม.....	42
	โครงเรื่อง.....	42
	ตัวละคร.....	45
	ฉาก.....	62
4	การศึกษาวิเคราะห์ศัลยารักษ์ศดกก๊อกรมเชิงวรรณศิลป์.....	76
	รูปแบบคำประพันธ์.....	76
	กลวิธีการเขียน.....	78
	การเล่าเรื่อง.....	78

การดำเนินเรื่อง.....	79
การสื่อความคิด	82
การใช้ภาษา.....	82
การเลือกใช้ภาษา.....	82
การเลือกสรรคำ.....	83
การใช้โวหาร	8
5 สรุปผลและข้อเสนอแนะ	95
สรุปผลการศึกษา.....	95
ข้อเสนอแนะ	97
บรรณานุกรม.....	98
ภาคผนวก.....	100
ภาคผนวก ก ระบบถ่ายถอดสติลาจารึกสดก๊กอกรรม.....	101
ภาคผนวก ข สำเนาคัดลอกสติลาจารึกสดก๊กอกรรม	108
ประวัติผู้วิจัย.....	134

มหาวิทยาลัยศิลปากร สงวนลิขสิทธิ์

บทที่ 1

บทนำ

ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

ศิลาจารึกเป็นหลักฐานสำคัญชนิดหนึ่ง ที่นักประวัติศาสตร์ นักโบราณคดีทั่วโลกนำมาประกอบการค้นคว้าและอ้างอิงศึกษาเหตุการณ์ในอดีต ศิลาจารึกมีลักษณะเด่นคือ บอกเล่าเหตุการณ์ในสมัยที่จารึกนั้นเกิดขึ้นเป็นลายลักษณ์อักษร บอกประวัติสิ่งก่อสร้างที่จารึกปรากฏอยู่ ได้ชัดเจน บอกเวลาที่จารึกได้อย่างแม่นยำ และข้อความไม่สามารถแก้ไขได้ง่าย¹ นอกจากนี้ศิลาจารึกยังสามารถใช้ศึกษาเรื่องราวเกี่ยวกับวัฒนธรรม ประเพณี ความเชื่อ อักษรศาสตร์ วรรณคดี ตลอดจนสภาพสังคมในอดีตจากศิลาจารึกได้ด้วย ประเสริฐ ณ นคร ผู้เชี่ยวชาญด้านศิลาจารึก แสดงทรรศนะว่า ศิลาจารึกเป็นเอกสารอ้างอิงอันดับหนึ่ง ตำนานเป็นอันดับสอง²

พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ.2542 ให้ความหมายคำว่า ศิลาจารึก ดังนี้ “ก. เขียนหรือจารให้เป็นรอยลึกเป็นตัวอักษรหรือภาพเป็นต้น บนแผ่นศิลาหรือโลหะ หรือดินเป็นต้น, โดยปริยายหมายถึง ลักษณะที่คล้ายคลึงกันเช่น จารึกไว้ในดวงใจ, ในบทกลอน หมายความว่า เขียนโดยทั่ว ๆ ไปก็มี, น. เรียกศิลาที่เป็นตัวอักษรหรือภาพเป็นต้นว่า ศิลาจารึก เรียกสั้น ๆ ว่า จารึก”³ พิจารณาตามความหมายในพจนานุกรมแล้ว พบว่าศิลาจารึกเป็นวรรณกรรมประเภทหนึ่ง

สำนักหอสมุดแห่งชาติ กรมศิลปากร ระบุว่าในปี พ.ศ.2546 กรมศิลปากรได้ลงทะเบียนศิลาจารึกที่พบในประเทศไทยไว้จำนวนถึง 1,414 หลัก⁴ หนึ่งในจำนวนนั้นคือศิลาจารึกสดก๊กอกรรม พบที่บริเวณปราสาทสดก๊กอกรรม ปัจจุบันอยู่ในเขตพื้นที่ปกครองบ้านหนองหญ้าแก้ว หมู่ที่ 9 ต.โคกสูง กิ่งอ.โคกสูง จ.สระแก้ว ส่วนแห่งศิลาจารึกตั้งอยู่ที่ สำนักหอสมุดแห่งชาติ ทำวาสุกรี กรุงเทพมหานคร

¹มนวิภา เจียจันทร์พงษ์ และคนอื่นๆ. โบราณคดีเบื้องต้น (กรุงเทพฯ : กรมศิลปากร, 2517), 28.

²ประเสริฐ ณ นคร, อักษร ภาษา จารึก วรรณกรรม รวมบทนิพนธ์ เสถียรภาพวิชาการ ของ ศ.ดร.ประเสริฐ ณ นคร (กรุงเทพฯ : สำนักพิมพ์มติชน , 2548), 88.

³พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน (กรุงเทพฯ : บริษัทนานมีบุ๊คส์พับลิเคชันส์ จำกัด, 2542), 306.

⁴ชะเอม แก้วคล้าย. “การศึกษาวิจัยทางด้านจารึกและเอกสารโบราณของกลุ่มหนังสือตัวเขียนและจารึก สำนักหอสมุดแห่งชาติ,” ภาษา-จารึก 9 (2546) : 11.

ศิลาจารึกสดกก๊กอกกรมมีความสำคัญ เพราะเป็นหลักฐานทางประวัติศาสตร์ที่บันทึกเรื่องราวกัมพูชาในสมัยพระนคร จารึกเป็นภาษาสันสกฤตและเขมรโบราณ รายละเอียดของเนื้อหา กล่าวถึงเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นในอาณาจักรเขมรโบราณ ตั้งแต่รัชสมัยพระเจ้าชัยวรมันที่ 2 (พ.ศ. 1345 - 1393) ถึง พระเจ้าอุทยาทิตยวรมันที่ 2 (พ.ศ. 1593 - 1609) รวมเวลาไม่น้อยกว่า 250 ปี เนื้อหาเล่าเรื่องเชื้อสายพราหมณ์คือ ไกวัลยະ ผู้รับใช้พระมหากษัตริย์ตั้งแต่สมัยพระเจ้าชัยวรมันที่ 2 พระมหากษัตริย์ผู้เสด็จกลับจากชวา ทรงย้ายเมืองหลวงถึง 4 เมือง คือ 1.อินทปุระ 2.หริหรัลย 3.อมเรนทปุระ และ 4.มเหศวรบรรพต อันเป็นสถานที่สถาปนาเทวราชา เชื้อสายของตระกูลคือ ไกวัลยະ เฝ้ารับใช้พระมหากษัตริย์ทุกพระองค์ตลอดมา จนกระทั่งถึงพระเจ้าอุทยาทิตยวรมันที่ 2 อันเป็นสมัยที่เขียนจารึก

การศึกษาศิลาจารึกสดกก๊กอกกรมเชิงประวัติศาสตร์ นักวิชาการไทย กัมพูชา และฝรั่งเศส ได้ศึกษาไว้มาก แต่การศึกษาด้านวรรณกรรมยังไม่ปรากฏมีผู้ศึกษาค้นคว้า ทั้ง ๆ ที่ศิลาจารึกสดกก๊กอกกรมเป็นวรรณกรรมประเภทหนึ่ง ทำให้ผู้วิจัยสนใจศึกษาศิลาจารึกสดกก๊กอกกรมเชิงวรรณกรรม และเมื่อพิจารณารูปแบบการแต่งศิลาจารึกสดกก๊กอกกรมแล้วพบว่า เป็นเรื่องที่แต่งจากข้อเท็จจริง แม้จะมีคำกล่าวเกินจริงปรากฏอยู่ก็เป็นเพียงการใช้โวหาร เรื่องราวไม่ได้หลุดไปจากพื้นฐานของความเป็นจริง เนื้อเรื่องมีตัวละครที่เป็นบุคคลในประวัติศาสตร์ โครงเรื่อง และฉากซึ่งเป็นสถานที่จริง ๆ ไม่ได้สมมุติขึ้นมา ลักษณะดังกล่าวนี้ เป็นลักษณะของสารคดี ด้วยเหตุนี้ผู้วิจัยจึงมีความสนใจศึกษาศิลาจารึกสดกก๊กอกกรมในเชิงวรรณกรรมประเภทสารคดี (non fiction)

ความมุ่งหมายและวัตถุประสงค์ของการศึกษา

1. เพื่อศึกษาศิลาจารึกสดกก๊กอกกรมในรูปแบบวรรณกรรมประเภทสารคดี
2. เพื่อศึกษาศิลาจารึกสดกก๊กอกกรมในแง่วรรณศิลป์

ขอบเขตของการศึกษา

1. การศึกษาศิลาจารึกสดกก๊กอกกรมในสารนิพนธ์ฉบับนี้ ศึกษาเฉพาะข้อความที่เป็นภาษาเขมร จากตัวอักษรถ่ายถอด (transliteration) ในหนังสือ The Sdok Kak Thom Inscription ของ Chhany Sak Humphry โดยใช้ภาษาสันสกฤตเป็นข้อมูลเปรียบเทียบ
2. คำแปลศิลาจารึกสดกก๊กอกกรมเป็นภาษาไทยในสารนิพนธ์นี้ ปรับปรุงจากคำแปลของ ศ.มจ. สุภัทรดิศ ดิศกุล ในหนังสือรวมบทความของ หม่อมเจ้าสุภัทรดิศ ดิศกุล รวบรวมโดย บังเอิญ มาประณีต หอสมุดกลาง มหาวิทยาลัยศิลปากร วิทยาเขตวังท่าพระ

ข้อตกลงเบื้องต้น

การใช้อักษรย่อในสารนิพนธ์มีดังต่อไปนี้

1. C หมายถึง เนื้อความในศิลาจารึกด้านที่ 3 หรือ ด้าน C
2. D หมายถึง เนื้อความในศิลาจารึกด้านที่ 4 หรือ ด้าน D
3. บ. หมายถึง บรรทัด

ขั้นตอนของการศึกษา

1. สำรวจเอกสารที่ใช้ในการวิจัย และรวบรวมเอกสารที่เกี่ยวข้อง
2. แปลสรุปความจารึกสดก๊กอกรรม
3. ศึกษาวิเคราะห์ข้อมูลในด้านเนื้อหา รูปแบบการเขียน
4. เรียบเรียงผลการศึกษาวิจัยและให้ข้อเสนอแนะ
5. เสนอผลการวิจัย

ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ

ได้ทราบคุณค่าของจารึกสดก๊กอกรรมด้านวรรณกรรมและวรรณศิลป์

วรรณกรรมที่เกี่ยวข้อง

วรรณกรรมที่เกี่ยวข้องที่เป็นประโยชน์ต่อการศึกษาศิลาจารึกสดก๊กอกรรมเชิงวรรณกรรมประเภทสารคดี มีดังนี้

ADHIR CHAKRAVARTI ได้เขียนหนังสือ THE SDOK KAK THOM INSCRIPTION⁵ จัดพิมพ์โดย วิทยาลัยสันสกฤต เมืองกัลกัตตา ประเทศอินเดีย เมื่อ ค.ศ.1980 ในหนังสือเล่มนี้ CHAKRAVARTI แบ่งการศึกษาจัดพิมพ์ไว้ 2 ภาค

ภาคที่ 1 นำเสนอเรื่อง ประวัติ เรื่องราวทั่วไปเกี่ยวกับศิลาจารึกสดก๊กอกรรม องค์การปกครอง หน่วยการปกครองของสังคม สภาพเศรษฐกิจ และเรื่องเทวราชา

⁵ Adhir Chakravarti. The Sdok Kak Thom Inscription (Calcutta : Sanskrit college Calcutta 1980).

ภาคที่ 2 นำเสนอคำแปลข้อความศิลาจารึกสดกก๊กอกกรม ในส่วนที่เป็นภาษาสันสกฤต เป็นภาษาอังกฤษ และแปลข้อความศิลาจารึกสดกก๊กอกกรม ในส่วนที่เป็นภาษาเขมรโบราณเป็น ภาษาอังกฤษ

CHHANY SAK-HUMPHRY ได้เขียนหนังสือ THE SDOK KAK THOM INSCRIPTION (k235)⁶ จัดพิมพ์โดย สถาบันพุทธศาสนบัณฑิต เมื่อ ค.ศ.2005 CHHANY ได้ เขียนเรื่องไวยากรณ์ในภาษาเขมรโบราณ คำกริยา คำนาม คำกริยาวิเศษ คำบุพบท คำสรรพนาม ประโยค นามวลี และอนุประโยค นอกจากนั้น CHHANYยังได้แปลศิลาข้อความจารึกสดกก๊กอกกรม ทั้งภาษาสันสกฤตและเขมรโบราณเป็นภาษาอังกฤษ

ฟุง เสียม เสนอบทความ เรื่อง ศิลาจารึกสดกก๊กอกกรม⁷ เป็นเอกสารประกอบการ บรรยายเรื่องศิลาจารึกในประเทศกัมพูชา ณ มหาวิทยาลัยศิลปากร เมื่อ พ.ศ.2547 ฟุง เสียม ได้ แปลข้อความจากศิลาจารึก ทั้งภาษาสันสกฤตและภาษาเขมรโบราณเป็นภาษาเขมรปัจจุบัน ผู้ ศึกษาวิจัยได้นำมาใช้ในการตรวจสอบคำแปล

ปรีดา ศรีชลาลัย เสนอบทความเรื่อง จารึกสดกก๊กอกกรม คือจารึกประวัติศาสตร์ขอม⁸ ลงพิมพ์ในวารสารศิลปากร เมื่อ พ.ศ.2517 ศึกษาศิลาจารึกสดกก๊กอกกรมในด้านประวัติศาสตร์ และ ความหมายของศัพท์บางคำ หัวข้อที่ศึกษามี ขอมมาจากไหน ขอมมีชื่อเมืองแรกตั้งว่าอะไร ตำแหน่งของข้าราชการ การใช้คำ เช่น สรสิร์ และ กุรุง เป็นต้น

⁶ Chhany Sak-humphry. The sdok kak thom inscription (k235) (Phnom Penh : the Buddhist institute ,2005).

ฟุง เสียม, "ศิลาจารึกสดกก๊กอกกรม," เอกสารประกอบการบรรยาย ณ มหาวิทยาลัยศิลปากร ,2547 (อัดสำเนา)

⁸ ปรีดา ศรีชลาลัย, "ศิลาจารึกสดกก๊กอกกรมคือ จารึกประวัติขอม," ศิลปากร 18, 4 (พฤศจิกายน 2517), 50-70.

เซอเม แก้วคล้าย เสนอบทความเรื่อง **จารึกสดก๊กอกกรม⁹** ลงพิมพ์ในหนังสือ **จารึกประเทศไทยเล่ม 3 อักษรขอม พุทธศตวรรษที่15-16** จัดพิมพ์โดย หอสมุดแห่งชาติ กรมศิลปากร เมื่อ พ.ศ. 2529 บอกความเป็นมาของศิลาจารึกสดก๊กอกกรมและแปลคำจารึกทั้งภาษาสันสกฤตและเขมรโบราณเป็นภาษาไทย

ศ.ม.จ.สุภัทรดิศ ดิศกุล เสนอบทความเรื่อง **จารึกสดก๊กอกกรม¹⁰** ทรงแปลและเรียบเรียงจากผลงานศึกษาของ ปีแอร์ ดูปองต์ และ ยอร์ช เซเดส์ ที่จัดพิมพ์ในวารสารของสำนักฝรั่งเศสแห่งปลายบูรพาทิศ ลงพิมพ์ในวารสารโบราณคดีเมื่อ พ.ศ. 2516 เนื้อหาเกี่ยวกับประวัติศาสตร์ศิลาจารึกสดก๊กอกกรม การศึกษาศิลาจารึกสดก๊กอกกรมโดยนักศึกษาวฝรั่งเศส จำนวนบรรทัดของคำจารึก ไสลทที่ใช้ในจารึก พราหมณ์ตระกูลศิวไกวัลยะที่ดูแลศาสนสถาน ลัทธิเทวราช คำศัพท์บางคำ และคำแปลทั้งภาษาสันสกฤตและภาษาเขมรโบราณเป็นภาษาไทย

มหาวิทยาลัยศิลปากร สงวนลิขสิทธิ์

⁹ เซอเม แก้วคล้าย และคณะ, “จารึกสดก๊กอกกรม2,” **จารึกในประเทศไทยเล่ม3 อักษรขอมพุทธศตวรรษที่15-16** (กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์ภาพพิมพ์, 2529), 208-227.

¹⁰ บังเอิญ มาประณีต, ผู้รวบรวม. **รวมบทความของศาสตราจารย์หม่อมเจ้าสุภัทรดิศ ดิศกุล** (กรุงเทพฯ : หอสมุดมหาวิทยาลัยศิลปากร วิทยาเขตวังท่าพระ กรกฎาคม 2528), 184-250.

บทที่ 2

ข้อมูลเบื้องต้นเกี่ยวกับศิลาจารึกสดกก๊กอกกรม

ประวัติความเป็นมาของศิลาจารึกสดกก๊กอกกรม

ศิลาจารึกสดกก๊กอกกรม ในหนังสือประชุมจารึกภาคที่ 3 กำหนดให้เป็นหลักที่ 57 ส่วนหนังสือ ศิลาจารึกกัมพูชา กำหนดให้เป็นหลักที่ 235 (k235) เจ้าอาวาสวัดโคกสูง ตำบลโคกสูง อ.อรัญประเทศ จังหวัดปราจีนบุรี เป็นผู้พบที่บริเวณหน้าปราสาทด้านทิศเหนือ เมื่อ พ.ศ.2463 สถานที่แห่งนี้ปัจจุบันอยู่ในเขตปกครองของบ้านหนองหญ้าแก้ว หมู่ที่ 9 ต.โคกสูง กิ่ง อ.โคกสูง จังหวัดสระแก้ว

ลักษณะของจารึก เป็นหลักศิลาชนวนรูป 4 เหลี่ยม กว้าง 43 ซม. ยาว 191 ซม.หนา 32 ซม. จารด้วยอักษรขอมโบราณทั้ง 4 ด้าน ใช้ภาษาสันสกฤตและเขมรโบราณ จำนวนบรรทัด ด้านที่ 1 มี 60 บรรทัด ด้านที่ 2 มี 77 บรรทัด ด้านที่ 3 มี 84 บรรทัด และด้านที่ 4 มี 119 บรรทัด รวม 340

บรรทัด

สมเด็จพระเจ้าบรมวงศ์เธอ กรมพระยาดำรงราชานุภาพ โปรดให้เก็บแท่งศิลาจารึกไว้ ณ อาคารพระที่นั่งศิวิไลภูมิมาน พิพิธภัณฑสถานแห่งชาติ พระนคร เมื่อวันที่ 9 พฤศจิกายน พ.ศ. 2503 แท่งศิลาจารึกถูกไฟไหม้แตกออกเป็นชิ้น ๆ กรมศิลปากรซ่อมแซมเสร็จเมื่อปี พ.ศ.2511 ปัจจุบันย้ายมาเก็บรักษาไว้ที่ หอสมุดวชิรญาณ กองหอสมุดแห่งชาติ กรมศิลปากร ท่าवासกรี กรุงเทพมหานคร

เนื้อความในจารึก

เนื้อความในจารึก ผู้วิจัยย่อมาจากคำแปลศิลาจารึกสดกก๊กอกกรมของศ.ม.จ.สุภัทรดิศ ดิศกุล จากหนังสือชื่อ รวมบทความของ ศาสตราจารย์ หม่อมเจ้า สุภัทรดิศ ดิศกุล รวบรวมโดย บังเอิญ มาประณีต¹¹ ในบทความมีคำแปลทั้งจากภาษาสันสกฤตและคำแปลจากภาษาเขมรโบราณ ผู้วิจัยเลือกย่อความเฉพาะในส่วนที่เป็นภาษาเขมรโบราณ เพื่อนำมาศึกษาวิจัยตาม

¹¹ บังเอิญ มาประณีต,ผู้รวบรวม. รวมบทความของศาสตราจารย์หม่อมเจ้าสุภัทรดิศ ดิศกุล (กรุงเทพฯ : หอสมุดมหาวิทยาลัยศิลปากร วิทยาเขตวังท่าพระ กรมศิลปากร, 2528),184-250.

จุดประสงค์ แต่บางข้อความในภาษาเขมรโบราณที่สื่อความหมายไม่ชัดเจน ก็อาศัยข้อความแปลภาษาสันสกฤตมาประกอบการพิจารณา เพื่อให้ได้ความที่ชัดเจน

ชื่อเฉพาะที่ปรากฏอยู่ในเนื้อความ ผู้ศึกษาวิจัยยึดตามรูปอักษรที่ปรากฏในจารึกเป็นหลัก โดยอาศัยสำเนาคัดลอกของ อาจารย์อัญญา จิตสุทธิญาณ ตัวอย่างเช่นคำว่า ภัทรศิริ ในคำแปลใช้ ภัทรศิริ เมื่อพิจารณาจากสำเนาต้นฉบับเขียนเป็น ภัทรศิริ ผู้ศึกษาวิจัยก็เลือกใช้ ภัทรศิริ ตามสำเนาคัดลอกจากจารึกเป็นต้น สาเหตุที่ผู้ศึกษาวิจัยคงรูปเดิมไว้ เพราะป้องกันความสับสนในเรื่อง "ชื่อบ้านนามเมือง" ทั้งต่อผู้ศึกษาวิจัยเองและผู้สนใจสืบไป

ส่วนคำที่มาจากภาษาบาลีและสันสกฤต พยัญชนะท้ายคำที่ไม่ใช่ตัวสะกด ตามกฎการอ่านต้องออกเสียง "อะ" อยู่แล้ว ผู้ศึกษาวิจัยจึงเติมเครื่องหมายวิสรรชนีย์ท้ายพยัญชนะเหล่านั้นตามต้นฉบับแปล เช่นคำว่า ภัทรปัตตน ฉบับแปลใช้ ภัทรปัตตนะ ผู้ศึกษาวิจัยก็ใช้ ภัทรปัตตนะ เป็นต้น

เนื้อความในจารึกโดยย่อ

พระบาทปรเมศวร (พระเจ้าชัยวรมันที่ 2) ทรงประดิษฐานเทวราช ในราชธานีศรีมเหศวรบรรพต โปรดให้บุคคลของสดุกรันสีและภัทรปัตตนะเป็นผู้เฝ้าประจำและกระทำการบูชาเทวราช และทรงพระราชทานพรและสถาปนาแห่งหามิให้มีผู้อื่นเป็นผู้เฝ้าประจำและกระทำการบูชา

เมื่อพระองค์เสด็จมาจากชวา มาครองเมืองอินทปุระ แสดงอัญศิวกวาลยะได้เป็นพระมหाराชครู และราชบุโรหิต เมื่อเสด็จออกจากเมืองอินทปุระ ทรงโปรดให้แสดงอัญศิวกวาลยะพร้อมครอบครัวตามเสด็จ เมื่อมาถึงวิชัยแห่งบูรพทิศ โปรดพระราชทานที่ดินให้สร้างสุกกฤติ แล้วให้ครอบครัวของท่านพำนักอยู่ที่แห่งนั้น

พระบาทพระปรเมศวรตั้งราชธานีที่นริหราลัย แสดงอัญศิวกวาลยะได้มาอยู่ด้วย เมื่อเสด็จย้ายไปประทับที่ราชธานี อมเรนทรปุระ แสดงอัญศิวกวาลยะก็ตามเสด็จ และทูลขอที่ดินใกล้กับเมืองอมเรนทรปุระเพื่อสร้างสุกกฤตขึ้นที่นั่น แล้วนำวงศ์ญาติมาจากสุกกฤติ มาพำนัก แล้วให้พราหมณ์คณาทร สร้างคิวงคิงคองหนึ่งและอุทิศข้าทาสถวาย

ต่อมาพระบาทปรเมศวรได้เสด็จย้ายมาประทับที่มเหศวรบรรพตแสดงอัญศิวกวาลยะตามมาอยู่ด้วย เมื่อมีพราหมณ์หรณยทามะ ผู้เชี่ยวชาญในไสยศาสตร์มาจากชนบท พระบาทปรเมศวรเชิญให้มาประกอบพิธี เพื่อไม่ให้ประเทศกัมพูชารุ่งขึ้นต่อชวา และทำให้พระราชาเป็นพระ

จักรพรรดิแต่เพียงผู้เดียว พราหมณ์หิรัณยทามะได้กระทำพิธีด้วยพระคัมภีร์วินาศิระ และ
ประดิษฐานเทวราชได้สอนคัมภีร์วินาศิระ นโยตตระ ลำโหมะและศิรศเฉทะ ให้กับท่านแสดงอัญ
ศิวไกววัลยะ ท่านสั่งให้แสดงอัญศิวไกววัลยะกระทำพิธีเกี่ยวข้องกับเทวราช พระบาทปรเมศวรและ
พราหมณ์หิรัณยทามะให้พรให้ตระกูลของพราหมณ์ศิวไกววัลยะเท่านั้น ที่เป็นผู้เฝ้าประจำและ
กระทำการบูชาใกล้ชิดเทวราชได้ และสาปแช่งห้ามมิให้ผู้อื่นใดเฝ้าอยู่ประจำและกระทำการบูชา

ต่อมาพระบาทปรเมศวรเสด็จกลับมาประทับที่หิรัณาลัย พระองค์ได้อัญเชิญเทวราชมา
ประดิษฐานด้วย แสดงอัญศิวไกววัลยะพร้อมครอบครัวได้เฝ้าอยู่ประจำและกระทำการบูชา และได้
ถึงแก่กรรมในรัชกาลนี้ พระบาทปรเมศวรเสด็จสวรรคตที่ราชธานีหิรัณาลัยเช่นกัน

ในรัชกาลพระบาทวิษณุโลก (พระเจ้าชัยวรมันที่3) เทวราชประดิษฐานอยู่ในเมือง
หิรัณาลัย แสดงอัญสุกษมวิณฑุลานของแสดงอัญศิวไกววัลยะได้เป็นราชปุโรหิตใกล้ชิดเทวราช สืบ
แทน ท่านได้นำวงศ์ญาติที่ภวาลัยมาอยู่ที่สุรกฤติ

แสดงอัญรุทรอาจารย์น้องชายของแสดงอัญศิวไกววัลยะ ได้ไปบวชอยู่เชิงเขาถโก แสดงอัญ
รุทรอาจารย์ ได้ทูลขอภูเขาและที่ดินแห่งนี้ต่อพระบาทวิษณุโลกจัดตั้งสุกรวมทั้งสร้างศาสนสถาน
ขึ้น แล้วตั้งชื่อว่าภัททริ

ในรัชกาลของพระบาทอิศวรโลก(พระเจ้าอินทรวรมันที่1) เทวราชประดิษฐานอยู่ที่เมือง
หิรัณาลัย แสดงอัญวามศิวะหลานของท่านแสดงอัญศิวไกววัลยะได้เป็นพระอาจารย์ของพระบาท
อิศวรโลก พระเจ้าอินทรวรมันที่1 ได้โปรดพระราชทานพระบรมศิวโลก (พระเจ้ายศวรมันที่1)
ในขณะที่ยังทรงพระเยาว์ ให้กับแสดงอัญวามศิวะ เพื่อถวายการสั่งสอน ท่านแสดงอัญวามศิวะเป็น
ศิษย์ของท่านแสดงอัญศิวโลม มหาราชครูของพระบาทอิศวรโลก ทั้งท่านแสดงอัญศิวโลมและท่าน
แสดงอัญวามศิวะ ได้ร่วมกันสร้างคิวดาครมและศาสนสถานขึ้น

ต่อมาพระบาทบรมศิวโลกมีพระราชโองการให้ พระกัมมเร่งวามศิวะเป็นพระมหาราชครู
ดูแลความเป็นอยู่ทั้งหมดของศาสนสถานที่ตระกูลของท่านได้สร้างขึ้น

ครั้นพระบาทบรมศิวโลกสร้างราชธานีศรียศธรปุระ ทรงอัญเชิญเทวราชจากเมือง
หิรัณาลัยมาประดิษฐานไว้ และทรงสถาปนาเขากลางเมือง แสดงอัญวามศิวะได้สร้างคิวลึงคี่ขึ้น
ตรงกลาง เมื่อสร้างศาสนสถานแล้ว แสดงอัญวามศิวะ ขอพระราชทานที่ดินเพื่อสร้างศาสนสถาน
แสดงอัญรุทรอาจารย์น้องชายของพราหมณ์ศิวไกววัลยะ มาแจ้งว่ามีที่ดินว่างอยู่ใกล้กับภัททริ ของ
แสดงอัญรุทรอาจารย์ ให้แสดงอัญวามศิวะขอพระราชทานที่ดินนั้น ท่านจึงได้ขอพระราชทานจาก
พระบาทบรมศิวโลก และได้ตั้งสุกรขึ้นที่นั่นนามว่าภัทธปิตตะและภัทธาวาส พระบาทบรมศิวโลก

ได้พระราชทานศิลาลึงค์สูง 2 ศอก ทำด้วยศิลาที่เหลือจากการสร้างศิลาลึงค์ซึ่งประดิษฐานที่เขากลางเมือง ไปประดิษฐานที่ภัทรปัตตะนะ และพระราชทานรูปพระภักวดีเพื่อประดิษฐานในสกุลแห่งภัทรวาส พระบาทบรมศิวโลกได้พระราชทานโกศทั้งเครื่องกระยาเพื่อการสังเวย และทรัพย์สมบัติที่จำเป็นเป็นทักษิณาทาน ส่วนที่คนศรประมาณแห่งอโมฆปุระ ทรงโปรดให้ทำนุบำรุงพร้อมทั้งสตฺถุรันสิด้วย พระบาทบรมศิวโลกโปรดให้นักบวชชื่อเสตงอัญญาศิลาไปทำงานที่สกุลแห่งภัทรปัตตะนะ ให้สร้างศาสนสถาน และให้นำข้าราชการผู้น้อย 2 คนจากวิสัยแห่งเขวงนามาตั้งสกุล เพื่อจัดตั้งศาสนสถาน สร้างปราสาท จนสำเร็จ แล้วอุทิศศาสนสถานแด่เสตงอัญญาศิลา

เสตงอัญญาศิลาประกาศให้สกุลภวาลัย ของสายสกุลท่าน สกุลแห่งรหา สกุลแห่งรยเยน และนาคสุนทร ให้เป็นของภัทรปัตตะนะ โดยประกาศทางราชการที่จารึกขึ้น

เสตงอัญญาศิลาผู้น้องชายของเสตงอัญญาศิลา และเป็นอาจารย์ใหญ่ ได้ทูลขอที่ดินแดนแห่งสตฺถุรันสิ ในวิสัยแห่งอโมฆปุระ จากพระบาทบรมศิวโลก ท่านได้สร้างสกุล ทำให้เป็นระเบียบ และสร้างศิลาลึงค์ 1 องค์

เสตงอัญญาศิลาและท่านเสตงอัญญแห่งพนมกันสาได้ให้นาสตรี 3 ท่าน ซึ่งเป็นหลานสาวของท่านทั้งสอง อันเกิดแต่มารดาเดียวกัน จากสกุลแห่งกุตติในวิสัยแห่งบุรพทิศมาอยู่ที่สตฺถุรันสิ

2 คน ส่วนอีกหนึ่งคนให้ไปอยู่ที่ภัทรปัตตะนะ ญาติอื่น ๆ ซึ่งไม่ได้ย้ายมาก็ยังคงพำนักอยู่ที่สกุลกุตติต่อไป

ในรัชกาลของพระบาทพุทธโลก (พระเจ้าหรรษวรมันที่1) และพระบาทบรมพุทธโลก (พระเจ้าอโศกวรมันที่2) เสตงอัญญุมารสวามี หลานของเสตงอัญญาศิลา เป็นอาจารย์ใหญ่ และเป็นหัวหน้าแห่งสกุล ได้สร้างสกุลแห่งปราศรัขึ้นบนดินแดนสตฺถุรันสิ และได้ดูแลรับใช้พระบาทบรมพุทธโลก

ในรัชกาลของพระบาทบรมศิวโลก (พระเจ้าชัยวรมันที่4) พระองค์ได้เสด็จย้ายจากนครศรียศธรปุระไปที่โลกครคยร ได้อัญเชิญเทวราชไปด้วย เสตงอัญญอโศกมูรติ เป็นอาจารย์ใหญ่ ได้เป็นหัวหน้าแห่งสกุล ได้ตามเสด็จไปพำนักอยู่ที่โลกครคยร ท่านได้ขอพระราชทานที่ดินแล้วสร้างสกุลชื่อขมวาทู ได้อุทิศทาส และมอบหน้าที่ศาสนพิธีให้เป็นของวงศ์ญาติของท่าน ผู้ประดิษฐานศิลาลึงค์ ณ สตฺถุรันสิ

รัชกาลของพระบาทพรหมโลก (พระเจ้าหรรษวรมันที่2) เสตงอัญญาตมศิลา หลานของเสตงอัญญอโศกมูรติ ราชบุโรหิตปฏิบัติพิธีที่พระเทวราช ได้เป็นโหรตารจารย์และหัวหน้าแห่งสกุล

เมื่อพระบาทศิวโลก (พระเจ้าราเชนทรวรมันที่2) เสด็จกลับมาที่ราชธานี ศรียโคธปุระ ทรงนำเทวราชกลับมาด้วย แสดงอัญญาत्मศิวนะราชปุโรหิตได้เป็นโหรตารจารย์และหัวหน้าแห่งสกุล ได้สร้างศาสนสถานที่สุดรันสิ ได้จัดตั้งสฤกพรหมปุระ จำนตคตุกะ และจำนตคานดินดินแดน แห่งสุดรันสิ และได้สร้างศาสนสถานขึ้นที่นั่น แสดงอัญญาत्मศิวนะถึงแก่กรรมในรัชกาลพระเจ้า ชัยวรมันที่5

ในรัชกาลของพระบาทบรมวิรุโลก(พระเจ้าชัยวรมันที่5) แสดงอัญญาจารย์หลานของท่านแสดงอัญญาत्मศิวนะ ได้เป็นหัวหน้าแห่งสกุล ในสมัยที่พระบาทนิรวาณบพ (พระเจ้าสุริยวรมันที่ 1) ได้กรีธาทัพ เวลานั้นเองที่ประติมากรรมที่ภทรปัตตนะและสุดรันสิถูกทำลายไป เมื่อพระองค์ เสด็จขึ้นครองราชย์ แสดงอัญญาจารย์ก็ได้สร้างศาสนสถานขึ้นมาใหม่ สร้างพระคังกรนารายณ์ พระภควดี แต่ไม่ทันบูรณะเสร็จก็ถึงแก่กรรม

ในรัชกาลของพระบาทนิรวาณบพ แสดงอัญญาत्मศิวนะหลานของแสดงอัญญาจารย์ ได้รับ พระราชโองการให้ลาสิกขามารับใช้ และได้สมรสกับพระชนิษฐภคินีแห่งเจ้าหญิงศรีวิรัลक्षมีผู้เป็น อัครเทวี แล้วรับพระราชทานนามว่า กัมแสดงศรีชเยนทรบัณฑิต และได้เป็นราชปุโรหิต ไชลัญ ษณแห่ง

มหาวิทยาลัยศิลปากร สงวนลิขสิทธิ์

กรรมานตระ

สฤกภทรปัตตนะ สุดรันสิและบรรดาถิ่นฐานอื่น ๆ ที่ถูกทำลายลง ในสมัยพระบาท นิรวาณบพทรงกระทำการสู้รบนั้น ท่านศรีชเยนทรบัณฑิตได้ก่อตั้งสฤกเหล่านี้ขึ้นมาใหม่ทั้งหมด และได้สร้างประติมากรรมซึ่งได้เคยสร้างขึ้นที่นั่นใหม่อีกครั้งหนึ่ง ณ สฤกแห่งภทรปัตตนะ ท่านได้ สร้างศิวลึงค์และประติมากรรม ขุดสระ สร้างอาราม ขุดสระเก็บน้ำ สร้างท่านบ อุทิศแก่ศาสน สถาน ที่ สฤกภทราวาส สฤกภทริศริ และสฤกสุดรันสิ

ท่านได้ขอพระราชทานที่ดินชื่อจำกาโนอโมมปุระ ได้รับที่ดินทางทิศตะวันออกของสระ มหารัจโนอโมมปุระด้วยการแลกเปลี่ยนสิ่งของ แล้วถวายแด่เทวาลัยที่สุดรันสิและแด่สกุลของท่าน

ท่านได้ตั้งถิ่นฐานขึ้นในเมืองอโมมปุระ บนที่ดินนาคนสุนทรญาณิเชื้อสายของท่าน อุทิศ ทาส และข้าวเปลือกถวายแด่เทวาลัยที่ภทรปัตตนะ สำหรับท่งนาแห่งคณศวรซึ่งได้ทำการ แลกเปลี่ยน โดยพระราชโองการของพระบาทนิรวาณบพ เพื่อมอบให้แก่พวกผู้ดูแลศาสนสถาน สำหรับดินแดนพาหุยุทธ์ ซึ่งถูกทิ้งอยู่ในสฤกเขงทนาป พระบาทบรมนิรวาณบพได้โปรดอุทิศ พระราชทาน ได้สร้างหลักเขตขึ้น และได้มอบให้แก่เทวาลัยแห่งกฤติและแด่สกุลทั้งหมด

สุรกภวาลย์ซึ่งกัมรเตงคิวไกวัลยะ สร้างขึ้นในสถานที่ซึ่งพื้นเมืองอมเรนทรปุระออกไป
สุรกและคิวลิ่งค์ ได้ถูกประชาชนปล้นสะดมและทำลาย เทวาลย์กลายเป็นป่า พระบาทกัมรเตงอัญ
ศรีอุทยาทิตยวรมัน ได้พระราชทานสุรกแห่งภวาลย์ใหม่อีกครั้ง แก่ผู้ที่ได้จัดการหักร้างถางพงป่า
สร้างประติมากรรมขึ้นที่นั่น และจัดให้มีการประกอบกิจพิธีบูชาขึ้นใหม่ แล้วให้เป็นสุรกที่ขึ้นต่อ
ภัทรปัตตนะเหมือนก่อน

พระกัมรเตงอัญศรีเยนทรบัณฑิตได้เกี่ยวดวงทางด้านบิดากับท่านธูลีเซงพระกัมร
เตงอัญศรีวาคินทรบัณฑิตแห่งสุรกสิทธายตนะ ซึ่งท่านได้สร้างสุรก ขุดสระเก็บน้ำ ท่านศรีเยนทร
บัณฑิตได้สร้างอาศรมและอุทิศหาสเป็นครุบูชา แต่เทวาลย์ท่านธูลีเซงพระกัมรเตงอัญศรีวาคินทร
บัณฑิต

เมื่อสมัยพระเจ้าอุทยาทิตยวรมันทรงครองราชย์ พระกัมรเตงอัญศรีเยนทรบัณฑิตได้
เป็นพระมหाराชครูได้รับตำแหน่งธูลีเซงพระกัมรเตงอัญศรีเยนทรวรมัน พระบาทอุทยาทิตยว
รมัน ได้ทรงศึกษาวิชาการทั้งหมดทั้งศิลปศาสตร์ ไวยากรณ์ ธรรมศาสตร์ และศาสตร์อื่น ๆ ทั้ง
ทางด้านศาสนา พระองค์ได้ทรงประกอบพระราชพิธีทางด้านศาสนา ได้พระราชทานทักษิณาและ
ทรัพย์สมบัติเช่นเครื่องอาภรณ์ต่าง ๆ ของใช้ และข้าทาสเป็นจำนวนมาก

สำหรับสุรกแห่งสุรกมมาซึ่งถูกทอดทิ้ง พระบาทอุทยาทิตยวรมันที่ 2 ได้พระราชทาน
สุรกนี้แก่ท่านธูลีเซงพระกัมรเตงอัญศรีเยนทรบัณฑิต เพื่อให้รวมกับสุรกสุตกรันลี

เมื่อธูลีเซงพระกัมรเตงอัญศรีเยนทรบัณฑิตสร้างศาสนสถาน พระเจ้าอุทยาทิตยวรมัน
ที่ 2 ได้พระราชทานคิวลิ่งค์สูง 2 คอก พร้อมกับวัตถุทั้งหมดที่ประกอบเป็นโคะแห่งศาสนสถาน
แห่งนี้รวมทั้งวัตถุทั้งหมดที่ประกอบขึ้นเป็นทักษิณา พระองค์โปรดให้ข้าราชการผู้หนึ่งไปสร้างสุรก
อีกแห่งหนึ่งนามว่าภัทรนิเกตนะ ในดินแดนแห่งภัทรปัตตนะซึ่งเป็นของท่านธูลีเซงพระกัมรเตงอัญ
ศรีเยนทรบัณฑิต และได้สร้างคิวลิ่งค์สูง 2 คอกขึ้นที่นั่นเพื่ออุทิศแก่ท่านธูลีเซงพระกัมรเตงอัญ

ในรัชกาลของพระบาทบรมวีรโลก(พระเจ้าชัยวรมันที่5) พรหมณีสังกระชะ และโกลญ
มาธวะซึ่งเป็นบุตรชายมาจากต่างแดน ได้จัดซื้อที่ดินเพื่อก่อตั้งจำนตอันรมโลง และได้ให้ทาสน้อย
ที่นั่น ในรัชกาลของพระบาทบรมนิรวาณบท (พระเจ้าสุริยวรมันที่1) ในพ.ศ.1586 โกลญมาธวะได้
กราบทูลขอต่อพระองค์ให้ท่านธูลีเซงพระกัมรเตงอัญศรีเยนทรวรมันมีสิทธิเหนือการก่อตั้งถิ่นฐาน
อันรมโลงแห่งนี้ และเหนือทาสทั้งหมดด้วย ท่านจึงได้รับทาสที่ทำงานไว้ในความดูแล ในพ.ศ.
1588 โกลญมาธวะวายชนม์ ต่อจากนั้น เมื่อพระเจ้าอุทยา-ทิตยวรมันที่2 เสด็จขึ้นครองราชย์ใน
พ.ศ.1592 ท่านธูลีเซงพระกัมรเตงอัญศรีเยนทรบัณฑิตได้สร้างกัมรเตงชัคคิวลิ่งค์ขึ้นที่ภัทรนิเกต

นะ ใน พ.ศ.1595 ท่านได้รับสิทธิในการตั้งถิ่นฐาน และได้อุทิศทาสต่อถิ่นฐานแห่งนี้ ไว้ให้รับใช้ พระกัมมรเตงชัคตศิวิลลิ่งค์แห่งภัทริณเกตนะ

ที่จันตอันรมโลง ใน พ.ศ.1515 พราหมณ์มรตัญโญลญสังกระษและโกลญมารวะ บุตรชายของท่านผู้มาจากต่างแดน ได้จัดซื้อที่ดินอันรมโลงจากโกลญปะระ โกลญโค โกลญสรวิษณะ แสดงศิวบาท โกลญพล และโกลญแห่งวิสัยชทัก โดยแลกซื้อด้วยทองและสัตว์ และที่ดินที่รวมอยู่ในการก่อตั้งจันตอันรมโลง ในพ.ศ.1522 พราหมณ์ทั้งสองได้ซื้อที่ดินจากบุคคลแห่งโซมิชื่อว่าวาป อิศวรพินทุ วาปอาชยะ วาปภิมะ วัตถุที่ใช้ในการจัดซื้อ ทอง และของใช้

ที่ดินเขตแสดงมัตคณังได้จัดการซื้อจากพระสระเลงวายนุกแห่งจุงจิง ซึ่งเป็นญาติของท่าน และได้ซื้อจากบุคคลนามว่าโกลญยักซึ่งมีที่รวมอยู่ด้วยกัน เขตพื้นที่ทั้งหมดมี 40 วโระ ที่ดินผืนนี้ได้เข้าร่วมอยู่ในการก่อตั้งจันตอันรมโลง ซึ่งโกลญมารวะได้พำนักอยู่

ทาสซึ่งมรตัญโญลญสังกระษและโกลญมารวะได้อุทิศแด่จันตอันรมโลงเพื่อถวาย แต่ทว่าล้วยมีประจำภาคกลาง ภาคตะวันตก และภาคตะวันออก

พระบาทพุทธยาพิติยวรมันได้พระราชทานสฤคนังจรรยาญโว พร้อมกับประชาชน 151 คน ซึ่งพำนักอยู่ที่นั่น รวมทั้งครอบครัว และดินแดนแห่งภาคนั้นอุทิศถวายแด่ศิวิลลิ่งค์แห่งภัทริณเกตนะ ดินแดนประกอบด้วย สฤคนังจรรยาญโว สฤคตันโนต

ทาสแห่งพระกัมมรเตงอัญศิวิลลิ่งค์แห่งภัทริณเกตนซึ่งเป็นบุคคลของสฤคแห่งคณังที่ได้อุทิศถวาย ปักขข้างขึ้นและ ปักขข้างแรม

ผู้แต่ง

ในศิลาจารึกไม่ได้ระบุว่าผู้แต่งเป็นใคร สันนิษฐานว่าผู้แต่งคือ ธูลีเชงกมรเตงอัญศรีชเยนทรบัณฑิต เพราะข้อความเริ่มต้นภาษาเขมรโบราณที่พูดถึงศิวไกววัลยะผู้เป็น (°ji) คือ บรรพบุรุษของผู้แต่ง พิจารณาได้จากข้อความในจารึกต่อไปนี้

"...man vrah pāda parameçvara mok amvi javā pi kurun̄ ni °nau nagara indrapura /O/ steñ añ çivakaivalya ta °ji prājña jā guru jā rājapurohita ta vrah pāda parameçvara /O/

...เมื่อพระบาทปรเมศวรมาจากขวา มาครองราชย์ ณ นครอินทรปุระ แสดงอัญศิวไกววัลยะ บรรพบุรุษ ผู้รอบรู้เป็นครู เป็นราชบุโรหิตของพระบาทปรเมศวร " (ด้าน C บ.61-62)

เมื่อไล่สายสกุลลงมาจนถึงปี พ.ศ.1595 อันเป็นปีที่จารึก ผู้แต่งก็น่าจะเป็นคนในสายสกุลของพราหมณ์คิวกัณโฑ และพราหมณ์ที่เฝ้ารับใช้พระมหากษัตริย์ในรัชกาลพระเจ้าอุทยาทิตยวรมันที่ 2 ซึ่งก็คือท่านธูลีเซิงกมรเตงอัญศรีชเยนทรบัณฑิต เพราะท่านผู้นี้เป็นเจ้าของที่ดินภัทรปัตตะ อันเป็นที่ตั้งเทวาลัย ภัทรนิเกตตะ (ปราสาทสด๊กก๊อกธม) พิจารณาได้จากข้อความในจารึกต่อไปนี้

"...man dhūli jeñ vraḥ kamraten añ khmi sṭhāpanā /O/ vraḥ pāda kamraten añ oy vraḥ līṅga dvihasta nu dravyagaṇa phon ta jā bhoga ta vraḥ noḥ nu dravyagaṇa phon ta jā dakṣiṇā pre mantri dau cat sruk jmaḥ bhadraniketana ta bhūmi bhadrapattana ta nai dhūli jeñ vraḥ kamraten añ ta dai

...เมื่อธูลีเซิงพระกมรเตงอัญปรารธนาจะสร้างเทวาลัย พระบาทกมรเตงอัญพระราชทานพระลึงค์ 2 ศอก พร้อมกองทรัพย์ทั้งหลายเป็นเครื่องใช้สอยแต่เทวาลัยนั้น และพระราชทานกองทรัพย์ทั้งหลายเป็นพระทักษิณา ทรงใช้ให้มนตรีไปจัดตั้ง

สรุข้อือ ภัทรนิเกตตะ ที่ดินภัทรปัตตะ ซึ่งเป็นของธูลีเซิงพระกมรเตงอัญ(ธูลีเซิงกมรเตงชเยนทรบัณฑิต) อีกแห่งหนึ่ง " (ด้าน D บ.73-75)

เมื่อพิจารณา 2 ข้อความที่ยกมาจะเห็นว่า ผู้แต่งยกย่องพราหมณ์คิวกัณโฑ ว่าเป็นบรรพบุรุษนักปราชญ์ จากนั้นผู้แต่งไล่ลำดับคนในสายสกุลเรื่อยมา จนกระทั่งถึงสมัยที่แต่งคือรัชกาลของพระเจ้าอุทยาทิตยวรมันที่ 2 ผู้สืบเชื้อสายในรัชกาลนี้คือ ท่านธูลีเซิงวรกมรเตงอัญศรีชเยนทรบัณฑิต ผู้แต่งก็น่าจะเป็นคนผู้นี้ และเมื่อพิจารณาประกอบกับกรรมสิทธิ์ในที่ดินที่ประดิษฐานศาลาจารึกคือเทวาลัยแห่งภัทรนิเกตตะ ซึ่งเป็นของธูลีเซิงวรกมรเตงอัญศรีชเยนทรบัณฑิตอีกเช่นกัน ดังนั้นท่านน่าจะเป็นผู้แต่งเอง หรือไม่ก็อาจเป็นผู้ให้คนอื่นแต่งให้

ประวัติของท่านธูลีเซิงพระกมรเตงอัญศรีชเยนทรวรมัน ท่านเป็นพราหมณ์ในตระกูลคิวกัณโฑ หลานของเสงอัญคิวกัจจาย นามเดิมคือ สทาศิวะ เป็นนักบวช ในแผ่นดินของพระบาทนิรวาณบพ (สุริยวรมันที่1) ท่านได้รับราชโองการให้ลาสิกขาออกมาเพื่อรับราชการและได้สมรสกับพระชนิษฐภคินีของอัครมเหสีในพระเจ้าสุริยวรมันที่1 ท่านได้รับพระราชทานนามใหม่ว่า ก้าเสงอัญศรีชเยนทรบัณฑิต ไชลญแห่งกรรมานตระชั้นเอก ในแผ่นดินของพระบาทนิรวาณบพท่านรับราชการเป็นราชบุโรหิต และยังเป็นพระมหาราชครูของพระบาทอุทยาทิตยวรมันที่2 สมัยพระองค์ยังทรงพระเยาว์อีกด้วย เมื่อพระบาทนิรวาณบพสวรรคต ท่านรับราชการสืบมาในแผ่นดิน

ของพระบาทพุทธยาทิตยวรมันที่2 ได้เป็นพระมหाराชครู และได้รับตำแหน่งสูงสุดเป็น ฤๅลี
เซงวรกัมมรเตงอัฏฐีศรีเยนทรวรมัน

จุดมุ่งหมายในการแต่ง

จุดมุ่งหมายในการแต่งศิลาจารึกสดก๊กอกรรมที่เด่นชัดมี 3 ประการดังต่อไปนี้

1. เพื่ออ้างสิทธิ์การเป็นผู้เฝ้าประจำและกระทำการบูชากมรเตงชคต ต ราช ของ
พราหมณ์ในตระกูลศิวไกวัลยะ เห็นได้จากข้อความที่เน้นย้ำสิทธิ์ในการเป็นผู้เฝ้าประจำและกระทำ
การบูชาของคนในตระกูลนี้ ในสมัยรัชกาลต่าง ๆ ตั้งแต่รัชกาลของพระเจ้าชัยวรมันที่2 เรื่อยมา
จนกระทั่งถึงรัชกาลของ พระเจ้าอุทยาทิตยวรมันที่2

การอ้างสิทธิ์ในการเป็นผู้เฝ้าประจำและกระทำการบูชากมรเตงชคต ต ราช ตัวอย่างเช่น

“...man vrah pāda parameçvara pratiṣṭhā kamraten jagat ta rāja ^anau nagara
çrīmāhendraparvvata /O/ vrah pāda parameçvara kalpanā santāna ^anak stuk
ransi /O/ bhadrapattana gi ta jā smin nā kamraten jagat ta rāja pradvan dau
/O/ vrah varaçāpa vvam āc ti mān ^anak ta dai ti ta sin nā kamraten jagat ta
rāja /O/ len santāna ^anak noh gussa /O/ neḥ gi roḥ çākha santāna noh /O/
santāna aninditapura tem sruk çatagrāma /O/ kurun bhavapura...

เมื่อพระบาทปรเมศวรประดิษฐานกมรเตงชคต ต ราช ที่นครศรีมเหศวรบรรพต พระบาท
ปรเมศวรให้เชื้อสายคนสกุลรันสิ แห่งภัทรวัดนะ อยู่ดูแลกมรเตงชคต ต ราช ต่อไป ทรง
สาปไม่ให้มีคนอื่นใกล้ชิดพระกมรเตงชคต ต ราช นอกเหนือจากคนเชื้อสายนี้
เท่านั้น นั่นคือเชื้อสายอนินทิตปุระ แต่เดิมได้อาศัยอยู่สุภคตครามกรุงวปุระ " (ด้าน
C บ.56-69)

ผู้แต่งประกาศให้รู้ว่า สิทธิ์ในการดูแลกมรเตงชคต ต ราช มีเพียงคนเชื้อสายอนินทิตปุระ
เท่านั้น แล้วยังอ้างคำสาปห้ามไม่ให้คนที่นอกเหนือจากสายสกุลนี้ใกล้ชิดกมรเตงชคต ต ราช อีก
ด้วย ต้นสายสกุลนี้ในสมัยพระเจ้าชัยวรมันที่2 คือ พราหมณ์ศิวไกวัลยะ ลำดับการสืบทอดต่อมา
คือ พราหมณ์สุกษมวินทุ เฝ้าดูแลในรัชกาลพระเจ้าชัยวรมันที่3 พราหมณ์วามศิวะเฝ้าดูแลในรัชกาล
พระเจ้าอินทรวรมันที่1 และพระเจ้ายโศวรมันที่1 พราหมณ์กุมารสวามิน เฝ้าดูแลในรัชการพระเจ้า
หรรษวรมันและพระเจ้าอโศกนรวรมัน พราหมณ์อโศกนรวรมันเฝ้าดูแลรัชกาลพระเจ้าชัยวรมันที่ 4
พราหมณ์อาตมศิวะเฝ้าดูแลในรัชกาลพระเจ้าหรรษวรมันที่2 พระเจ้าราเชนทรวรมัน และพระเจ้า

ชัยวรมันที่5 พราหมณ์คณาจารย์ดูแลสมัยรัชกาลพระเจ้าชัยวรมันที่5 และพระเจ้าสุริยวรมันที่1 พราหมณ์สหาคีวะ หรือ ฤๅษีเขมรกรมมรเตงอัญศรีเขมรธนพนทิต ฝ้าดูแลในรัชกาลพระเจ้าสุริยวรมันที่1 และ พระเจ้าอุทยาทิตยวรมันที่2 อันเป็นสมัยที่แต่งศิลาจารึกสดก๊กอกรรม

ในศิลาจารึกผู้แต่งอ้างสิทธิ์ในการเฝ้าดูแลกรมมรเตงมคตราชทุกราชกาล ตัวอย่างเช่น

ในรัชกาลพระเจ้าชัยวรมันที่3 (พระบาทวิษณุโลก)

“...ta gi rājya vraḥ pāda viṣṇuloka kamraten jagat ta rāja ^anau hariharālaya /O/ kanmvay steṇ añ çivakaivalya mvāy jmah steṇ añ sūksmavindu /O/ jā purohita nā kamraten jagat ta rāja /O/ kule phon siṇ nā kamraten jagat ta rāja ukka /O/ ...ต่อ ๆ มา ในแผ่นดินพระบาทวิษณุโลก กรมมรเตงมคต ต ราช อยู่ขึ้นนครหรินรัลย หลาน เสดงอัญคิวกไกวลยะคนหนึ่ง ชื่อเสดงอัญสุกษมวินทุ เป็นปุโรหิตดูแลกรมมรเตงมคต ต ราช รวมทั้งครอบครัวทั้งหลายเฝ้าดูแลกรมมรเตงมคต ต ราช ด้วย ” (ด้าน C บ.82-84)

ในรัชกาลพระเจ้าอินทวรมันที่1 (พระบาทอิศวรโลก)

“...vraḥ pāda iṣvaraloka kamraten jagat ta rāja ^anau hariharālaya kule phon siṇ ^anau nā kamraten jagat ta rāja ru ta tāpra steṇ añ vāmaçiva cau steṇ añ çivakaivalya jā upādhyāya vraḥ pāda iṣvaraloka /O/ vraḥ pāda iṣvaraloka oy vraḥ pāda paramaçivaloka พระบาทอิศวรโลก กรมมรเตงมคต ต ราช อยู่ขึ้นนครหรินรัลย เชื้อสายของท่านก็เป็นผู้เฝ้าประจำ และทำการบูชากรมมรเตงมคต ต ราช ดังเดิม เสดงอัญวามคิวะหลานเสดงอัญคิวกไกวลยะ เป็นพระอาจารย์พระบาทอิศวรโลก..” (ด้าน D บ.5-6)

ในรัชกาลพระเจ้าอุทยาทิตยวรมันที่ 2

“ ... /O/ man vraḥ pāda kamraten añ çṛiudayādityavarmmadeva svey vraḥ rājya kule phon siṇ nā kamraten jagat ta rāja ru ta tāpra ^anau /O/ เมื่อพระบาทกรมมรเตงอัญศรีอุทยาทิตยวรมันเสวยราชย์ ตระกูลของท่านก็ได้เฝ้ากรมมรเตงมคต ต ราช นั้นสืบมา...” (ด้าน D บ.64)

ตัวอย่างที่ยกมาแสดงให้เห็นว่า ผู้แต่งต้องการอ้างสิทธิ์ในการเป็นผู้เฝ้าประจำและกระทำการบูชากรมมรเตงมคต ต ราช ด้วยการอ้างเชื้อบรรพบุรุษของตน ซึ่งมีเชื้อสายมาจากอนินทปุระ โดยมีท่านเสดงอัญคิวกไกวลยะเป็นต้นตระกูล

2. เพื่อประกาศสิทธิ์ครอบครองที่ดิน พิจารณาได้จากเนื้อความที่บอกขอบเขตของที่ดิน ทั้งของ พานุยุทธ์ สตุกวันลี ภัทรปัดนะ และอื่น ๆ และยังบอกสิ่งของที่ใช้แลกเปลี่ยนที่ดินอีกด้วย ตัวอย่างเช่น

การได้รับพระราชทานที่ดินพานุยุทธ์

".../O/ ri bhūmi vāhuyuddha ta ṣūnya mūla āy ta sruk jeṇ dnāp ti svam prasāda ta vraḥ pāda paramanirvvanapada saṇ gol simāvadhi ta gi /O/ oy ta vraḥ āy kuti nu kule phon /O/

"...ส่วนที่ดินพานุยุทธ์ ซึ่งไม่มีเจ้าของที่สรุกเชิงหนาปนั้น ขอพระราชทานจากพระบาท นิรวาณบท ปักหลักเขตผูกสีมา ณ ที่นั้น อุทิศให้เทวาลัยแห่งฤดีและตระกูลทั้งหลาย "

(ด้าน D บ.56-57)

การได้รับพระราชทานที่ดินสตุกวันลี

"... /O/ ri sruk tuk rmmān ta ṣūnya mūla vraḥ pāda kamraten añ oy sruk noḥ jā upāya ta dhūli jeṇ vraḥ kamraten añ sam nu sruk stuk ransi /O/

ส่วนสรุกสตุกรมมางที่ไม่มีเจ้าของ พระบาทกรมแดงอัญพระราชทาน สรูกนั้นเป็นสมบัติ ของฤดีเซงพระกรมแดงอัญ เพื่อให้รวมกับสรุกสตุกวันลี..." (ด้าน D บ.72-73)

การได้พระราชทานที่ดินคณังจรรนาญโวเป็นของคิวงค์แห่งภัทรนิเกตนะ

"...vraḥ pāda kamraten añ ṣṛiudayādityavarmmadeva oy sruk ta jmaḥ gnañ cranāñ vo nu ³nak ta gi nu phsak 151 nu bhūmi bhāga noḥh oy jā vraḥ jamnvan ta vraḥ liṅga noḥ āy bhadraniketana /O/

simāvadhi bhūmi noḥ āy sruk gnañ cranāñ ~vo /O/ ti pūrvva dau vap ta stuk tannot prasap nu bhūmi sruk bhadraniketana dai camṇay slik 3- 152 /O/ ti āgneya dau vap ta gol prasap nu bhūmi sruk leñ tvar camṇāy slik 4- 392 /O/ ti dakṣiṇa dau vap tagol prasap nu bhūmi sruk vraī raṇvañ candrāya camṇāy slik 2- 250 /O/ ti naiṛtiya dau vap ta gol prasap nu bhūmi sruk ṣivapattana sramo em camṇāy slik 4 /O/ ti paṇcīma dau vap ta gol prasap nu bhūmi sruk anlāñ camṇāy slik 3- 392 /O/ ti vāyavya dau vap ta gol prasap nu bhūmi sruk vajravarmma camṇāy slik 6- 250 /O/ ti uttara dau vap ta gol ti uttara vnam vren prasap nu bhūmi sruk jhe rloṃ sruk tvañ mvāy tem camṇāy khnāñ 1 slik 5- 180 phlās 6 /O/ ti iṣāna dau vap ta gol prasap nu bhūmi sruk chdiñ gargyar cāmṇāy slik 5-100 /O/ khñuṃ vraḥ kamraten añ ṣivaliṅga āy bhadraniketana...

...พระบาทสมเด็จพระอริยวงศาคตญาณ สมเด็จพระสังฆราช สกลมหาสังฆปริณายก พระราชทานสรุทชื่อคณังจรรยาณโวพร้อมกับ
ประชาชน 151 คน ซึ่งพำนักอยู่ที่นั่น ที่ดินส่วนนั้นอุทิศถวายแด่คิวลึงค์แห่งภัทรนิเกตนะ

เขตของดินแดนแห่งนี้สรุทแห่งคณังจรรยาณโว ทางทิศตะวันออกไปจนถึงสรุท
ตันโนตติดกับดินแดนของสรุทแห่งภัทรนิเกตนะ อีกแห่งหนึ่ง ระยะทาง 3 สลิก 152 ทาง
ทิศตะวันออกเฉียงใต้มีหลักเขต ติดกับดินแดนของสรุทแห่งเลงตวร ระยะเวลา 4 สลิก
392 ทางทิศใต้ไปจนถึงหลักเขตติดกับดินแดนของสรุทแห่งไพรวังจันทรายระยะทาง 2
สลิก 250 ทางทิศตะวันตกเฉียงใต้มีหลักเขตซึ่งติดกับดินแดนของสรุทแห่งคิวกัปตะนะสรโม
เอม ระยะทาง 4 สลิก ทางทิศตะวันตกไปจนถึงหลักเขตติดกับดินแดนของสรุทแห่งอันกลาง
ระยะทาง 3 สลิก 392 ทางทิศตะวันตกเฉียงเหนือไปจนถึงหลักเขตติดกับดินแดนของสรุท
แห่งวัชรธรรมะ ระยะทาง 6 สลิก 250 ทางด้านทิศเหนือมีหลักเขต ทางทิศเหนือของเขา
แห่งเวรง ติดกับดินแดนของสรุทแห่งเฉมอรโถม สรุทแห่งตวันมวายุเตม ระยะทาง 1 ขนาณ
5 สลิก 180 6 ผลาส ทางทิศตะวันออกเฉียงเหนือ มีหลักเขตติดกับดินแดนของสรุท
แห่งจิงครคยร ระยะทาง 5 สลิก 100 ทาสแห่งพระกมรเตง อัญคิวลึงค์ภัทรนิเกตนะ

... (ด้าน D. B. 106-114)

พิจารณาจากข้อความที่ยกมาจะเห็นว่า ผู้แต่งอรรถกถาสัทธรรมปิฎกที่ดินของตระกูลคิวกัปตะ
ทั้งในส่วนที่ได้รับพระราชทานมาโดยตรงจากพระมหากษัตริย์ และได้รับมาทางอ้อมคือ ได้มาจาก
การถวาย ให้เป็นสมบัติของพระกมรเตงชคตคิวลึงค์ ซึ่งคนในตระกูลผู้แต่งครอบครองอยู่ การได้มา
แต่ละครั้งผู้แต่งพยายามให้ข้อมูลเกี่ยวกับที่ดินอย่างละเอียด เพื่อจารึกประกาศให้คนทั่วไปทราบ
ว่าเป็นที่ดินของใครและมีขอบเพียงแคไหน ดังตัวอย่างการได้พระราชทานที่ดินคณังจรรยาณโวไว้
เป็นของคิวลึงค์แห่งภัทรนิเกตนะ เป็นต้น

3. เพื่อฉลองคิวลึงค์แห่งภัทรนิเกตนะ ในโอกาสที่สร้างปราสาทและสร้างคิวลึงค์สำเร็จ
อีกทั้งได้รับพระราชทานจาก พระเจ้าอุทยาทิตยวรมันที่ 2 ให้เป็นสมบัติของ อุลีเชงพระกมรเตงอัญ
ศรีขเยนทรวรมัน สืบไป

คิวลึงค์แห่งภัทรนิเกตนะสร้างสำเร็จในปี ดังข้อความในจารึกว่า

“...974 çaka dhūli jeñ vraḥ kamraten añ sṭhāpanā kamraten jagat çivaliṅga āy
bhadrāniketana /O/ ti nivedana ta vraḥ pāda kamraten añ
çṛīdayādityavarṇmadeva svaṃ leñ caṃnat noḥ nu khñuṃ noḥha jā vraḥ
karuṇā prasāda sot ta kamraten jagat çivaliṅga āy bhadrāniketana

ศักราช 974 ฤทธิเชงพระกมรเตงอัญได้สร้างกมรเตงชค ต ศิวลึงค์ ที่ภัทริณเฑณะ ได้กราบ
ทูลต่อพระบาทกมรเตงอัญศรีอุทยาทิตยวรมัน ขอให้จำนนนั้นและข้าทาสทั้งหลาย เป็น
สิ่งของพระราชทานแด่ กมรเตงชค ต ศิวลึงค์แห่งภัทริณเฑณะ...”

(ด้าน D ๒.82-83)

ศิวลึงค์แห่งภัทริณเฑณะสร้างเสร็จในปีศักราช 974 หรือ พ.ศ.1595 ในการจารึก
สดกถ็อกกรมลงเลขศักราชจารึกว่า 974 เช่นกัน จึงน่าจะเป็นไปได้ว่าผู้แต่ง แต่งจารึกเพื่อเป็นการ
ฉลองศิวลึงค์ และเรื่องนี้ ศ.ม.จ.สุภัทรดิศ ดิศกุล ทรงอธิบายว่า จารึกสดกถ็อกกรมสร้างขึ้นเพื่อฉลอง
การสร้างศิวลึงค์ส่วนบุคคลนามว่าชเยนทวรวรมเศวรในมหาศักราช 974(พ.ศ.1595)ที่ภัทริณเฑณะ
ซึ่งเป็นชื่อโบราณสถานของสถานที่ศิวลึงค์นี้ เป็นของพราหมณ์ชั้นสูง ผู้มีนามส่วนตัวว่าสทาศิวะ¹²

คำแปลสรุป (ภาษาเขมรโบราณ)

คำแปลศิลาจารึกสดกถ็อกกรมต่อไปนี้ ผู้ศึกษาแปลจากตัวถ่ายถอดของ Chhany Sak-
Humphry โดยปรับปรุงเนื้อความจากคำแปลของ ศ.ม.จ.สุภัทรดิศ ดิศกุล และตรวจสอบตัวอักษร
เขมรโบราณ จากเอกสารสำเนาคัดลอกศิลาจารึกสดกถ็อกกรม ของอาจารย์อัญชนา จิตสุทธิญาณ
และคำแปลในเอกสารประกอบการเรียนศิลาจารึกสมัยพระนครของ อาจารย์ ดร.กังวล คัชริมา
จุดประสงค์ในการแปล เพื่อนำมาอ้างอิงในการศึกษาเนื้อหา และถ้อยคำในการประพันธ์

คำแปลด้าน c

บรรทัดที่ (๒.)

56. man vrah pāda parameçvara pratiṣṭhā kamraten jagat ta rāja ^anau nagara
çrīmāhendraparvvata /O/ vrah pāda

เมื่อพระบาทปรเมศวรประดิษฐานกมรเตงชคต ต ราชที่นครศรีมเหศวรบรรพต พระบาท

57. parameçvara kalpanā santāna ^anak stuk ransi /O/ bhadrapattana gi ta jā smin
nā kamraten jagat ta rāja pradvan

ปรเมศวรให้เชื้อสายคนสกุลรันสิ แห่งภัทริณเฑณะ อยู่ดูแลกมรเตงชคต ต ราช ต่อ

¹² เรื่องเดียวกัน, 188.

58. dau /O/ vraḥ varaçāpa vvaṃ āc ti mān^anak ta dai ti ta siṃ nā kamraten jagat
ta rāja /O/ leṇ santāna^anak noḥ
ไป ทรงสถาปนาให้มีคนอื่นใกล้ชิดพระกมรเตงชคต ต ราช นอกเหนือจากคนเชื้อสายนี้
59. gussa /O/ neḥ gi roḥ çākha santāna noḥ /O/ santāna aninditapura tem sruk
çatagrāma /O/ kurun^abhavapura oy
เท่านั้น นั่นคือเชื้อสายอนินทิตปุระ แต่เดิมได้อาศัยอยู่สrukศตคราม กรุงวปุระ ได้
60. prasāda bhūmi āy visaya indrapura /O/ santāna cat sruk jmaḥ bhadrayogi /O/
aṅgway ta gi sthāpanā vraḥ çivaliṅga
พระราชทานที่ดินที่วิสัยอินทรปุระ เชื้อสายคนเหล่านี้ ได้สร้างสrukนามว่า ภัทรโยคิ ได้อยู่
ที่นั่น และได้สถาปนาพระศิวลึงค์
61. ta gi /O/ man vraḥ pāda parameçvara mok amvi javā pi kurun^ani^anau nagara
indrapura /O/ steṇ añ çivakaivalya
ต่อมา เมื่อพระบาทปรเมศวรมาจากชวา มาครองราชย์ ณ นครอินทรปุระ แสดงอัญ
ศิวไกววัลยะ
62. ta^aji prājña jā guru jā rājapurohita ta vraḥ pāda parameçvara /O/ man vraḥ
pāda parameçvara thleṇ mok amvi indrapura
บรรพบุรุษผู้รอบรู้เป็นครู เป็นราชบุโรหิตของพระบาทปรเมศวร เมื่อพระบาทปรเมศวรขึ้น
จากเมืองอินทรปุระ
63. /O/ steṇ añ çivakaivalya mok nu vraḥ kandvāra homa nā vraḥ rājakāryya /O/
vraḥ pre nām kule ta strīpuruṣa mok
แสดงอัญศิวไกววัลยะ มาเป็นพระทวารโหม ในพระราชการพระองค์ทรงใช้ให้นำครอบครัว
สตรี บุรุษมา
64. ukka /O/ lvahḥ āy visaya pūrvvadiça vraḥ pre oy prasāda bhūmi cat sruk jmaḥ
kuti duk kule noḥ aṅgway ta gi /O/
ด้วย ถึงที่วิสัยแห่งบุรพทิศ พระองค์ใช้ให้พระราชทานที่ดินสร้างหมู่บ้านกุตติ แล้วให้ตระกูล
ของท่านอยู่ที่นั่น

65. man vraḥ pāda parameṣvara kurun̄ ni āy nagara hariharālaya /O/ steṇ añ
 çivakaivalya aṅgvaya ³nau nagara
 เมื่อพระบาทปรเมศวรครองราชย์ที่นครหิรหาลัย แสดงอัญศิวกวาลยะอยู่ที่นคร
66. noḥ ukka /O/ gi santāna ti vraḥ pre trā dau nā kanmyan̄ pamre /O/ man vraḥ
 pāda parameṣvara dau cat nagara amarendrapura
 นั้นด้วย เผ่าพงษ์ที่พระองค์มีราชโอรสการใช้ให้ไปเป็นเด็กรับใช้ เมื่อพระบาทปรเมศวร ไป
 ตั้งเมือง อมเรนทรปุระ
67. steṇ añ çivakaivalya dau aṅgvay ³nau ta nagara noḥ ukka /O/ pamre ta vraḥ
 pāda parameṣvara /O/ svam̄ bhūmi ta
 แสดงอัญศิวกวาลยะ ไปอยู่ที่นครนั้นอีก รับใช้พระบาทปรเมศวร ได้ขอที่ดินต่อ
68. vraḥ pāda parameṣvara thāppa nu amarendrapura cat sruk jmaḥ bhavālaya /O/
 yok kule khlahra mok am̄vi sruk kuti paṅgvay ta gi
 พระบาท ปรเมศวร ใกล้กับอมเรนทรปุระ ตั้งหมู่บ้านชื่อภวาลัย เอาญาติส่วนหนึ่งมาจาก
 สรูกฤติ ตั้งถิ่นฐานที่นั่น
69. oy kule ta vrāhmaṇa jmaḥ gaṅgādhara /O/ sthāpanā vraḥ çivaliṅga duk khñum̄
 ta gi /O/ man vraḥ pāda parameṣvara dau kurun̄ ni
 ให้ญาติของพราหมณ์ชื่อคงคารสร้างพระศิวลึงค์ให้ทาสรับใช้ที่นั่น เมื่อพระบาทปรเมศวร
 ไปครองราชย์
70. āy mahendraparvata /O/ steṇ añ çivakaivalya dau aṅgvay ta nagara noḥ ukka
 pamre ta vraḥ pāda parameṣvara
 ที่มเหศวรบรรพต แสดงอัญศิวกวาลยะ ไปอยู่ณครนั้นด้วย เพื่อรับใช้พระบาทปรเมศวร
71. rūva noḥha ³nau /O/ man vrāhmaṇa jmaḥ hiranyadāma prājña siddhi vidyā
 mok am̄vi janapada /O/ pi vraḥ pāda parameṣvara
 อยู่ต่อมามีพราหมณ์ชื่อ หิรณยทามะ ผู้มีความรู้ ผู้สำเร็จลทธิวิทยาจากชนบท พระบาท
 ปรเมศวร

72. añjeñ thve vidhi leha leñ kampi kamvujadeça neh ayatta ta javā ley /O/ leñ aṭi kamraten
อัญญะญิถะวิถิเลหะเลญ์กัมปิกัมวูจาเดชะเนหะยาตตะตาจาวะเลย /O/ เลญ์อะติกัมราเตน
อัญญะญิถะวิถิขอย่าให้กัมพุทเทสนี้ขึ้นต่อขวาเลย ขอให้สามารถมีพระเจ้า
73. phdai karom mvāy guh ta jā cakravartti /O/ vrāhmaṇa noh thve vidhi toy vrah vināçikha /O/ pratisthā kamraten
แผ่นดินพระองค์เดียวเท่านั้น เป็นพระเจ้าจักรพรรดิ พราหมณ์นั้นทำพิธีด้วยพระคัมภีร์
วินาศิชะ ประดิษฐานกมรเตง
74. ja gat ta rāja /O/ vrāhmaṇa noh paryyan vrah vināçikha /O/ nayottara /O/ sammoha /O/ çiraçcheda /O/ syañ mana svat ta mukha cuñ
ขคต ต ราช พราหมณ์นั้น สอนพระวินาศิชะ นโยตตระ สัมโมหะ ศิวัศเฉทะ ด้วยสวดแต่ตัน
จนจบ
75. pi sarsir pi paryyan steñ añ çivakaivalya nu gi /O/ pre steñ añ çivakaivalya gi ta thve vidhi nā kamraten
แล้วเขียนไว้สำหรับสอนแสดงอัญญะวิถิไถวัลยะนั้น คือใช้ให้แสดงอัญญะวิถิไถวัลยะเป็นผู้ทำพิธีที่
กมรเตง
76. jagat ta rāja /O/ vrah pāda parameçvara nu vrāhmaṇa hiranyadāma oy vara çāpa pre santāna steñ añ çivakaivalya
ขคต ต ราช พระบาทปรเมศวร และพราหมณ์หิรัณยทามะให้คำสาปแช่งให้ใช้เชื้อสาย
แสดงอัญญะวิถิไถวัลยะ
77. gi ta siñ nā kamraten jagat ta rāja vvaṃ āc ti mān ³nak ta dai ti ta siñ ta nohha /O/ steñ añ çivakaivalya purohita
เป็นผู้เฝ้าใกล้ชิดกมรเตงขคต ต ราช ไม่ให้ผู้อื่นใดเฝ้าอีก แสดงอัญญะวิถิไถวัลยะ ปุโรหิต
78. duk kule phon sin' /O/ man vrah pāda parameçvara stac viñ mok kuruñ ni āy nagara hariharālaya vrah
ให้เชื้อสายเฝ้า เมื่อพระบาทปรเมศวรเสด็จกลับมาครองราชย์ที่นครหริหาราลัย พระ

79. kamraten̄ añ ta rāja ti nām̄ mok ukka /O/ steñ añ çivakaivalya nu kule phon̄
sin̄ ru ta tāpra ^anau /O/ stenañ
กมรเตงอัญตราชก็นำมาด้วย เสดงอัญคิวไกวัลยะและครอบครวัก็มาอยู่ด้วยตราบจนเส
ตงอัญ
80. çivakaivalya slāp ta gi rājya noh̄ /O/ vrah̄ pāda parameçvara svarggata ^anau
nagara hariharālaya /O/ nā kamraten̄
คิวไกวัลยะตายในรัชกาลนี้ พระบาทปรเมศวรสวรรคตที่เมืองหริหาราลัย ส่วนกมรเตง
81. jagat ta rāja daiy nau ruva nagara nā kamraten̄ phdai karom̄ stac ti nām̄ dau ta
gi ukka /O/ gi ta cām̄ rājya kamraten̄ phdai
ชคต ต ราช ยังอยู่ในเมืองที่พระเจ้าแผ่นดินนำไปไว้คราวนั้นแล คืออยู่เฝ้าราชสมบัติของ
พระเจ้าแผ่นดิน
82. karom̄ pradvanna mok /O/ ta gi rājya vrah̄ pāda viṣṇuloka kamraten̄ jagat ta
rāja ^anau hariharālaya /O/ kanmvay
องค์ต่อ ๆ มาในแผ่นดินพระบาทวิษณุโลก กมรเตงชคต ต ราช อยู่เฝ้าหริหาราลัย หลาน
83. steñ añ çivakaivalya mvāy jmah̄ steñ añ sūkṣmavindu /O/ jā purohita nā
kamraten̄ jāgat ta rāja /O/ kule
เสดงอัญคิวไกวัลยะคนหนึ่ง ชื่อเสดงอัญสุขุมวินทุ เป็นปุโรหิตดูแลกมรเตงชคต ต ราช
รวมทั้งครอบครวั
84. phon̄ sin̄ nā kamraten̄ jagat ta rāja ukka /O/ yok kule āy bhavālaya duk viñ
mvāy anle āy
ทั้งหลายเฝ้าดูแลกมรเตงชคต ต ราช ด้วย นำญาติที่ภวาลัยกลับมาที่ สถานที่แห่งหนึ่งที่

คำแปลด้าน D

บรรทัดที่ (บ.)

3. sruk kuti /O/ steñ añ rudrācāryya ta phavan steñ añ çivakaivalya dau pvās āy viṣaya jeñ vnaṃ ta vnaṃ ta jmaḥ thko /O/ steñ añ
 สรูกฤติ แสดงอัญรุทรอาจารย์ ซึ่งเป็นน้องแสดงอัญศิวไกวัลยะไปบวชที่วิสัยเชิงเขาชื่อ ถโก
 แสดงอัญ
4. rudrācāryya svam vnaṃ noḥ nu bhūmi noḥ ta vraḥ pāda viṣṇuloka /O/ cat sruk sṭhāpanā ta gi /O/ duk jmaḥ vnaṃ noḥ jmaḥ bhadrāgiri /O/ ta gi rājya
 รุทรอาจารย์ของภูเขานั้น และที่ดินนั้นต่อพระบาทวิษณุโลก จัดตั้งสรูกแล้วให้อัญภูเขานั้นไว้
 อีกว่าภัทริ ในรัชกาล
5. vraḥ pāda iṣvaraloka kamraten jagat ta rāja ^๓nau hariharālaya kule phon sin ^๓nau nā kamraten jagat ta rāja ru ta tāpra steñ añ
 พระบาทอิศวรโลก กมรเตงชคต ต ราช อยู่ที่หริหาราลัย เชื้อสายของท่านก็เป็นผู้เผ่าประจำ
 และกระทำการบูชากมรเตงชคต ต ราช ดังเดิม แสดงอัญ
6. vāmaçiva cau steñ añ çivakaivalya jā upādhyāya vraḥ pāda iṣvaraloka /O/ vraḥ pāda iṣvaraloka oy vraḥ pāda paramaçivaloka
 วามศิวะ หลานแสดงอัญศิวไกวัลยะ เป็นอุปัชฌาย์พระบาทอิศวรโลก พระบาทอิศวรโลก
 พระราชทานพระบาทบรมศิวโลก
7. kāla kanmyāñ leya pre paryyān /O/ steñ añ vāmaçiva jā çiṣya steñ añ çivasoma ta jā guru vraḥ pāda iṣvaraloka steñ añ
 ให้ท่านสอนตั้งแต่ยังเป็นเด็กอยู่เลย แสดงอัญวามศิวะเป็นศิษย์แสดงอัญศิวโสม
 ซึ่งเป็นครูพระบาทอิศวรโลก แสดงอัญ
8. çivasoma nu steñ añ vāmaçiva syaṇ ta cat çivāçrama sṭhāpanā vraḥ noḥ /O/ steñ añ çivasoma ti ^๓nak hau kamraten çivāçrama cās /O/
 ศิวโสม และแสดงอัญวามะศิวะได้ร่วมกันสร้างศิวาศรม และสถาปนารูปเคารพ ณ ที่นั้น
 แสดงอัญศิวโสมคนเรียกว่าศิวาศรมผู้เฒ่า

9. steñ añ vāmaçiva ti ³nak hau kamraten çivāçrama kanmyañ /O/ man' steñ añ çivasoma slāp /O/ steñ añ vāmaçiva gi nākka mñn çivāçrama /O/ ³nak hau kamraten
 แสดงอัญวามคิจะคนเรียกคิว่าศรมผู้เยาว์ เมื่อแสดงอัญคิวิโสมนตาย แสดงอัญวามคิจะเป็น
 ผู้รับใช้คิว่าศรมต่อ คนจึงเรียกว่า เจ้าแห่ง
10. çivāçrama rohha nohha ³nau /O/ man vrah pāda paramaçivaloka [pre] kamraten vāmaçiva ta jmaḥ kamraten çivāçrama jā vrah guru paripālana upāya phon nu vrah
 คิว่าศรมเหมือนก่อนนั้น เมื่อพระบาทบรมคิวิโลกให้พระกมรเตงวามคิจะผู้ได้ชื่อว่าเป็น
 ผู้ใหญ่แห่งคิว่าศรมเป็นราชครู ดูแลเครื่องยังชีพทั้งหลายและพระ(รูปเคารพ)
11. ta ti santāna sṭhāpanā amvi indrapura nu sruk bhavālaya ṇyañ [amare]ndra[pura] sruk kuti pūrvadiça /O/ sruk bhadragiri jeñ vnam /O/ gi kule phon siñ nā kamraten jagat ta rāja ru ta
 ซึ่งครอบครัว ญาติ ได้สร้างไว้ที่อินทระปุระ และที่สฤกภวาลัยใกล้กับอมเรนทระปุระที่สฤก
 กฤติ บุรพทิศที่สฤกภัทรศิริ เริงพนม คือเชื้อสายของท่านเป็นผู้ดูแลมรเตงชคต ต ราช ดังที่
12. tāpra ³nau /O/ man vrah pāda paramaçivaloka cat nagara çṛiyaçodharapura nām kamraten jagat ta rāja amvi hariharālaya yok duk ta nagara noḥ man vrah pāda paramaçivaloka
 เคยเป็นมา เมื่อพระบาทบรมคิวิโลกตั้งนครศรียโคธระปุระ ได้นำกมรเตงชคต ต ราช มา
 จากหริหรัลย์ เอามาไว้ที่นครนั้น เมื่อพระบาทบรมคิวิโลก
13. sṭhāpanā vnam kantāl /O/ kamraten çivāçrama sṭhāpanā vrah liṅga āy kantāl /O/ srac sṭhāpanā nā vrah rājakaryya ka vrah kamraten çivāçrama nivedana man khmī sṭhāpanā ukka
 สถาปนาภูเขากันดาลขึ้น ผู้เป็นใหญ่แห่งคิว่าศรม ก็สถาปนาพระลึงค์ขึ้นที่ตรงกลาง
 สถาปนาเสร็จสรรพตามพระราชกรณีย ผู้เป็นใหญ่แห่งคิว่าศรมกราบทูลว่าก็มี ความ
 ปราบปรามจะสร้างอีก
14. svam bhūmi nā nu sṭhāpanā /O/ man steñ añ rudrācāryya ta ³ji mok sā kamraten çivāçrama pi kathā man mñn bhūmi nai varṇna vijaya... çūnyamūla samī
 ขอที่ดินที่นั่นสร้างอีก เมื่อแสดงอัญรุทรอาจารย์ผู้เป็นบรรพบุรุษกลับมาเยี่ยม
 ผู้เป็นใหญ่แห่งคิว่าศรม แล้วบอกว่ามีที่ดินแห่งวรรณวิชัย...ไม่มีเจ้าของอยู่

15. pa nu bhadragiri ta nai steṇ añ rudrācāryya phon pre svam noḥ kamraten
çivāçrama svam bhūmi noḥ ta vraḥ pāda paramaçivaloka cat sruk jmaḥ
bhadrapattana
ใกล้กับภัทรคิริ ของเสตงอัญรุทรอาจารย์ ทั้งขอให้ผู้เป็นใหญ่แห่งศิวาคมขอที่ดินนั้น ต่อ
พระบาทบรมศิวโลก ตั้งสรุกชื่อภัทรปัตตนะ
16. nu bhadrāvāsa /O/ vraḥ pāda paramaçivaloka oy vraḥ līṅga dvihasta samṇal ti
sṭhāpanā āy vnam kantāl gi pi sṭhāpanā āy bhadrapattana /O/ vraḥ pratimā
และภัทรवास พระบาทบรมศิวโลก พระราชทานพระลึงค์สองศอกที่เหลือจากการสร้างที่
ภูเขากัณดาล เพื่อให้ไปไว้ที่ภัทรปัตตนะ พระรูป
17. bhagavati 1 ti sṭhāpanā ta sruk bhadrāvāsa ta nai bhūmi bhadrapattana vraḥ oy
bhoga phon damnepra gi vat khlās krayā arccana dravya tadai ti phon^a val ta jā
ภัควดี 1 ที่ประดิษฐานที่สรุกภัทรवासพื้นที่ภัทรปัตตนะ พระองค์พระราชทานทรัพย์เป็น
ต้นว่าหม่อนน้ำ อาหารบูชา ทรัพย์อื่น ๆ เป็นจำนวนมาก ทั้งหมดเป็น
มหาวิทยาลัยศิลปากร สงวนลิขสิทธิ์
18. dakṣiṇā khñum çata 2 oy sre parimāna vroh çata 2 āy gaṇeçvara pramān
amoghapura sre noḥ ti rleka oy āy stuk ransi ukka /O/ vrāḥ pāda
ทักษิณา ทาส 200 ให้ที่นาปริมาณ 200 วโระ ที่คณศวรประมาณอโมฆปุระ นานันต์ได้ถูก
ยกให้ที่สตุกรันสิอีก พระบาท
19. çivaloka pre vraḥ paṃnvās mvāy jmaḥ steṇ añ çikhā /O/ çisya kamraten
çivāçrama jā^a nak vraḥ rājakāryya /O/ vraḥ pre steṇ noḥ dau theve sruk
bradrapattana
ศิวโลก ให้กับวชนหนึ่งชื่อเสตงอัญศิษาศิษย์ผู้เป็นใหญ่แห่งศิวาคม เป็นข้ารับใช้
พระองค์ใช้ให้เสตงนั้นไปทำการสถาปนาพระที่สรุกภัทรปัตตนะ
20. sṭhāpanā vraḥ pre bhūtāça 2 āy jeṇ vnam gi ta cat sruk theve kāryya nā vraḥ
noḥh damnepra con prāsāda kaṃven valabhi steṇ añ çikhā gi ta
พระองค์ใช้ให้ภูตาศะ 2 คน จากเชิงเขาไปตั้งสรุกทำงานให้พระนั้น เป็นต้นว่าสร้าง
ปราสาท กำแพง วลภี เสตงอัญศิษ
21. pre^a nak theve kāryya lvaḥha srac /O/ oy ta kamraten çivāçrama /O/ kamraten
çivāçrama nivedana oy sruk bhavālaya ta nai santāna nu sruk rhā nu sruk

ท่านก็ใช้คนทำงานจนลุล่วง มอบให้แก่ผู้เป็นใหญ่แห่งศิวาคม ผู้เป็นใหญ่แห่งศิวาคมก็
มอบสฤงภวาลัยซึ่งเป็นของญาติและสฤกรหาและสฤก

22. ryenñ nu nāgasundara /O/ jānai bhadrapattana /O/ ti duk ta praçasta steñ añ
hiranyaruci jmaḥ steñ añ vnaṃ kansā phavn kamraten çivāçrama
รยเยงและนาศุสนทรให้เป็นของภัทรวัดตนะ แล้วตั้งศิวาจารึกไว้ แสดงอัญหิรณยรุจีซึ่ง
เป็นนามของแสดงอัญวนำกันสา น้องของผู้เป็นใหญ่แห่งศิวาคม
23. jā ācāryyapradhāna nā vrāḥ pāda paramaçivaloka ukka /O/ svamḥ bhūmi stuk
ransi āy ta viṣaya amoghapura ta vraḥ pāda paramaçivaloka
เป็นอาจารย์ประธานของพระบาทบรมศิวโลกด้วย ขอที่ดินสฤกรันสิแห่งวิสัยอโมฆปุระต่อ
พระบาทบรมศิวโลก
24. ukka cat sruk stuk ransi thve nā nu sṭhāpanā ³vyahjā /O/ kamraten çivāçrama
nu steñ añ vnaṃ kansā yok kanmvāy 3 sṭrī-ja
เพื่อตั้งสฤกสฤกรันสิ ทำ ณ ที่นั้นสถาปนาพระลึงค์ ผู้เป็นใหญ่แห่งศิวาคมและ
แสดงอัญวนำกันสานำหลานสตรี 3 คน
25. na syaṇ ta sahodara aṃvi sruk kuti viṣaya pūrvvadiça /O/ nāṃ dau duk vyar
āy stuk ransi mvāya āy bhadrapattana /O/ kule tadaṇ ti
พี่น้องท้องเดียวกันมาจากสฤกฤติ วิสัยบุรพทิศ นำไปไว้ที่สฤกรันสิ 2 คน อีก 1 คนไปไว้ที่
ภัทรวัดตนะ ครอบครัวยื่น ๆ
26. ta vvaṃ ti yok mok aṅgvay ³nau sruk kuti /O/ ³nak ta roḥḥa neḥḥa paṅket
santān āy sruk kuti /O/ āy bhadrapattana āy stuk ransi
ที่ไม่ได้นำมายังอยู่สฤกฤติ คนเหล่านั้นให้กำเนิดเชื้อสายที่สฤกฤติ ที่ภัทรวัดตนะ ที่สฤก
รันสิ
27. kule neḥ phoñ vvaṃ tel cek mūla syaṇ ta jā sminñ nā kamraten jagat ta rāja /O/
mān ta jā ācāryya pradhāna /O/ jā ācāryyahoma sinñ nā
ตระกูลเหล่านั้น ไม่มีส่วนแยกหน้าที่เฝ้าดูแลกรมตงชคต ต ราช มีผู้เป็นอาจารย์ประธาน
เป็นโหรดาจารย์ อยู่เฝ้า

28. vrah kralāhoma ukka /O/ nau ru ta jā ^anak vrah rājakāryya gi nā āyatta kulopāya /O/ santāna ^anak noḥ syaṇ ta jā ācāryya sappa tala vrah
พระกลาโหมอีกด้วย ซึ่งคนเหล่านั้นเป็นข้าราชการ ดำรงชีพด้วยทรัพย์ของสกุล เชื้อสาย
ของคนเหล่านั้น เป็นอาจารย์ทุกรัชกาลต่อมา
29. rājya mok // ta gi rājya vrah pāda rudraloka nu vrah pāda paramarudraloka
kule phon siṇ nā kamraten jagat ta rāja ru ta tāpra ^anau /O/
ในรัชกาลพระบาท รุทราโลก และ พระบาทบรมรุทราโลก เชื้อสายของท่านก็ยิ่งเผ้ากมรเตง
ชคต ต ราช สืบต่อมา
30. steṇ aṇi kumārasvāmi ta kanmvāy kamraten çivāçrama /O/ jā
ācāryyapradhāna gi ta pradhāna ta kule cat sruk parāçara ta bhūmi nai stuk
ransi cām camnām
แสดงอัญญมารสวามีซึ่งเป็นหลาน กมรเตงคิവാครม เป็นอาจารย์ประธานคือเป็นหัวหน้า
ของตระกูล ตั้งสกุลปราศร ซึ่งเป็นที่ดินของสตุกรันสิ เผ้าดูแลของถวาย
31. ta dhūli vrah pāda āyatta ta kule ta gi rājya vrah pāda paramaçivapada man
vrah dau aṇvi nagara çriyaçodharapura pi dau kurun ni āy chok
ของพระเจ้าแผ่นดิน ขึ้นตรงต่อตระกูล ต่อมารัชกาลพระบาทบรมคิวัท เมื่อพระองค์เสด็จ
จากศรียโคธราปุระ เพื่อไปครองราชย์ที่โจก
32. gargyar nām kamraten jagat ta rāja dau ukka /O/ gi kule phon siṇ nā kamraten
jagat ta rāja ru ta tāpra ^anau /O/ steṇ aṇi içānamūrtti ta cau
ครคยร ทรงนำกมรเตงชคต ต ราช ไปด้วย และเชื้อสายทั้งหลายก็ยังคงเผ้ากมรเตงชคต ต
ราช นั้นอยู่ แสดงอัญญีศานมูรติซึ่งเป็นหลาน
33. kamraten çivāçrama jā ācāryyapradhāna gi ta pradhāna ta kule aṅvay ^anau
chok gargyar /O/ svam bhūmi ^anau chok gargyar cat sruk jmaḥ khmvāñi duk
กมรเตงคิവാครม เป็นอาจารย์ประธาน คือเป็นหัวหน้าของตระกูลมาอยู่ที่โจกครคยร ขอ
ที่ดินที่โจกครคยรจัดตั้งสกุลชื่อ ขมวาวุไว้
34. khñum ta gi oy camnām ta vrah āy chok gargyar āyatta ta kule steṇ aṇi
içānamūrtti gi ta sṭhāpanā vrah līṅga noḥ āy stuk ransi /O/ ta gi rājya
ข้าทาส ณ ที่นั้น ถวายของถวายแด่พระที่โจกครคยร ขึ้นตรงต่อตระกูลของแสดงอัญญีศาน
มูรติ ผู้ประดิษฐานคิวลึงค์นั้นที่สตุกรันสิ ต่อมารัชกาล

35. vrah̥ pāda vrahmaloka kule phon̥ sin̥ nā kamraten̥ jagat ta rāja ru ta tāpra ^anau /O/ steṇ añ ātmaçiva ta kanmvāy steṇ añ iṣānamūrtti ta purohita
พระบาทพรหมโลก ตระกูลของท่านก็ยังมีฝากมรเตงชคต ต ราช อยู่ต่อมา แสดงอัญ
อาตมคิวัะ ซึ่งเป็นหลานของแสดงอัญอีสานมูรติเป็นปุโรหิต
36. nā kamraten̥ jagat ta rāja jā ācāryyahoma gi ta pradhāna ta kule /O/ man vrah̥
pāda çivaloka viṇ mok kurun̥ ni āy nagara çṛīyaçodharapura nām
แห่งมรเตงชคต ต ราช เป็นโหรดาจารย์ และเป็นประธานตระกูล เมื่อพระบาทศิวโลก
กลับมาครองราชย์ที่นครศรียโคธปุระ ได้นำ
37. kamraten̥ jagat ta rāja viṇ mok ukka /O/ kule phon̥ sin̥ nā kamraten̥ jagat ta
rāja ru ta tāpra ^anau /O/ steṇ añ ātmaçiva noḥ purohita nā kamraten̥ jagat ta
rāja
มรเตงชคต ต ราช กลับมาอีก ตระกูลของท่านยังเป็นผู้ฝากมรเตงชคต ต ราช ต่อมาเส
ดงอัญอาตมคิวัะนั้นเป็นปุโรหิต ณ มรเตงชคต ต ราช
38. ācāryyahoma pradhāna ta kule con̥ prāsāda valabhi āy stuk ransi cat sruk
vrahmapura camnat katuka camnat çānti ^anau ta bhūmi stuk ransi sṭhāpanā
เป็นโหรดาจารย์ ประธานตระกูล สร้างปราสาท วลภี ที่สตุกรันสิ ตั้งสฤกพรหมปุระ ก่อตั้ง
ถิ่นแห่งกตุะ ตั้งถิ่นแห่งคานติบนดินแดนสตุกรันสิ สร้างศาสนสถานขึ้น
39. ta gi /O/ steṇ añ ātmaçiva slāp kāla vrah̥ pāda paramavīraloka /O/ ta gi
rājya
vrah̥ pāda paramavīraloka kule phon̥ sin̥ nā kamraten̥ jagat ta rāja ru ta tāpra
ณ ที่นั้น แสดงอัญอาตมคิวัะตายในรัชกาลพระบาทบรมวีรโลก ในรัชกาลพระบาท
บรม-วีรโลก ตระกูลของท่านก็เป็นผู้ฝากมรเตงชคต ต ราช ต่อมา
40. ^anau /O/ steṇ añ çivācāryya cau steṇ añ ātmaçiva jā purohita nā kamraten̥ jagat
ta rāja gi ta pradhāna ta kule /O/ man vrah̥ pāda nirvāṇapada kṛidā vala pi
ต่อมาแสดงอัญศิวาจารย์ หลานแสดงอัญอาตมคิวัะ เป็นปุโรหิต ณ มรเตงชคต ต ราช
เป็นอาจารย์ประธานแห่งตระกูล เมื่อพระบาทนิรวาณบท กริฑาพล

41. ^anak tok vraḥ āy bhadrapattana nu stuk ransi /O/ man vraḥ svey rāja chnām
2 guḥ steṇ añ çivācāryya sṭhāpanā vraḥ noḥ ta nai santāna viṇ /O/ sṭhāpanā
vraḥ çaṅkara nārāyana 1
มีคนถอนพระ(รูปเคารพ) ที่ภัทรปัตตนะและสตุกรันสิ เมื่อพระองค์เสวยราชย์ได้ 2 ปี
แสดงอัญญาจารย์ก็สถาปนาพระนั้นซึ่งเป็นของบรรพบุรุษขึ้นมาใหม่ ท่านได้สร้างรูปสังกร
นารายณ์ 1 องค์
42. vraḥ bhagavati 1 ^anau ta sruk bhadrapattana dai ti leṇ nai santāna oy
khñum ta gi /O/ vvaṃ dāna thve sruk nu camnat phon ta çūnya viṇ guḥ slāp
steṇ añ çivācāryya
พระภักดี 1 องค์ ที่สrukภัทรปัตตนะ ขึ้นมาใหม่ขอให้ เป็นของตระกูลให้ทาสไว้ แต่ยังไม่ทัน
สร้างหมู่บ้านและจำนตที่เสียหายให้กลับคืนดังเดิม แสดงอัญญาจารย์ก็ตายเสียก่อน
43. /O/ ta gi rāja vraḥ pāda nirvṇāpada kule phon siṇ nā kamraten jagat ta rāja
ru ta tāpra ^anau /O/ steṇ añ sadāçiva ta kanmvāy steṇ añ çivācāryya
ในรัชกาลพระบาทนิรวาณบท ตระกูลของท่านก็ยังคงดูแลกรมตงชคต ต.ราช สืบต่อ
แสดงอัญญาจารย์ เป็นหลานแสดงอัญญาจารย์
44. jā purohita nā kamraten jagat ta rāja gi ta pradhāna ta kule /O/ ti vraḥ pāda
nirvṇāpada pre phsik pi oy phavan kamraten añ çṭivīralakṣmī ta jā agradevī
เป็นปุโรหิต ณ กรมตงชคต ต.ราช เป็นประธานของตระกูล ซึ่งพระบาทนิรวาณบทขอให้
ลึก แล้วพระราชทานพระกนิษฐภคินีของกรมตงอัญศรีวิรัลลักษมีผู้เป็นอัครเทวี
45. /O/ oy jmaḥ kamsteṇ çṭijayendrapandita jā rājapurohita khloṇ kārmmāntara
eka /O/ man sruk bhadrapattana nu sruk stuk ransi nu camnat noḥ phon syaṇ
พระราชทานชื่อกรมตงศรีเยนทรบัณฑิต เป็นราชปุโรหิตไชลญการมานตระชั้นเอก เมื่อ
สrukภัทรปัตตนะ และสตุกรันสิและจำนตนั้น
46. ta çūnya kāla vraḥ pāda nirvṇāpada kṛīdā vala /O/ vraḥ kamraten
çṭijayendrapandita thve sruk noḥ phon viṇ unmilita vraḥ noḥ man ti sṭhāpanā
viṇ /O/ ta sruk bhadrapattana
ที่ถูกทำลาย ในรัชกาลพระบาทนิรวาณบทกรีทาพล กรมตงศรีเยนทรบัณฑิต ได้สร้าง
สrukนั้นคืนใหม่ทั้งหมดแล้วสถาปนาขึ้นมาใหม่ซึ่งสrukภัทรปัตตนะ

47. sṭhāpanā vraḥ līṅga 1 pratimā 2 dai ti leṇ nai santāna oy sarvadravya ta vraḥ noḥ phon oy khñuṃ /O/ coṇ valabhi coṇ kaṃveṇ leṇ thve kṣetrārāma jyak travāṇ
ได้สร้างพระลึงค์อีก 1 องค์ เทวรูปอีก 2 องค์ ขอให้เป็นของญาติ ให้สรรพทรัพย์ต่อพระนั้น
ให้ทาส สร้างวลภี สร้างกำแพงขึ้น ทำที่นาและสวน ขุดสระพัง
48. thve daṃṇap /O/ ta sruk bhadṛāvāsa unmilita vraḥ noḥ oy sarvadravya /O/ thve kṣetrārāma jyak travāṇ thve daṃṇap /O/ ta sruk bhadragiri unmilita vraḥ noḥ cat sruk
สร้างทำนบ ที่สุกภัทรวาส เปิดพระเนตรพระนั้น ให้สรรพทรัพย์ ทำนาและสวน ขุดสระพัง สร้างทำนบ ที่สุกภัทริริ เปิดพระเนตรพระที่นั่น ตั้งสุกขึ้น
49. viṇ thve daṃṇap thve valaya thve goṣāla oy vraḥ go^aval ta vraḥ noḥ /O/ ta sruk stuk ransi /O/ unmilita vraḥ noḥ oy sarvadravya /O/ jyak añcan thve āramā
ใหม่ สร้างทำนบ ทำรั้ว ทำคอกวัวให้พระโคทั้งหลาย ที่สุกสตุกวันลี เปิดพระเนตรพระนั้น
ให้สรรพทรัพย์ ขุดบ่อ สร้างอาราม
50. jyak travāṇ /O/thve daṃṇap /O/ svam prasāda bhūmi ta vraḥ pāda nirvānapada anle 1 āy amoghapura jmaḥ caṃkā parimāna vroḥ ṣata mvāya /O/ duṇi bhūmi anle 1 sot ti
ขุดสระพัง ทำทำนบ ขอพระราชทานที่ดินต่อพระบาทนิรวาณบทแห่ง 1 ที่อโมฆปุระชื่อ จำกาศปริมาณ 100 วโระ ชื่อที่ดินอีกแห่งหนึ่ง
51. pūrva vraḥ travāṇ mahāratha āy amoghapura nu vudi 1 padigaḥ 1 nu thnap canlyak parimāna vroḥ 30 /O/ duṇi bhūmi anle 1 sot āy anve chdiṇ amoghapura jmaḥ
ทางทิศตะวันออกของสระพังมหารถแห่งอโมฆปุระ ด้วยถ้วย 1 กระโถน 1 และผ้าพับปริมาณ 30 วโระ ชื่อที่ดินอีกแห่งหนึ่งอำเภอสตังอโมฆปุระ ชื่อ
52. pralāk kvan ñe nu vudi 2 padigaḥ 2 thnap canlyak parimāna vroḥ 60 /O/ bhūmi ta roḥh nehha phon syaṇ man oy ta vraḥ āy stuk ransi nu kule cat caṃnat
ปลักโกลนง ด้วย ถ้วย 2 กระโถน 2 ผ้าพับปริมาณ 60 วโระ พื้นที่แห่งนี้ ถวายแด่พระ(รูปเคารพ)ที่สตุกวันลีและสกุลของท่าน สร้างจำนัตใหม่

53. āy amoghapura ta bhūmi ta jmaḥ nāgasundara nai santāna duk khñuṃ duk srū ta gi oy ta vraḥ āy bhadrapattana /O/ ri sre gaṇeçvara ti vraḥ pāda nirvānapada pre
ที่โอมปุระ บนที่ดินที่มีชื่อว่านาคสุนทร แห่งเชื้อสายท่าน อุทิศทาส อุทิศข้าวเปลือกถวาย
แต่เทวาลัยที่ภัทรปัตตนะ ส่วนนาที่คณศร ที่พระบาทนิรวาณบท
54. tvar pi oy dau ta vraḥ vnvak /O/ vraḥ pre oy sre vrac gi ta jā snoṇ viṇ /O/ ti saṇ gol cek sre noḥ āy bhadrapattana /O/ nu vraḥ āy stuk ransi /O/ ta sruk
แลกไปให้แก่ผู้ดูแลองค์พระบาทมีราชโองการมอบทุ่งนาแห่งวราจเป็นการทดแทน โปรดให้
มีการปักเขต แบ่งทุ่งนานั้นที่ภัทรปัตตนะ และเทวาลัยแห่งศฤกษณ์สิ ที่ศฤก
55. vrahmapura sṭhāpanā vraḥ bhagavati 1 oy khñuṃ thve ārāma jyak travān thve damnap /O/ āy viṣaya pūrvvadiça ta sruk tem āy kuti cat sruk noḥ viṇ ta çūnya thve valaya
พรหมปุระ สร้างพระภักวดี 1 อุทิศทาส สร้างอาราม ขุดสระพัง ทำทานบ ทิวชัยบุรพทิศที่
ศฤกดั้งเดิมที่กุดิ ตั้งศฤกขึ้นมาใหม่ แทนที่เสียหาย
56. ^aval viṇ ta gi /O/ sṭhāpanā vraḥ līṅga ekahasta coṇ prāsāda oy khñuṃ oy sarvvadravya /O/ ri bhūmi vāhuyuddha ta çūnya mūla āy ta sruk jeṇ dnāp ti svam prasāda ta vraḥ
กลับคืนมาทั้งหมด สร้างคิวลึงค์ 1 ศอก สร้างปราสาท อุทิศทาส อุทิศสรรพทรัพย์ ส่วน
ที่ดินพายุฤทธิ์ ซึ่งไม่มีเจ้าของที่ศฤกเชิงหนาปนั้น ขอพระราชทานจากพระ
57. pāda paramanirvānapada saṇ gol simāvadhi ta gi /O/ oy ta vraḥ āy kuti nu kule phon /O/ sruk bhavālaya ti kamraten çivakaivalya ta santāna gi ta cat
บาทนิรวาณบท ปักหลักเขตผูกสีมา ณ ที่นั้น อุทิศให้เทวาลัยแห่งกุดิและตระกูลทั้งหลาย
ศฤกภวาลัย ที่กมรเตงคิวกไวัลยะ บรรพบุรุษสร้างไว้
58. ^anau anve amarendrapura mān ta praçasta ^anau bhadrapattana noḥ ti ^anak pidā çūnya gi sruk nu vraḥ līṅga jā vraiy gi devasthāna noḥ dau /O/ vraḥ kamraten
ที่อำเภอมเรนทรปุระ มีดังในคำประกาศ(ศิลาจารึก)ที่ภัทรปัตตนะนั้น มีคนทำลายศฤก
และคิวลึงค์ เทวสถานนั้นเป็นป่าไป พระกมรเตง
59. añ çṛijayendrapandita nivedana ta vraḥ pāda kamraten añ çṛi udayādityavarmmadeva man noḥ nai santāna vraḥ pāda kamraten añ oy noḥ

อัญศรีษเณทรมณัตติ จังได้กราบทูลต่อ พระบาทกมรเตงอัญศรีษเณทรมณัตติยวรมัน ว่านั้น
เป็นของญาติ พระองค์จึงพระราชทานที่นั้นให้

60. sruk bhavālaya viñ chkā vraī noḥ unmilita vraḥ noḥ oy pūjā viñ ti pre rok nā
mān khñuṃ vraḥ noḥ ta hyāt paṅgvay viñ ta sruk oy ta vraḥ kalpanā
สรุกภวาลัยอีกครั้งหนึ่ง ได้ดางป่า เบิกพระเนตรพระนั้นให้บูชาอีกครั้งหนึ่ง ทรงใช้ให้หา
ทาส ซึ่งกระจัดกระจายให้มาอยู่ที่สรุกเดิม แล้วถวายคืนแก่เทวาลัย
61. viñ jā sruk nai bhadrapattana ru ta tel man vraḥ kamraten añ çrī
jayendrapandita jā kula pitṛ-pakṣa ta dhūli jeñ vraḥ kamraten añ çrīvāgi
ndrapandita
เพื่อให้เป็นสรุกที่ขึ้นอยู่ต่อภทรมณัตติเดิม เมื่อพระกมรเตงอัญศรีษเณทรมณัตติเกี่ยว
ครองทางบิดากับท่านธูลีเชิงกมรเตงอัญศรีษเณทรมณัตติ
62. ta sruk siddhāyatana āy pūrvvadiça gi nakka ta thve karmmadharmma nai
dhūli jeñ vraḥ kamraten añ çrī vāgindrapandita gi ta cat sruk sthāpanā chlon
แห่งสรุกสิทธายตนะ แห่งบุรพทิศคือผู้ทำพิธีกรรมแห่งธูลีเชิงพระกมรเตงอัญ
ศรีษเณทรมณัตติคือได้จัดสรุกให้ฉลอง
63. travāñ /O/ vraḥ kamraten añ çrījayendrapandita thve āçrama duk khñuṃ ta gi
oy jā gurvvartha ta vraḥ nai dhūli jeñ vraḥ kamraten añ çrī vāgindrapandita
ตระพัง พระกมรเตงอัญศรีษเณทรมณัตติได้ทำอาศรมถวายทาสไว้เป็นครูบูชา แต่
เทวาลัยของธูลีเชิงพระกมรเตงอัญ ศรีษเณทรมณัตติ
64. /O/ man vraḥ pāda kamraten añ çrīudayādityavarmmadeva svey vraḥ rājya
kule phon sin nā kamraten jagat ta rāja ru ta tāpra nau /O/
เมื่อพระบาทกมรเตงอัญศรีษเณทรมณัตติยวรมัน เสวยราชย์ ตระกูลของท่านก็ได้เฝ้ากมรเตง
ชคต ต ราช นั้นสืบมา
65. vraḥ kamraten añ çrījayendrapandita jā vraḥ guru /O/ dār dhūli jeñ vraḥ
kamraten añ çrījayendravarmmma /O/ vraḥ pāda kamraten añ ryyān vidyā phon
damne pra
พระกมรเตงอัญ ศรีษเณทรมณัตติ เป็นพระครู ได้รับตำแหน่งเป็นธูลีเชิงพระกมรเตงอัญ
ศรีษเณทรมณัตติ พระบาทกมรเตงอัญเรียนวิชาทั้งหมด เป็นต้นว่า

66. *siddhānta /O/ vyākaraṇa /O/ dharmmaçāstra /O/ çāstra phon tadaṭi ti /O/ vraḥ pāda kamraten āṇ thve vraḥ dikṣā damnepra gi bhuvanādhva vraḥ vrahmayajña*
 สิทธานตะ ไวยากรณ์ ธรรมศาสตร์ และศาสตร์อื่น ๆ ด้วย พระบาทกมรเตงอัญทรงกระทำ การบูชาเป็นต้นว่า ภูวนาธวะ และสังเวद्यถวายพระพรหม
67. *thve mahotsava pūjā toy vraḥ guhya /O/ oy vraḥ dakṣiṇā nu dravya damnepra gi vraḥ thniṃ phon mukṣa kuṇḍala keyura kataka*
 ทรงทำมหรสบูชาโดยพระคฤหะพระองค์ถวายทักษิณาและทรัพย์สินเป็นต้นว่า เครื่องประดับทุกชนิด มงกุฏ กุณฑล สร้อยคอ แหวน สายถักมงกุฏ
68. *mukutaveni /O/ vraḥ rūpya pīthā vraḥ suvarṇṇakalaça /O/ vraḥ cāmara /O/ vraḥ hemadolā triçira phon neḥ syaṇ ti oy nu bhoga nu gi /O/ oy ratna mās*
 ตั้งเงิน หมอน้ำทอง แล เสลียงทองประดับนาค 3 เคียร ทั้งหมดนี้บริจากรวมทั้งเครื่องใช้ สอยทั้งหลาย และทรงบริจาศอัญมณี
69. *prāk dravya gaṇa phon ^aval /O/ vraḥ go sahasra /O/ tamrya çatadvaya /O/ seḥ ekaçata aja-mahiṣa çata oy dāsadāṣī sahasra /O/*
 เงิน กองทรัพย์สินทั้งหลายทั้งปวง โคศคศีลสิทธิ์ 1000 ตัว ช้าง 200 เชือก ม้า 100 ตัว แพะ และกระบือ 100 ตัว บริจาคทาสนหญิงทาสชาย 1000 คน พระราชทาน
70. *oy sruk 3 çaṅkaraparvvata 2 sruk mano 1 jeṇ tarāṇi vraḥ pāda kamraten kamtvan āṇ çṛiudayādityavarṇmadeva paripālana ^anau ta nagara*
 สรุก 3 แห่ง สองแห่งบนคังกรบรรพต แห่งหนึ่งที่มีโนแห่งเชิงตราญ พระบาทกมรเตง กัมตวนอัญศรีอุทยาทิตยวรมมเทวะ ถึงจะประทับอยู่ในราชธานี
71. *abhivādananitya /O/ pre cār puruṣa paṃre pratidina nu kriyā paṃre ta damnepra gi vastra anna pāna vyañjana kramuka phala syaṇ aṅga vraḥ kriyā pāṃre*
 แต่ก็ทรงเคารพบูชาอยู่เนืองนิตย์ ให้จาริกชื้อบุคคลผู้ทำงานประจำวันและสิ่งของสำหรับใช้ ในการบูชาเช่น เสื้อผ้า อาหาร เครื่องดื่ม เครื่องปรุงอาหาร หมาก ซึ่งเป็นเครื่องบูชาองค์ พระ

72. āy le nu dhūli jeñ vraḥ kamraten añ pravṛtti nu gi sappa thñaiy /O/ ri sruk tuk rmmāñ ta çūnya mūla vraḥ pāda kamraten añ oy
เบื้องบน และฐลีเซิงพระกมรเตงอัญ ซึ่งกระทำหน้าที่ของท่านเป็นประจำทุกวัน ส่วนสรุก
สตุกรรมมาที่ไม่มีเจ้าของ พระบาทกรมเตงอัญพระราชทาน
73. sruk noḥ jā upāya ta dhūli jeñ vraḥ kamraten añ sam nu sruk stuk ransi /O/
man dhūli jeñ vraḥ kamraten añ khmi sṭhāpanā /O/ vraḥ
สรุกนั้นเป็นสมบัติของฐลีเซิงพระกมรเตงอัญ เพื่อให้รวมกับสรุกสตุกรันลี เมื่อฐลีเซิงพระ
กมรเตงอัญปรารภนาจะสร้างเทวาลัย
74. pāda kamraten añ oy vraḥ līṅga dvihasta nu dravyagaṇa phon ta jā bhoga ta
vraḥ noḥ nu dravyagaṇa phon ta jā dakṣiṇā pre mantri dau cat
พระบาทกรมเตงอัญพระราชทานพระลึงค์ 2 คอก พร้อมกองทรัพย์ทั้งหลายเป็นเครื่องใช้
สอยแต่เทวาลัยนั้น และพระราชทานกองทรัพย์ทั้งหลายเป็นพระทักษิณา ทรงใช้ให้มนตรี
ไปจัดตั้ง
75. sruk jmaḥ bhadraniketana ta bhūmi bhadrapattana ta nai dhūli jeñ vraḥ
kamraten añ dai sṭhāpanā vraḥ līṅga dvihasta ta gi oy ta dhūli jeñ vraḥ
kamraten añ
สรุกชื่อ ภัทรมิเกตนะ ที่ดินภัทรมิตตนะ ซึ่งเป็นของฐลีเซิงพระกมรเตงอัญอีกแห่งหนึ่ง และ
ได้สร้างคิวลึงค์ 2 คอก พระราชทานฐลีเซิงพระกมรเตงอัญ
76. oy dāsadāsi slik 1 ta vraḥ noḥ coñ çilāprāsāda valabhi jyak travāñ thve damṇap
thve kṣetrārāma /O/
พระราชทานทาสหญิงทาสชาย 1 สลิก คนแต่เทวาลัยนั้น สร้างปราสาทหิน วลภี ชุต
ตระพัง สร้างทำนบ ทำที่นาและสวน
77. ta gi rājya vraḥ pāda paramavīraloka gi nu vrāhmaṇa saṅkarṣa nu chloñ
mādhava ta kvan ^anak paradeça ukka duñ bhūmi pi cat camṇat anremloñ
ในรัชกาลพระบาทบรมวีรโลกนั้น พรหมณ์สังกระษะ และโกลณมารกะ ซึ่งเป็นบุตรชาย
ของท่านผู้มาจากต่างแดน ได้ซื้อที่ดินเพื่อตั้งสรุกอัญเรมโลง
78. duk khñuṃ ta gi sṭhāpanā vraḥ çivalīṅga jā nai loñ mādhava slāp mratañ khloñ
saṅkarṣa gi ta rājya vraḥ pāda paramavīraloka

และถวายทาส สร้างพระศิวลึงค์ซึ่งเป็นของโกลกมารวะ มรตัญ โกลกสังกระษัตถายใน
รัชกาลพระบาทบรมวิโรจ

79. chloñ mād̥hava ta kvan³ras /O/ lvoḥ ta rāja vraḥ pāda paramanirvvāṇapada ta
gi 965 ṇapa noḥ chloñ mād̥hava thvāy samṇvat ta vraḥ pāda paramanirvvā
ṇapada
โกลกมารวะซึ่งเป็นลูกยังมีชีวิตอยู่ ในรัชกาลพระบาทบรมนิรวาณบทในศักราช 965 นั้น
โกลกมารวะสวดถวายพระบาทบรมนิรวาณบท
80. oy camnat noḥ nu khñum noḥ phoñ ta dhūli jeñ vraḥ kamraten añ ṇi
jayendravarmma siddhi /O/ ti paripālana khñum noḥ pamre lvoḥ ta gi 967
ṇapa dep
ในจำนัสนั้น และทาสทั้งหลาย แต่ลู่เสงพระกมรเตงอัญศรีษเยนทรวรมัน ให้มีสิทธิดูแล
ทาสนั้น เอมารับใช้ได้ ล่วงเข้าศักราช 967
81. chloñ mād̥hava slāp man vraḥ pāda kamraten añ ṇiudayādityavarmmadeva
svey vraḥ rājya ta gi 971 ṇapa /O/ lvoḥ ta gi
โกลกมารวะได้วายชนม์ เมื่อพระบาทกมรเตงอัญศรีษเยนทรวรมันเสวยราชย์ในศักราช
971 จนล่วงเข้า
82. 974 ṇapa dhūli jeñ vraḥ kamraten añ sṭhāpanā kamraten jagat ṇivaliṇga āy
bhadraniketana /O/ ti nivedana ta vraḥ pāda kamraten
ศักราช 974 ลู่เสงพระกมรเตงอัญได้สร้างกมรเตงชค ต ศิวลึงค์ ที่ภทนิเกตนะ ได้กราบ
ทูลต่อพระบาทกมรเตง
83. añ ṇiudayādityavarmmadeva svam leñ camnat noḥ nu khñum noḥha jā vraḥ
karuṇā prasāda sot ta kamraten jagat ṇivaliṇga āy bhadraniketana
อัญศรีษเยนทรวรมัน ขอให้จำนัสนั้นและข้าทาสทั้งหลาย เป็นสิ่งของพระราชทานแด่
กมรเตงชคตศิวลึงค์แห่งภทนิเกตนะ
84. oy prasiddhi camnat nu bhūmi noḥha/O/ru man vraḥ pāda
paramanirvvāṇapada oy ukka nu iṇṇi chloñ mād̥hava ta māñ upāya /O/ ให้
พระราชทานจำนัตและที่ดินนั้น เช่นเดียวกับเมื่อพระบาทบรมนิรวาณบทพระราชทานให้
และความปรารถนาของโกลกมารวะที่จะมอบสมบัติแต่ลู่เสง

85. dhūlijeṇ vraḥ kamrateṇ aṇi kalpanā khñiṃ noḥ nu caṃnat noḥha ta paṃre ta kamrateṇ jagat çivaliṅga āy bhadrāniketana /O/ çākha caṃnat anreṃ loṇ /O/ พระกมรเตงกมรเตงอัญให้อุทิศทาสนเหล่านี้และจำนนันเพื่อรับใช้ต่อกมรเตงชคตคิวงลิ่งคิที่ ภทริณเณตนะอันเป็นสาขาแห่งจำนตอันเรมโลง
86. 894 çaka pi ket puṣya vudhavāra gi nu vrāhmaṇa ta jmaḥ mrataṇi khloṇi saṃkarṣa nu chloṇi mādḥava ta kvaṇ^a nak paradeça duṇi bhūmi ta^a nak anreṃ loṇ /O/ varṇṇa
ในศักราช 894 ขึ้นสามค่ำแห่งเดือนปุษยะ วันพุธ พราหมณ์นามว่ามรตานุโชลญสังกระชะ และโณลญมารวะผู้บุตรชายของท่านมาจากต่างแดน ได้จัดซื้อที่ดินอันเรมโลงในวรรณะ
87. karmmāntāntara /O/ ta jmaḥ loṇi para /O/ loṇi dharmmapāla /O/ loṇi go /O/ loṇi sarvvajña /O/ steṇi çivapāda khloṇi vala khloṇi viṣaya khḍak /O/ dravya nu duṇi mās
กรรมานตระ ชื่อว่าโณญปะระ โณญธรรมบาล โณญโค โณญสรวิษญ์ แสดงศิวบาทโณญพล โณญวิชัยแห่งชทก ทรัพย์ที่ใช้ในการซื้อ ทอง
88. liṇ 2 /O/ canlyak 320 /O/ thnap yau 1 vave 4 /O/ krapī 12 /O/ simāvadhi bhūmi nā caṃnatta nu sre pi jeṇ /O/ ti pūrva prasap nu bhūmi dhanavāha /O/ ti dakṣiṇa
สองตำลึง ฝ้านุ่งห่ม 320 ถันป 1 เยา แพะ 4 พระโค 4 กระบือ 12 กำหนดเขตที่ดิน ณ จำนตและที่นา 3 เเชิง ทางทิศตะวันตกติดกับดินแดนแห่งธนพาหะ ทางทิศใต้
89. lvoḥ dnaṇ /O/ ti paçcima lvoḥ ta gi phlū rddeḥ thṇai luc snvāl /O/ ti uttara samlvat kralā tut sru pat tāṇ tai viṇ ta gi thnval travāṇ /O/ ti pūrva sot lvoḥ ta vraḥ
ไปจนถึงทง ทิศตะวันตกไปจนถึงทางเกวียน ด้านทิศตะวันตกของสนवल ทางทิศเหนือ สัมลวัตเป็นลานสำหรับเผาช้างเปลือก แล้วเลี้ยวกลับไปยังฝั่งของตระพังทางทิศ ตะวันออกอีกครั้งหนึ่ง ไปจนถึง
90. stau prasap bhūmi thpvaṇi rmmāṇi /O/ bhūmi ta cval sot ta caṃnat anreṃ loṇ /O/ 901 çaka pi ket puṣya nu vrāhmaṇa ta jmaḥ mrataṇi khloṇi saṃkarṣa
พระสะเดาศักสิทธิ์ติดกับดินแดนถบวงรมมาง พื้นที่รวม อยู่ในจำนตแห่งอันเรมโลงศักราช 901 ขึ้น 3 ค่ำแห่งเดือนปุษยะ พราหมณ์นามว่ามรตานุโชลญสังกระชะ

- 91 nu chloñ mād̥hava duñ bhūmi ta ^anak ta jo ta jmaḥ vāp iṣvaravindu /O/ vāp ājya vāp bhima dravya nu duñ māś liñ 2 vudi 5 dop 5 thnap thpi 1 yau 5
และโกลณมารวะได้จัดซื้อที่ดินกับบุคคลแห่งไหนนามว่าวาบอีศวรพินทุ วาบอาชยะ วาบภิ
มะ ทรัพย์ที่ใช้ซื้อมีทอง 2 ตำลึง ถ้วย 5 โทป 5 ผ้าพัน 1 ถปี 5 เยา ผ้าถุงห่ม
- 92 canlyak 300 /O/ sīmāvadhi bhūmi noḥ /O/ ti pūrvva prasap ta bhūmi vraḥ
thpvañ rmmāñ ti dakṣiṇa prasappa bhūmi anreṃ loñ /O/ ti paçima tarāp gola
300 ผืน เขตของที่ดินแห่งนี้ ทางทิศตะวันออกจรดกับที่ดินเทวาลัยถาวรกรรมมาง ทางทิศใต้
จรดกับที่ดินอันรมโง ทางทิศตะวันตกไปถึงหลักเขต
- 93 /O/ ti uttara tarāp gola sot /O/ ti paçima sot tarāp vraī samroñ /O/ bhūmi
nā bhāga steñ mat gnañ ti jau ta vraḥ sralenvāy
ทางทิศเหนือไปจรดหลักเขตเช่นเดียวกัน ทางทิศตะวันตกอีกไปจนกระทั่งถึงป่าสำโรง
ที่ดินในเขตแห่งเสตงมัตคนังได้จัดการเช่าซื้อจากพระสระเลงวาย
- 94 nuk cuñ chdiñ ta kule /O/ ti jau ta ^anak ta jmaḥ loñ ^ayak rāl nu noḥha ukka
/O/ phsam̐ parimāna vroḥ ta bhūmi noḥ 40 /O/ noḥ sam̐ cval nu
นุกแห่งจุงขิงญาติของท่าน และได้เช่าซื้อจากบุคคลนามว่าโกลณยักกร่วมด้วยกัน มีเขต
พื้นที่ทั้งหมด 40 วโระ ที่ดินผืนนี้ได้เข้าร่วมอยู่
- 95 camnat anreṃ loñ nā chloñ mād̥hava /O/ khñuṃ ti mratāñ khloñ samkarṣa
nu chloñ mād̥hava duk ta camnat anreṃ loñ pi oy ta vraḥ /O/ bhāga
ในการจำนัตแห่งอันรมโง ที่โกลณมารวะได้พำนกอยู่ ทาสซึ่งมรตาญโกลณสังกระชะและ
โกลณมารวะได้อุทิศแด่จำนัตอันรมโงเพื่อถวายแด่เทวาลัย ภาค
- 96 thñai luc nā si thpvañ tyak ^aji tai e dau aṃvi çivapura danden /O/ bhāga
kantāl sruk sot nā si vramapada ^aji tai thlem̐ dau
ตะวันตก ณ ที่นั้นประกอบด้วยสิแห่งถาวรตักซึ่งเป็นบรรพบุรุษโตเอ จากคิวัประตันเทน
ภาคกลางแห่งสรุกอีก ณ ที่นั้นสิแห่งพรหมบท บรรพบุรุษโตเถลมมา
- 97 aṃvi sruk vraī ^aguya pramāna pūrvva /O/ bhāga kantāl sruk sot ^aji tai
khdep dau aṃvi vraī ^aguya ukka pramāna pūrvva /O/ bhāga

จากสรุกแห่งไพโรคุยประมาณแห่งบุรพทิศ ภาคกลางแห่งสรุกอีก บรรพบุรุษไตรเทพมาจากไพโรคุยเช่นเดียวกัน ประมาณแห่งบุรพทิศภาคกลาง

- 98 kantāl sruk sot nā si mat gnañ ³ji tai dau aṃvi samtāc drāy viṣaya karom /O/ bhāga thñai ket ³ji tai kamyān
แห่งสรุกอีก ณ ที่นั่น สีนั่งมัตคณัง บรรพบุรุษไตรเทพมาจากลำตาทราย วิชัยแห่งกโรม
ภาคตะวันออก บรรพบุรุษไตรกายาน
- 99 dau aṃvi līṅapura /O/ bhāga thñai ket sot nā si tem khvit ³ji tai sraṣṭa ³nak anrem lon ta oy thnvar khñum /O/ bhāga thñailuc
มาจากลิงคปุระ ภาคตะวันออกอีก ณ ที่นั่นสินั่งตันมะขวิด บรรพบุรุษไตรสวัตะ
ประชาชนแห่งอันเรมโลงซึ่งอุทิศถวายทาส ภาคตะวันตก
100. sot samvandhi si thpvañ tyak /O/ ³ji tai rudrāñi dau aṃvi cṛeṣṭhapura /O/
sruk bhadraniketana dai ³nau ta bhūmi bhadrapattana
อีก ตระกูลของสิงปัวตยัก บรรพบุรุษไตรทราณีไปจากเศรษฐปุระ สรุกอีกแห่งหนึ่งของ
ภัทริณเกิดณะตั้งอยู่บนดินแดนแห่งภัทริปตณะ
101. ti pūrvva bhūmi bhadrapattana dai /O/ ti āgneya dau vap ta gol stuk
kadamva prasap nu phumi sruk leñ tvar camñāy
ทางทิศตะวันออกดินแดนอีกแห่งหนึ่งของภัทริปตณะ ทางทิศตะวันออกเฉียงใต้ไปจนถึง
หลักเขตของสรุกแห่งกัมพะติดกับดินแดนของสรุกแห่งเลงตวร ระยะเวลา
102. slik1 80 /O/ ti dakṣiṇa dau vap ta srau sramoc prasap nu bhūmi sruk leñ
tvar camñay 332 /O/ ti naiṛtiya dau vap ta gol
1 สลัก 80 ทางทิศใต้ไปจนถึง เสราสรโมจ ติดกับดินแดนของสรุกแห่งเลงตวร ระยะเวลา
332 ทางทิศตะวันตกเฉียงใต้ ไปจนถึงหลักเขตแห่ง
103. kūpa prasap nu bhūmi sruk leñ tvar camñāy slik 1 120 /O/ ti paçcima dau
vap ta stuk tannot prasap nu bhūmi sruk gnañ /O/ camñāy
อุปะติดกับดินแดนของสรุกแห่งเลงตวร ระยะเวลา 1 สลัก 120 ทางทิศตะวันตกไปจนถึง
สรุกตันโนต ติดกับดินแดนของสรุกคณัง ระยะเวลา
104. slik 6- 45 /O/ ti vāyavya dau vap ta gol sruk lmuñ prasap ta bhūmi sruk

camnat teñ tvan nu chdiñ gargyar camñāy slik 6- 340 phlās

6 สลิก 45 ทางทิศตะวันตกเฉียงเหนือไปจนถึงหลักเขตของสรุกแห่งลุมงติดกับดินแดนแห่ง
สรุกจำนตเตงตวนและแม่น้ำครคยระยะทาง 6 สลิก 340 ผลาส

105. 8 hat 3 /O/ti utara dau vap ta stuk ruñ prasap nu bhūmi sruk cvar mo /O/
camñāy slik 4- 40 /O/ ti iṭāna gi bhūmi bhadrapattana hoñ /O/

8 ผลาส 3 หัต ทางทิศเหนือไปจนถึงสตุกรุง ติดกับดินแดนของสรุกแห่งจวรโม ระยะทาง
4 สลิก 40 ทางทิศตะวันออกเฉียงเหนือคือดินแดนแห่งภัทรปัตตะนะ

106. vrah pāda kamraten añ ṛiudayādityavarṃmadeva oy sruk ta jmaḥ gnañ
cranāñ vo nu ³nak ta gi nu phsak 151 nu bhūmi

พระบาทสมเด็จพระอัญญศรีอุทยาทิตยวรมัน พระราชทานสรุกชื่อคณังจรนาญโว พร้อมกับ
ประชาชน 151 คน ซึ่งพำนักอยู่ที่นั่น ที่ดิน

107. bhāga noḥ oy jā vrah jamnvan ta vrah līṅga noḥ āy bhadraniketana /O/
simāvadhi bhūmi noḥ āy sruk gnañ cranāñ vo

ส่วนนั้นอุทิศถวายแด่ศิวลึงค์แห่งภัทรนิเกตตะนะ เขตของดินแดนแห่งนี้สรุกแห่ง
คณังจรนาญโว

108. /O/ti pūrvva dau vap ta stuk tannot prasap nu bhūmi sruk bhadraniketana
dai camñay slik 3- 152 /O/ ti āgneya dau vap ta gol

ทางทิศตะวันออกไปจนถึงสรุกต้นโนตติดกับดินแดนของสรุกแห่งภัทรนิเกตตะนะอีกแห่งหนึ่ง
ระยะทาง 3 สลิก 152 ทางทิศตะวันออกเฉียงใต้มีหลักเขต

109. prasap nu bhūmi sruk leñ tvar camñāy slik 4- 392 /O/ ti dakṣiṇa dau vap
tagol prasap nu bhūmi sruk vraī raṃvañ candrāya

ติดกับดินแดนของสรุกแห่งเลงตวรระยะทาง 4 สลิก 392 ทางทิศใต้ไปจนถึงหลักเขตติด
กับดินแดนของสรุกแห่งไพรวังจันทราย

110. camñāy slik 2- 250 /O/ ti naiṛtiya dau vap ta gol prasap nu bhūmi sruk
ṣivapattana sramo eṃ camñāy slik 4 /O/ ti paçcima dau

ระยะทาง 2 สลิก 250 ทางทิศตะวันตกเฉียงใต้มีหลักเขตซึ่งติดกับดินแดนของสรุก
แห่งศิวปัตตะนะสรโมเอมระยะทาง 4 สลิก ทางทิศตะวันตก

111. vap ta gol prasap nu bhūmi sruk anlān camñāy slik 3- 392 /O/ ti vāyavya
dau vap ta gol prasap nu bhūmi sruk vajravarmma
ไปจนถึงหลักเขตติดกับดินแดนของสรุกแห่งอันลาง ระยะทาง 3 สลิก 392 ทางทิศ
ตะวันตกเฉียงเหนือไปจนถึงหลักเขตติดกับดินแดนของสรุกแห่งวัชรวรมมะ
112. camñāy slik 6- 250 /O/ ti uttara dau vap ta gol ti uttara vnam vren
prasap nu bhūmi sruk jhe rlom sruk tvañ mvāy tem camñāy
ระยะทาง 6 สลิก 250 ทางด้านทิศเหนือมีหลักเขต ทางทิศเหนือของเขาแห่งเวรง ติดกับ
ดินแดนของสรุกแห่งเมอรโลม สรุกแห่งตวังมวายเต็ม ระยะทาง
113. khnāñ 1 slik 5- 180 phlās 6 /O/ ti iṭṭāna dau vap ta gol prasap nu bhūmi
sruk chdiñ gargyar cāmñāy slik 5- 100 /O/ khñum vraḥ kamraten añ
1 ขันญ 5 สลิก 180 6 ผลาส ทางทิศตะวันออกเฉียงเหนือ มีหลักเขตติดกับดินแดนของ
สรุกแห่งจิงครคยระยะทาง 5 สลิก 100 ทาสแห่งพระกมรแดง
114. ṣivaliṅga āy bhadraniketana vraḥ jaṃnvan /O/ sruk gnañ pakṣa khnet /O/
tamrvac si 2 vargga noḥ /O/ si 27 /O/ tai 48 /O/ pakṣa mñoc /O/ tamrvac si 2
vargga
อัญชีวลึงค์แห่งภัทรนิเกตนะ ซึ่งเป็นของถวายเป็นสรุกคั้งที่ได้ฤทธิศถถวายเป็นปักษีข้างขึ้น คือ
ผู้ควบคุมสิ 2 คนในกลุ่มนี้มีสิ 27 ไต 48 ปักษีข้างแรม คือ ผู้ควบคุมสิ 2
115. noḥ si 27 /O/ tai 45 /O/ phsam phoñ si tai 151 /O/ khñum kamraten jagat
ṣivaliṅga āy bhadraniketana /O/ pakṣa khnet ta pamre /O/ tamrvac si 1 vargga
noḥ /O/ si 21
สิ 27 ไต 45 รวมทั้งหมดเป็นสิและไต 151 ทาสแห่งกมรแดงชคตชีวลึงค์แห่งภัทรนิเกตนะ
ผู้รับใช้ในปักษีข้างขึ้น ได้แก่ผู้ควบคุม 1 สิ ในกลุ่มนี้มีสิ 21
116. tai 54 /O/ khloñ ³nak si 1 /O/ amraḥ si 2 /O/ vargga noḥ si 15 tai 50 /O/
ācrama dakṣiṇa thnal ṇyañ añcan /O/ tamrvac si 1 vargga noḥ si 4 tai 11 /O/
ācrama ṇyañ
ไต 54 ไชลญแห่งอนักสิ 1 อัมระสิ 2 ในกลุ่มนี้มีสิ 15 ไต 50 อาศรมซึ่งตั้งอยู่ทางทิศใต้ของ
ถนนใกล้คู ประกอบด้วยผู้ควบคุมสิ 1 ในกลุ่มนี้มีสิ 4 ไต 11 อาศรมใกล้
117. pañcoñ /O/ tamrvac si 1 vargga noḥ /O/ si 7 /O/ tai 13 /O/ ācrama dakṣiṇa

vrah̄ha /O/ tamrvac si 1 vargga noḥ si 4 /O/ tai 16 /O/ camnat anrem loṇ /O/
tamrvac si 1 /O/ vargga noḥ si 46 tai 54

บัญญัติ ผู้ควบคุมสิ 1 ในกลุ่มนี้มีสิ 7 ไต 13 อาศรมด้านทิศใต้เทวาลัย ประกอบด้วยผู้
ควบคุมสิ 1 ในกลุ่มนี้มีสิ 1 ไต 16 จันตอันแรมโลง ผู้ควบคุมสิ 1 ในกลุ่มนี้มีสิ 46 ไต 54

118. /O/ pakṣa mṇoc /O/ ta pamre /O/ tamrvac si 1 vargga noḥ si 20 tai 53 khloñ
^anak si 1 amrah̄ si 2 vargga noḥ si 21 /O/ tai 43 /O/ āçrama uttara thnal /O/
tamrvac si 1 vargga noḥ si 4 /O/ tai 10

ปักข์ข้างแรมมีผู้รับใช้ ผู้ควบคุมสิ 1 ในกลุ่มนี้มีสิ 20 ไต 53 ไชลญแห่งอนักสิ 1 อัมระสิ 2 ใน
กลุ่มนี้มีสิ 21 ไต 43 อาศรมทางเหนือของถนน ผู้ควบคุมสิ 1 ในกลุ่มนี้มีสิ 4 ไต 10 อาศรม

119. āçrama uttara vrah̄ha tamrvac si 1 vargga noḥ si 8 /O/ tai 20 āçrama uttara
vrah̄h sot tamrvac si 1 vargga noḥ si 4 tai 13 camnat pinkhlā /O/ tamrvacsi 1
/O/ vargga noḥ si 4 /O/ tai 13 /O/

ทางเหนือของเทวาลัย ผู้ควบคุมสิ 1 ในกลุ่มนี้มีสิ 8 ไต 20 อาศรมทางทิศเหนือของ
เทวาลัยอีก ผู้ควบคุมสิ 1 ในกลุ่มนี้มีสิ 4 ไต 13 จันตปิงขลามิผู้ควบคุมสิ 1 คน

ต่อสิ 4 ไต 13.

มหาวิทยาลัยศิลปากร สงวนลิขสิทธิ์

บทที่ 3

การศึกษาวិเคราะห์ศิลปะการวาดภาพเชิงวรรณกรรม

สารนิพนธ์นี้อาศัยเกณฑ์การวิเคราะห์วรรณกรรมของ พระยาอนุมานราชธน (เสฐียรโกเศศ) เป็นหลักในการวิเคราะห์ เพราะหลักเกณฑ์ของพระยาอนุมานราชธนเป็นที่รู้จักกันอย่างกว้างขวางในวงวิชาการ และสามารถประยุกต์ใช้ศึกษาวรรณกรรมประเภทต่าง ๆ ได้ทุกประเภท

หลักเกณฑ์การศึกษามี 6 ประการคือ 1.ความนึก (conception) 2.ความสะเทือนใจ (emotion) 3.การแสดงออก (expression) 4.องค์ประกอบ (composition) 5.ท่วงท่าที่แสดง (style) 6.เทคนิค (technique)¹³

สำหรับการศึกษาวิเคราะห์ศิลปะการวาดภาพเชิงวรรณกรรมประเภทสารคดีนี้ ผู้ศึกษาได้ประยุกต์หลักเกณฑ์ดังกล่าว และแบ่งการศึกษาดังกล่าวออกเป็น 3 ด้าน เพื่อความเหมาะสมกับการศึกษาวรรณกรรมประเภทสารคดีคือ 1.การศึกษาด้านองค์ประกอบของวรรณกรรมประเภทสารคดี (composition และ conception) 2.ศึกษาวิเคราะห์ด้านวรรณศิลป์ (technique) และ 3.ศึกษาวิเคราะห์ด้านการใช้ภาษา (expression และ emotion)

การศึกษาวิเคราะห์องค์ประกอบของวรรณกรรม

วรรณกรรมประเภทสารคดี ในแต่ละเรื่องมีองค์ประกอบสำคัญก็คือ โครงเรื่อง ตัวละคร และจาก องค์ประกอบเหล่านี้คล้ายกับวรรณกรรมประเภทนวนิยาย เรื่องสั้น และบทกวี แต่มีความแตกต่างกันที่ องค์ประกอบของสารคดีเป็นเหตุการณ์ ตัวละคร และจากที่มีอยู่จริง ไม่ใช่สมมุติขึ้นมาเหมือนวรรณกรรมประเภทอื่น ๆ

1. โครงเรื่อง (Plot)

โครงเรื่องหมายถึง คำโครงเหตุการณ์ต่าง ๆ ที่เรียงร้อยเป็นเนื้อเรื่อง แบ่งออกเป็น 2 ประเภทคือ โครงเรื่องใหญ่ คือเหตุการณ์หลักของเรื่อง และ โครงเรื่องย่อยคือ เหตุการณ์ย่อยหลายเหตุการณ์ที่ประกอบขึ้นมาเป็นโครงเรื่องใหญ่ สำหรับการศึกษาศิลปะการวาดภาพเชิงวรรณ

¹³ เสฐียร โกเศศ (นามแฝง), การศึกษาวรรณคดีแห่งวรรณศิลป์, พิมพ์ครั้งที่ 4 (กรุงเทพมหานคร : ราชบัณฑิตยสถาน, 2533), 119.

กรรมประเภทสารคดี จะพิจารณาทั้งโครงเรื่องใหญ่ โครงเรื่องย่อย และการวางโครงเรื่องซึ่งหมายถึง เหตุการณ์ตอนเปิดเรื่อง ดำเนินเรื่อง และปิดเรื่อง

โครงเรื่องใหญ่ สะท้อนให้เห็นเหตุการณ์การสถาปนาเทวราช เหนือภูเขามเหธรบรรพตของพระเจ้าชัยวรมันที่2 และการเฝ้ารับใช้ กมรเตงชคต ต ราช ที่คุ้มครองบัลลังก์พระมหากษัตริย์ของพราหมณ์ตระกูลศิวไกวัลยะ

โครงเรื่องย่อย คือการเฝ้ารับใช้ของพราหมณ์ตระกูลศิวไกวัลยะในแต่ละรัชกาล ตั้งแต่รัชกาลพระเจ้าชัยวรมันที่2 จนถึงรัชกาลพระเจ้าอุทยาทิตยวรมันที่ 2 รวมทั้งสิ้น 12 รัชกาล

โครงเรื่องย่อยเช่น

1. ในรัชกาลพระบาทวิษณุโลก (พระเจ้าชัยวรมันที่3) เทวราชประดิษฐานอยู่ในเมืองหริหราลัย แสดงอัญสุกษมวิณฑานของแสดงอัญศิวไกวัลยะได้เป็นราชบุโรหิตใกล้ชิดเทวราช สืบแทน ท่านได้นำวงศ์ญาติที่ภวาลัยมาอยู่ที่สุรกฤติ...” (ด้าน C บ.82 ถึง ด้าน D บ.3)

2. ในรัชกาลของพระบาทอิศวรโลก (อินทวรมันที่1) เทวราชประดิษฐานอยู่ที่เมืองหริหราลัย แสดงอัญความศิวะหลานของท่านแสดงอัญศิวไกวัลยะ ได้เป็นพระอาจารย์ของพระบาทอิศวรโลก พระองค์ได้โปรดพระราชทานพระบาทบรมศิวโลก (พระเจ้ายโสวรมันที่1) ในขณะที่ยังทรงพระเยาว์ ให้แสดงอัญความศิวะเพื่อถวายการสั่งสอน ท่านแสดงอัญความศิวะเป็นศิษย์ของท่าน แสดงอัญศิวโสมมหาราชครูของพระบาทอิศวรโลก ทั้งท่านแสดงอัญศิวโสม และท่านแสดงอัญความศิวะได้ร่วมกันสร้างศิวาศรมและได้สร้างศาสนสถานขึ้น (ด้าน D บ.5-8)

3. เมื่อพระบาทบรมศิวโลกสร้างราชธานี ศรียโสธรปุระ ทรงอัญเชิญเทวราชจากเมืองหริหราลัยมาประดิษฐานไว้ และทรงสร้างเขากลางเมือง ผู้เป็นใหญ่แห่งศิวาศรม (พระกัมรเตงอัญความศิวะ) ได้สร้างศิวลึงค์ขึ้นตรงกลาง... (ด้าน D บ.12-13)

โครงเรื่องใหญ่และโครงเรื่องย่อยในศิลาจารึกสดก๊กอภกรมมีความสอดคล้อง สัมพันธ์กัน การเปิดเรื่อง ดำเนินเรื่อง และปิดเรื่อง ทำได้อย่างน่าติดตาม แม้จะมีการเล่าย้อนเหตุการณ์ แต่ก็ไม่ได้ทำให้ผู้อ่านสับสนแต่อย่างใด พิจารณาได้จากเค้าโครงเรื่องในตอนเปิดเรื่อง ดำเนินเรื่อง และปิดเรื่องดังต่อไปนี้

การเปิดเรื่อง ผู้แต่งเปิดเรื่องโดยการเล่าย้อนไปถึงเหตุการณ์ที่พระเจ้าชัยวรมันที่2 ทรงประดิษฐานเทวราช ณ ศรีมเหศวรบรรพต โปรดให้คนจากสตฺถุกันติและภัทรวัดตะนะเป็นผู้เฝ้าประจำและกระทำการบูชาเทวราช ทรงพระราชทานพรและสาปแช่งมิให้ผู้อื่นใดเป็นผู้เฝ้าประจำและกระทำการบูชา การเปิดเรื่องลักษณะนี้เรียกว่า เปิดเรื่องโดยสรุปใจความของเรื่อง หลังจากนั้นผู้ประพันธ์จึงดำเนินเรื่องโดยอธิบายรายละเอียดของเหตุการณ์ต่าง ๆ ที่เกิดขึ้น

การดำเนินเรื่อง ผู้ประพันธ์ เล่าเหตุการณ์ที่พระเจ้าชัยวรมันที่2 เสด็จจากชวา มาครองเมืองอินทราปุระ โดยมีเสด็จอัญเชิญไกวลงตามเสด็จรับใช้ พระองค์ตั้งเมืองอยู่ที่หริหรัลย อมเรนทราปุระ และเสด็จมาประทับที่มเหศวรบรรพต ได้ประกอบพิธี เทวราช เพื่อไม่ให้กัมพูชาเกิดขึ้นต่อชวา หลังจากนั้นก็ย้ายราชธานีไปอยู่ที่หริหรัลยตามลำดับ

เรื่องดำเนินต่อไปตามลำดับของรัชกาลคือ รัชกาลพระเจ้าชัยวรมันที่3 พระเจ้าอินทรวรมันที่1 พระเจ้ายโสธรวรมันที่1 พระเจ้าหรรษวรมันที่1 พระเจ้าอโศกวรมันที่2 พระเจ้าชัยวรมันที่4 พระเจ้าหรรษวรมันที่2 พระเจ้าราชนทรวรมันที่2 พระเจ้าชัยวรมันที่5 พระเจ้าสุริยวรมันที่1 และพระเจ้าอุทยาทิตยวรมันที่2

การเล่าย้อนเหตุการณ์ ในท้องเรื่องเช่น เหตุการณ์ในรัชกาลของพระเจ้าอุทยาทิตยวรมันที่2 มีการสร้างสถูปภัทรวัดตะนะ อันเป็นที่ประดิษฐานของปราสาทสดกก็อกกรม ผู้แต่งเล่าย้อนไปถึงรัชกาลพระเจ้าชัยวรมันที่5 เพื่ออ้างสิทธิ์อันชอบธรรมในการครอบครองที่ดินอันร่มรื่น ผืนดินแห่งนี้เป็นมรดกตกต่อกันมาจนกระทั่งอยู่ในการครอบครองของ ฤๅษีเขมรแดงอัญญศรีเขมรแดง ผู้สร้างกมรแดงอัญญคตตคิลิงค์ และได้สิทธิการครอบครองอย่างสมบูรณ์

การปิดเรื่อง ผู้แต่งปิดเรื่องด้วยเล่าถึงหน้าที่ต่าง ๆ ของทาสที่เฝ้ากมรแดงคต ต คิลิงค์แห่งภัทรวัดตะนะ

พิจารณาโครงเรื่องของศิลาจารึกสดกก็อกกรมแล้วจะพบว่า เนื้อเรื่องใหญ่ เริ่มด้วยเหตุการณ์ย้อนหลังไปถึงแผ่นดินพระเจ้าชัยวรมันที่2 แล้วจึงเล่าย้อนกลับมาโดยอาศัยเหตุการณ์ในรัชกาลต่าง ๆ เป็นตัวดำเนินเรื่อง และจบลงด้วยหน้าที่ของเหล่าทาสที่เฝ้ากมรแดงคต ต ราช ลักษณะการเล่าย้อนแม้จะย้อนไปไกลถึง11 รัชกาล แต่ผู้แต่งก็สามารถเล่าเหตุการณ์ให้ผู้อ่านเข้าใจได้

โครงเรื่องย่อยสัมพันธ์กับโครงเรื่องใหญ่เป็นอย่างดี ถ้าเปรียบโครงเรื่องใหญ่เป็นบ้าน โครงเรื่องย่อยก็คือเสาหลาย ๆ ต้นตั้งอยู่เพื่อทำหน้าที่ค้ำจุนและและรับน้ำหนักให้บ้านตั้งอยู่ได้อย่างโดดเด่นและมั่นคง

2. ตัวละคร (Characters)

ตัวละครหมายถึง ผู้มีบทบาทในเรื่อง ผู้มีบทบาทมากเรียกว่า ตัวละครหลัก ส่วนผู้ที่มีบทบาทรองลงมาเรียกว่า ตัวละครรอง ในวรรณกรรมประเภทสารคดีเรื่องศิลาจารึกสดก๊กก็ยกมปรากฏตัวละครเป็นจำนวนมาก สำหรับในการศึกษาวิจัยครั้งนี้ ผู้ศึกษาเน้นไปที่การนำเสนอประวัติ

ของตัวละคร และความสำคัญของตัวละครคือ บอกว่าเป็นใคร ได้ทำอะไรไว้บ้าง และมีความสำคัญอย่างไร

ตัวละครหลัก หมายถึง ตัวละครที่มีบทบาท มีความสำคัญในเรื่อง ในศิลาจารึกสดก๊กก็ยกมผู้ศึกษาแยกตัวละครหลักออกเป็น 2 ประเภทคือ ตัวละครหลักที่เป็นพระมหากษัตริย์ และตัวละครหลักที่เป็นพราหมณ์

ตัวละครหลักที่เป็นพระมหากษัตริย์ หมายถึง ตัวละครที่มีบทบาทสำคัญในเรื่อง และเป็นพระมหากษัตริย์เขมรโบราณ มีดังต่อไปนี้

1. พระเจ้าชัยวรมันที่ 2 (พระบาทปรเมศวร-vrah pāda parameçvara,ด้าน C บ.56)

ทรงครองราชย์ราว พ.ศ.1345-1393 พระราชประวัติของพระองค์ไม่ชัดเจนว่า พระราชบิดาและพระราชมารดาชื่ออะไร ยอร์ช เซเดย์ระบุว่า พระองค์มีสายสัมพันธ์ห่าง ๆ กับราชวงศ์กัมพูชาสมัยก่อน¹⁴ ในจารึกสดก๊กก็ยกมแล้วว่า พระองค์เสด็จมาจากชวา มาครองเมืองอินทปุระ แล้วเสด็จย้ายไปประทับที่เมืองอินทปุระ หรือนครอัมรินทร์ และนครมณฑลนครพัต ก่อนที่จะเสด็จกลับไปประทับและสวรรคตที่เมืองหรือนครอัมรินทร์

พระราชกิจสำคัญของพระเจ้าชัยวรมันที่ 2 คือ การรวบรวมอาณาจักรกัมพูชาให้เป็นปึกแผ่น และโปรดพระราชทานให้พราหมณ์หรือนครอัมรินทร์ เป็นผู้เชี่ยวชาญทางด้านไสยศาสตร์ กระทำ

¹⁴ ยอร์ช เซเดส์, เมืองพระนคร นครวัด นครธม, พิมพ์ครั้งที่ 5, แปลโดย ปรานี วงษ์เทศ (กรุงเทพฯ : บริษัทพิมพ์นครพัตติงเจนเตอร์จำกัด, 2542), 163-164.

พิธีเพื่อมิให้กัมพูชาขึ้นต่อชาวเขาโดยใช้พระคัมภีร์วินาศิยะ และสอนให้แสดงอัญคิวไกววัลยะกระทำพิธีเกี่ยวข้องกับ เทวราช เสมือนเป็นเทพคอยคุ้มครองพระราชบัลลังก์ เกี่ยวกับอาณาเขตอาณาจักรของพระองค์ เดวิด แชนด์เลอร์ ระบุว่า พระองค์ทำศึกหลายครั้งพร้อมอ้างว่ามีจาริกไม่ปรากฏ คักราชหลักหนึ่งเอ่ยถึงขอบเขตของพระองค์ว่า “จดจัน จามปา และแผ่นดินที่อุดมด้วยมะม่วงและอบเชย” ¹⁵

พระบาทปรเมศวร หรือ พระเจ้าชัยวรมันที่2 นับเป็นพระมหากษัตริย์ผู้ยิ่งใหญ่ของกัมพูชา เพราะเป็นผู้รวบรวมบ้านเมืองให้เป็นปึกแผ่น และสถาปนา เทวราชา อันเป็นต้นธารความเชื่อเรื่องศาสนาบรรพต ก่อให้เกิดการสร้างปราสาทในรัชกาลต่อ ๆ มา

2. พระเจ้าชัยวรมันที่ 3 (พระบาทวิษณุโลก-vrah pāda viṣṇuloka ,ด้าน C บ.82)

ทรงเป็นพระราชโอรสของพระเจ้าชัยวรมันที่2 ครองราชย์อยู่ราว พ.ศ.1393-1420 พระประวัติของพระองค์ค่อนข้างเลือนลาง จารึกโคกจอก เล่าถึงพระองค์แต่เพียงว่าพระองค์สนพระทัยในการจับช้างเท่านั้น

ในศิลาจารึกสดกก็ออกมเองก็กล่าวถึงพระองค์เพียง 2 ครั้งเท่านั้น

ครั้งแรก ผู้แต่งอ้างว่าสมัยของพระองค์ กมรเตงชคต ต ราช อยู่ในเมืองหริหรัลย

“...ta gi rājya vrah pāda viṣṇuloka kamraten jagat ta rāja "nau hariharālaya kanmvay

...ในแผ่นดินพระบาทวิษณุโลก กมรเตงชคต ต ราช อยู่ที่หริหรัลย” (ด้าน C บ.82)

ครั้งที่สอง ผู้แต่งกล่าวอีกครั้งว่า ในเหตุการณ์แสดงอัญฐรทราจารย์ขอพระราชทาน

ที่ดินเชิงเขาตโก

“ .../O/ sten`añ rudrācāryya svam vnam noḥ nu bhūmi noḥ ta vrah pāda viṣṇuloka /O/ cat sruk sṭhāpanā ta gi /O/ duk jmaḥ vnam noḥ jmaḥ

¹⁵ เดวิด แชนด์เลอร์, ประวัติศาสตร์กัมพูชา, พิมพ์ครั้งที่ 2, แปลโดย พรรณงาม เก้าธรรมสาร และคณะ (กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, 2543), 50-51.

bhadragiri /O/

แสดงอัญมณาราชารักษ์ของภูเขานั้น และที่ดินนั้นต่อพระบาทวิษณุโลก จัดตั้งเสร็จแล้วให้ชื่อ ภูเขานั้นไว้ชื่อว่าภักทริ...” (ด้าน D บ.3-4)

ยังไม่พบหลักฐานว่า พระเจ้าชัยวรมันที่3 ทรงกอบพระกรณียกิจใดไว้บ้าง

3. พระเจ้าอินทรวรมันที่1 (พระบาทวิศณุโลก-vrah pāda iṣvaraloka,ด้าน D บ.5)

พระองค์เป็นพระราชนัดดาของพระเจ้าชัยวรมันที่ 2 พระราชบิดาของพระองค์พระนาม พระเจ้าปฤถิวินทรวรมัน¹⁶ พระองค์ ครองราชย์ราวพ.ศ.1420 -1432 รัชสมัยของพระองค์มีแสดงอัญมณาวีระ หลานของแสดงอัญมณาวีระเป็นอุปราช

พระราชกิจคือ ทรงขุดสระ อินทรวฏากะ มีความกว้าง 800 เมตร ยาว 3,800 เมตร เพื่อกักเก็บน้ำไว้ให้ประชากรได้ใช้สอย อีกนัยหนึ่งสระนี้ยังเป็นสัญลักษณ์ความเชื่อทางศาสนาพราหมณ์ที่พระองค์นับถืออีกด้วย ทรงสร้างศาสนสถานคือ ปราสาทพระโค ซึ่งเป็นปราสาทที่สร้างด้วยอิฐ เพื่อบูชาบรรพบุรุษ ปราสาทบากอง เป็นศาสนบรรพตประจำราชธานี และเป็นที่ประดิษฐานศิลาจารึกอินทรวัด

4. พระเจ้ายโสธรวรมันที่1 (พระบาทบรมศิวโลก-vrah pāda paramaṣivaloka ,ด้าน D บ.6-7)

ครองราชย์ระหว่าง พ.ศ.1432-1443 ทรงเป็นพระราชโอรสในพระเจ้าอินทรวรมันที่ 1 พระราชกิจเมื่อขึ้นเสวยราชย์คือ สร้างปราสาทโศลกกลางบารายอินทรวฏากะ เพื่อบูชาบรรพบุรุษ แล้วมีพระราชโองการให้ พระกัมมเตงวามวีระเป็นพระมหाराชครู ดูแลความเป็นอยู่ทั้งหมดของศาสนสถานทีตระกูลของท่านได้สร้างขึ้น

พระองค์ได้สร้างราชธานีใหม่ชื่อ ศรียโสธรปุระ ทรงอัญเชิญเทวราชจากเมืองหริหราลัย มาประดิษฐานไว้ ทรงสร้างศาสนสถานบนเขากลางเมือง แสดงอัญมณาวีระได้สร้างศิลาจารึกประดิษฐานตรงกลาง ราชธานีศรียโสธรปุระที่พระองค์สร้าง มีผังเป็นรูปสี่เหลี่ยมจัตุรัส มีคูน้ำล้อมทั้ง 4 ด้าน มีปราสาทพนมบาแคงเป็นศาสนบรรพตประจำราชธานี และยังมี ยโสธรตฎากะ ช่าง

¹⁶ มยุรี วีระประเสริฐ, เอกสารประกอบการเข้าชมสถานที่ทางประวัติศาสตร์ในพระราชอาณาจักรกัมพูชา (กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์มหาวิทยาลัยราชภัฏวชิรเวศน์,2543),11.

เก็บน้ำขนาดใหญ่ไว้สำหรับเลี้ยงประชากร ยโสธรตฤणाปะปัจจุบันเป็นทุ่งนาไปหมดแล้ว มีชื่อเรียกใหม่ว่าบารายตะวันตก มีขนาดกว้างประมาณ 1,800 เมตร และยาวประมาณ 7,500 เมตร

5. พระเจ้าหรรษวรมันที่ 1 (พระบาทหรรษโลก vraḥ pāda rudraloka, ด้าน D บ.29)

ผู้แต่งศิลาจารึกสดกก็ออกมกล่าวดังพระองค์แต่เพียงว่า ในรัชกาลนี้มีคนของตระกูลศิว ไกวัลยะเฝ้ากรมรเตงชคต ต ราช สืบมา

พระองค์เป็นพระโอรสในพระเจ้ายโสธรวรมันที่1 ครองราชย์ประมาณ พ.ศ.1443 - 1456 รวมเวลาประมาณ 13 ปี พระราชกิจที่สำคัญคือ สร้างปราสาทปักษีจำกรงเพื่ออุทิศถวายพระราชบิดาและมารดา¹⁷

6. พระเจ้าอีสานวรมันที่ 2 (พระบาทบรมสุทรโลก vraḥ pāda paramarudraloka, ด้าน D บ.29)

ผู้แต่งศิลาจารึกสดกก็ออกมกล่าวดังพระองค์แต่เพียงว่า ในรัชกาลนี้มีคนของตระกูลศิว ไกวัลยะเฝ้ากรมรเตงชคตราชสืบมา เช่นเดียวกับกล่าวถึงพระเจ้าหรรษวรมันที่1

พระเจ้าอีสานวรมันที่2 ทรงเป็นพระอนุชาในพระเจ้าหรรษวรมันที่1 ครองราชย์ประมาณพ.ศ.1468-1471 รัชสมัยของพระองค์มีการสร้างปราสาทขึ้น 1 หลังคือ ปราสาทกระวัน สร้างโดยข้าราชการในราชสำนัก¹⁸ พระราชกรณียกิจของพระองค์ในด้านการก่อสร้าง ไม่ปรากฏหลักฐานยืนยันว่าสร้างสิ่งใดไว้บ้าง แต่มีนัยทางการเมืองบางอย่างปรากฏหลังจากพระองค์สวรรคตคือ พระราชบิดาของพระองค์ขึ้นครองราชย์และประทับอยู่ที่เกาะแกร์

7. พระเจ้าชัยวรมันที่ 4 (พระบาทบรมศิวบาท vraḥ pāda paramaṣivapada, ด้าน D บ.31)

พระองค์เป็นน้องเขยของพระเจ้ายโสธรวรมันที่1 ครองราชย์อยู่ประมาณ พ.ศ.1471-1485 พระราชกิจของพระองค์คือ ย้ายราชธานีไปอยู่ที่เกาะแกร์ ดังข้อความในศิลาจารึกว่า

“...ta gi rājya vraḥ pāda paramaṣivapada man vraḥ dau amvi nagara

¹⁷ เรื่องเดียวกัน, 14.

¹⁸ เรื่องเดียวกัน.

çṛīyaçodharapura pi dau kurun ni āy chok gargyar nāṃkamraten jagat ta rāja
dau ukka /O/

...ต่อมารัชกาลพระบาทบรมศิวบท เมื่อพระองค์เสด็จจากศรียโสธรปุระ เพื่อไป
ครองราชย์ที่โฉกครคยร ทรงนำกรมมรเตงชคต ต ราช ไปด้วย" (ด้าน D บ.31-32)

พระเจ้าชัยวรมันที่ 4 ครองราชย์อยู่ประมาณ 14 ปีก็สิ้นพระชนม์ ราชธานีของพระเจ้า
ชัยวรมันที่ 4 อยู่ห่างจากตัวเมืองพระนครไปทางทิศตะวันออกประมาณ 100 กม.ปัจจุบันมีซาก
โบราณสถานปรากฏให้เห็น ปราสาทที่เหลือแต่ฐานขนาดใหญ่ นั้น อุไรศรี วรสระริน สันนิษฐานว่า
คงจะประดิษฐานศิวลึงค์ขนาดใหญ่อยู่บนนั้น และยังอธิบายสภาพเมืองเกาะแก่งอีกว่า ยังมี
ศาสนสถานขนาดใหญ่อีก 2 แห่ง และมีบารายปัจจุบันเรียกกันว่า ะหลา¹⁹

8. พระเจ้าพรหมวรมันที่ 2 (พระบาทพรหมโลก vraḥ pāda vrahmaloka,ด้าน D บ.
35)

ในศิลาจารึกกล่าวถึงพระองค์ว่า ตระกูลของศิวไกวล์ยะยังเฝ้ารับใช้กรมมรเตงชคต ต ราช
เท่านั้น พระองค์เป็นพระโอรสในพระเจ้าชัยวรมันที่ 4 ครองราชย์ราว พ.ศ.1485 -1487 ขึ้น
ครองราชย์เพียง 2 ปี ก็สิ้นรัชกาล

9. พระเจ้าราเชนทรวรมันที่ 2 (พระบาทศิวโลก vraḥ pāda çivaloka,ด้าน D บ.36)

ในจารึกระบุว่า พระเจ้าราเชนทรวรมันที่ 2 กลับมาครองราชย์ที่ศรียโสธรปุระ และได้
นำเอากกรมมรเตงชคต ต ราช กลับมาอีก ดังข้อความในจารึกว่า

"... /O/ man vraḥ pāda çivaloka viṇ mok kurun ni āy nagara

çṛīyaçodharapura nāṃ kamraten jagat ta rāja viṇ mok ukka

...เมื่อพระบาทศิวโลกกลับมาครองราชย์ที่นครศรียโสธรปุระ ได้นำกรมมรชคต ต ราช
กลับมาอีก..." (ด้าน D บ.37-37)

¹⁹อุไรศรี วรสระริน, ประชุมอรรถาธิบาย (กรุงเทพฯ : บริษัทอมรินทร์พริ้นติ้งแอนด์พับลิชชิ่งจำกัด,
2545) ,72-73.

พระองค์ทรงเป็นพระราชนัดดาในพระเจ้ายโศวรมันที่1 ครองราชย์ระหว่างพ.ศ. 1487-1511 พระราชกิจของพระองค์คือ เสด็จกลับมาที่ราชธานี ศรียโศธรปุระ ทรงนำเทวราชกลับมาด้วย ทรงบูรณะสิ่งก่อสร้างในรัชกาลก่อน ๆ เช่น ปราสาทปักษีจำกรง ชุตลอทยโคตฎากะขึ้นมาใหม่ นอกจากนั้นยังสร้าง ปราสาทแม่บุญตะวันออกบริเวณกลางยโคตฎากะ หรือ บารายตะวันออกอีกด้วย

ศาสนสถานประจำรัชกาลของพระองค์คือปราสาทแปรรูป อันเป็นที่ประดิษฐานราเชนทเรศวร ในรัชกาลของพระองค์มีข้าราชการสำนักสร้างปราสาทเช่น ท่านกวันทาริมณะสร้างปราสาทบาทชุม เป็นที่ประดิษฐานพระพุทธรูปในศาสนาพุทธลัทธิมหายาน พราหมณ์ทิวากรภัทร์สร้างปราสาทอินทริโกสัย อันเป็นศาสนาฮินดูลัทธิไศวนิกาย และ พราหมณ์ยัชญวราหะ สร้างปราสาทบันทายศรี อุทิศถวายแด่องค์พระอิศวร²⁰ เป็นต้น

พระเจ้าราเชนทรวรมันที่2 ทรงเป็นพระมหากษัตริย์นักพัฒนา นักก่อสร้าง พระองค์ทรงฟื้นฟูศรียโศธรปุระที่เจ้าพระเจ้ายัศวรมันที่4 ทอดทิ้งไปประมาณ 20 ปี ให้มีความเจริญรุ่งเรืองขึ้นมาใหม่ ความเข้มแข็งของพระองค์เป็นผลมาจาก พระองค์เป็นราชนัดดาของพระเจ้ายัศวรมันที่4 พระมารดาของพระองค์คือมเหสีทเวผู้เป็นพระเชษฐภคินีในพระเจ้ายโศวรมันที่1 พระราชบิดาคือเจ้ายายมเหศวรมันผู้ครองแคว้นภวปุระ แคว้นแห่งนี้เชื่อกันว่าอยู่ที่บริเวณวัดพู แขวงจำปาสักของลาวในปัจจุบัน ดินแดนแห่งนี้เองที่เป็นศูนย์กลางอำนาจทางการเมืองในสมัยเจนละ²¹ เพราะพระองค์ทรงเป็นรัชทายาททั้งสองหัวอำนาจทางการเมือง จึงเอื้อให้รวบรวมความเป็นปึกแผ่นของอาณาจักรพระนครกลับมาได้อีกครั้ง

10. พระเจ้ายัศวรมันที่ 5 (พระบาทบรมวีรโลก vrah pāda paramavīraloka,ด้าน D บ.39)

ในศิลาจารึกสดก๊กอภกรมกล่าวถึงพระเจ้ายัศวรมันที่5 เพียง 3 เหตุการณ์คือ 1.เหตุการณ์ที่

²⁰ มยุรี วีระประเสริฐ, เอกสารประกอบการเข้าชม สถานที่ทางประวัติศาสตร์ในพระราชอาณาจักรกัมพูชา (กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์จุฬาลงกรณราชวิทยาลัย,2543),16.

²¹ สุภัทรดิศ ดิศกุล ผู้แปล, ประวัติเมืองพระนครของขอม (กรุงเทพมหานคร : บริษัทจันฉนวนิชย์การพิมพ์,2526),15.

แสดงอัญญาตมคิเวตตาย 2. มีพราหมณ์ตระกูลศิวไกวัลยะเฝ้ารับใช้ 3. เหตุการณ์ที่พราหมณ์สังกษะ และโกลณุมารวะ สองพ่อลูกซื้อที่ดินอันรมโลง ซึ่งที่ดินนี้ต่อมาจารึกระบุอีกว่า ผู้ซื้อได้มอบให้แก่ ท่านฤๅชเฌงกมรเตงอัญศรีชเยนทรบัณฑิต ข้อความในจารึกมีดังนี้

เหตุการณ์ที่ 1 แสดงอัญญาตมคิเวตตาย

".../O/ steñ añ ātmaçiva slāp kāla vraḥ pāda paramavīraloka /O/
...แสดงอัญญาตมคิเวตตายในรัชกาลพระบาทบรมวีรโลก" (ด้าน D บ.39)

เหตุการณ์ที่ 2 กล่าวถึงการเฝ้ารับใช้ของคนในตระกูลศิวไกวัลยะ

"...ta gi rājya vraḥ pāda paramavīraloka kule phon siñ nā kamraten jagat ta
rāja ru ta tāpra
...ในรัชกาลพระบาทบรมวีรโลก ตระกูลของท่านก็เป็นผู้เฝ้ากมรเตงชคตราชต่อมา"

เหตุการณ์ที่ 3 กล่าวถึงการซื้อที่ดินอันรมโลง

"...ta gi rājya vraḥ pāda paramavīraloka gi nu vrāhmaṇa saṅkarṣa nu chloñ
mādhava ta kvan 'nak paradeça ukka duñ bhūmi pi cat caṃnat anremloṇ
...ในรัชกาลพระบาทบรมวีรโลกนั้น พราหมณ์สังกษะ และโกลณุมารวะ ซึ่งเป็น
บุตรชายของท่านผู้มาจากต่างแดน ได้ซื้อที่ดินเพื่อตั้งสรุกอัญรมโลง " (ด้าน D บ.77-78)

พระเจ้าชัยวรมันที่5 ทรงเป็นโอรสในพระเจ้าราเชนทรวรมันที่2 ครองราชย์ระหว่าง พ.ศ.
1511-1544 พระราชกิจของพระองค์ สันนิษฐานว่าเป็นผู้สร้างปราสาทตาแก้ว แต่สร้างไม่ทันเสร็จก็
สวรรคตเสียก่อน²²

11. พระเจ้าสุริยวรมันที่1 (vraḥ pāda nirvāṇapada, ด้าน D บ.40)

พระเจ้าสุริยวรมันที่1 ผู้แต่งศิลาจารึกกล่าวถึงหลายเหตุการณ์ ทำให้เห็นภาพสถานการณ์ทางการเมือง การปกครอง ในรัชกาลของพระองค์ว่าอยู่ในสถานการณ์ที่เต็มไปด้วยการสู้รบ
เช่น

".../O/ man vraḥ pāda nirvāṇapada krīdā vala pi 'nak tok vraḥ āy
bhadrapattana nu stuk ransi

²² เรื่องเดียวกัน, 17.

...เมื่อพระบาทนิรวาณบท กรีธาพลมีคนถอนพระ(รูปเคารพ) ที่ภัทรปัตตะและสตุกรันสิ
(ด้าน D บ.40-41)

คนในตระกูลศิวไกวัลยะยังดูแลและกมรเตงชต ต ราช อยู่ ดังข้อความว่า

“.../O/ ta gi rājya vraḥ pāda nirvṇāpada kule phon siñ nā kamraten jagat ta
rāja ru ta tāpra ^anau

...ในรัชกาลพระบาท นิรวาณบท ตระกูลของท่านก็ยังดูแลและกมรเตงชต ต ราช สืบต่อ”

(ด้าน D บ.43)

เหตุการณ์ที่พระเจ้าสุริยวรมันที่1 โปรดให้สหาคิระสีกออกมารับราชการ ดังข้อความว่า

"/O/ steñ añ sadāçiva ta kanmvāy steñ añ çivācāryya jā purohita nā
kamraten jagat ta rāja gi ta pradhāna ta kule /O/ ti vraḥ pāda nirvṇāpada
pre phsik pi oy phavan kamraten añ çrīvīralakṣmi...

...แสดงอัญสหาคิระ เป็นหลานแสดงอัญศิวาจารย์เป็นปุโรหิต ณ กมรเตงชต ต ราช เป็น
ประธานของตระกูล ซึ่งพระบาทนิรวาณบทขอให้สีก แล้วพระราชทานพระกนิษฐภคินี
ของกมรเตงอัญศรีวิรัลक्षมี...” (ด้าน D บ.43-44)

เหตุการณ์โกลธุมารวะสวดถวายพระเจ้าสุริยวรมันที่1 ดังข้อความว่า

“.../O/ Ivoḥ ta rāja vraḥ pāda paramanirvṇāpada ta gi 965 çaka noḥ chloñ
mādhava thvāy samṇvat ta vraḥ pāda paramanirvṇāpada

ในรัชกาลพระบาทบรมนิรวาณบทในศักราช 965 นั้น โกลธุมารวะสวดถวายพระบาท
บรมนิรวาณบท” (ด้าน D บ.79-80)

โกลธุมารวะสวดถวายพระเจ้าสุริยวรมันที่1 นี้ ในศิลาจารึกไม่ได้ระบุว่า สวดในพิธีใด
เมื่อพิจารณาปีสิ้นสุดรัชกาลของพระองค์พบว่าอยู่ในปี พ.ศ.1593 แต่ปีที่สวดอยู่ใน พ.ศ. 1586
ก่อนสิ้นสุดรัชกาลของพระองค์ถึง 7 ปี ดังนั้นการสวดน่าจะเป็นการสวดเพื่อต่อชะตา หรือพิธีอย่าง
ใดอย่างหนึ่งเกี่ยวกับพระองค์ ไม่ใช่สวดพระบรมศพอย่างแน่นอน

พระเจ้าสุริยวรมันที่ 1 ทรงครองราชย์ระหว่าง พ.ศ.1545 -1593 แม้จะครองราชย์อยู่ใน
 ห้วงแห่งสงคราม ตามที่ศิลาจารึกระบุ แต่ในรัชกาลของพระองค์ก็มีสิ่งก่อสร้างสำคัญ ๆ เช่น
 พระราชวังหลวง และพิฆานอากาศ เป็นต้น

12. พระเจ้าอุทยาทิตยวรมันที่ 2 หรือ พระบาทกมรเตงอัญศรีอุทยาทิตยวรมมเทวะ
 (vrah pāda kamraten añ çrī udayādityavarmmadeva, ด้าน D บ.59)

รัชกาลของพระเจ้าอุทยาทิตยวรมันที่ 2 เป็นรัชกาลที่แต่งศิลาจารึกสดก๊กอกรรม ดังนั้น
 เหตุการณ์ต่าง ๆ ในรัชสมัยของพระองค์ ผู้แต่งจึงนำมาเล่าได้มากกว่ารัชกาลอื่น ๆ พระนามของ
 พระองค์ผู้แต่งกล่าวถึงตั้งแต่ยังไม่ได้ขึ้นเสวยราชย์ การกล่าวถึงพระองค์แต่ละครั้งทำให้ทราบ
 เหตุการณ์สำคัญที่เกิดขึ้น ดังปรากฏในศิลาจารึกตามลำดับดังนี้

เหตุการณ์เมื่อเสด็จอัญเณทรบัณฑิตขอพระราชทานที่ดินภัทรปัตตะนะ ดังข้อความว่า

"...^anau anive amarendrapura mān ta praçasta ^anau bhadrapattana noḥ ti ^anak
 pidā çūnya gi sruk nu vrah līga jā vraiy gi devasthāna noḥ dau /O/ vrah
 kamraten añ çrījayendrapandita nivedana ta vrah pāda kamraten añ çrī
 udayādityavarmmadeva man noḥ nai santāna vrah pāda kamraten añ oy noḥ
 ...ที่อำเภออมเรนทรปุระ มีดังในคำประกาศ(ศิลาจารึก)ที่ภัทรปัตตะนะนั้น มีคนทำลาย
 สรุก และศิวลิงค์ เทวสถานนั้นเป็นป่าไป พระกมรเตงอัญศรีเณทรบัณฑิต จึงได้กราบ
 ทูลต่อ พระบาทกมรเตงอัญศรีอุทยาทิตยวรมมเทวะ ว่านั้นเป็นของญาติ พระองค์จึง
 พระราชทานที่นั้นให้ " (ด้าน D บ.58-59)

เหตุการณ์เมื่อพระองค์ขึ้นเสวยราชย์ ตระกูลของศิวะโกวณะยังเฝ้ารับใช้ ดังข้อความว่า

".../O/ man vrah pāda kamraten añ çrīudayādityavarmmadeva svey vrah
 rājya kule phon siñ nā kamraten jagat ta rāja ru ta tāpra ^anau /O/
 เมื่อพระบาทกมรเตงอัญศรีอุทยาทิตยวรมมเทวะ เสวยราชย์ ตระกูลของท่านก็ได้เฝ้า
 กมรเตงชคต ต ราชันสืบมา" (ด้าน D บ.64)

เหตุการณ์เมื่อพระกมรเตงอัญศรีเณทรบัณฑิตได้เลื่อนตำแหน่งและถวายการสอนให้
 พระเจ้าอุทยาทิตยวรมันที่ 2 ดังข้อความว่า

".../O/ man vraḥ pāda kamraten añ ṛṭi udayādityavarṃmadeva svey vraḥ
rājya kule phon̄ siñ nā kamraten jagat ta rāja ru ta tāpra ³nau /O/ vraḥ ka
mraten añ ṛṭi jayendrapandita jā vraḥ guru /O/ dār dhūli jeñ vraḥ kamraten
añ ṛṭi jayendravarṃma /O/ vraḥ pāda kamraten añ ryyān vidyā phon̄ ...
...เมื่อพระบาทสมเด็จพระอภัยศรีอยุธยาทิตยวรมมเทวะ เสวยราชย์ ตระกูลของท่านก็ได้เฝ้า
กรมเด็จพระคต ต ราช นั้นสืบมา พระกรมเด็จพระอภัยศรีเขนทรบัณฑิตเป็นพระครู ได้รับตำ
แหน่งเป็นรู่ลีเชิงพระกรมเด็จพระอภัยศรีเขนทรวรมม พระบาทสมเด็จพระอภัยเรียนวิชาทั้ง
หมด..." (ด้าน D บ.64-65)

นอกจากนี้ ผู้แต่งยังกล่าวถึงพระนามอีกในเหตุการณ์ต่าง ๆ คือ เหตุการณ์เมื่อพระองค์
เรียนวิชาต่าง ๆ (ด้าน D บ.66) เหตุการณ์เมื่อพระองค์กระทำพิธีบูชา ภูวนาถะ (ด้าน D บ.66)
เหตุการณ์เมื่อพระองค์กระทำพิธี ภูวนาถะเป็นประจำแม้อยู่ในราชธานี (ด้าน D บ.70) เหตุการณ์
เมื่อพระราชทานสรุกลงศุกรมมางให้รู่ลีเชิงกรมเด็จพระอภัยศรีเขนทรบัณฑิต (ด้าน D บ.72) เหตุการณ์
เมื่อพระราชทานศีลสัง 2 สกอกให้มนตรีไปจัดตั้งสรุกลง ภัทรมิถดณะ (ด้าน D บ.74-75) เหตุการณ์
เมื่อพระเจ้าอยุธยาทิตยวรมันที่2 ขึ้นครองราชย์ในปี พ.ศ.1592 (ด้าน D บ.82) เหตุการณ์เมื่อรู่ลีเชิง
กรมเด็จพระอภัยศรีเขนทรบัณฑิต สร้างกรมสมเด็จพระคตศีลสังที่ภัทรมิถดณะ และกราบทูลขอ
พระราชทานจำนัตทั้งหลายให้กับกรมสมเด็จพระคตศีลสังที่ภัทรมิถดณะ (ด้าน D บ.82-83) และ
เหตุการณ์เมื่อพระราชทานสรุกลงคณังจรรณาญโว (ด้าน D บ.106)

พระเจ้าอยุธยาทิตยวรมันที่2 ทรงเป็นพระญาติในพระเจ้าสุริยวรมันที่1 ครองราชย์
ระหว่าง พ.ศ.1593-1609 ข้อความในจารึกสกกก็ออกมระบุชัดว่า พระองค์ได้พระราชทานสรุกลง
ลัยใหม่อีกครั้งแก่ผู้ที่ได้จัดการหักร้างถางพงป่า สร้างประติมากรรมขึ้นที่นั่น และจัดให้มีการ
ประกอบกิจพิธีบูชาขึ้นใหม่ แล้วพระราชทานให้เป็นสรุกลงที่ขึ้นต่อภัทรมิถดณะ

สมัยพระเจ้าอยุธยาทิตยวรมันที่ 2 ครองราชย์ พระกรมเด็จพระอภัยศรีเขนทรบัณฑิตได้เป็น
พระมหาราชครู ได้รับตำแหน่งรู่ลีเชิงพระกรมเด็จพระอภัยศรีเขนทรวรมัน พระองค์ได้ทรงศึกษา
วิชาการทั้งหมดทั้งศิลปศาสตร์ ไวยากรณ์ ธรรมศาสตร์ และศาสตร์อื่น ๆ ได้พระราชทานทักษิณา
และทรัพย์สินสมบัติเช่นเครื่องอาภรณ์ต่าง ๆ ของใช้ และข้าทาสเป็นจำนวนมาก

สำหรับสรุกลงศุกรมมาง ซึ่งถูกทอดทิ้ง พระบาทอยุธยาทิตยวรมัน ได้พระราชทานสรุกลงนี้แก่
ท่านรู่ลีเชิงพระกรมเด็จพระอภัยศรีเขนทรบัณฑิต เพื่อให้รวมกับสรุกลงแห่งศุกรมรังสิ

รัชกาลของพระองค์ รู่ลีเชิงพระกรมเด็จพระอภัยศรีเขนทรบัณฑิตสร้างศาสนสถาน
พระองค์ได้พระราชทานศีลสังสูง 2 สกอก พร้อมกับวัตถุทั้งหมดที่ประกอบเป็นโกศแห่งศาสน

สถานที่แห่งนี้ รวมทั้งวัดทุกแห่งที่ประกอบขึ้นเป็นทักษิณา พระองค์โปรดให้ข้าราชการผู้หนึ่งไป
สร้างสรุทอีกแห่งหนึ่งนามว่าภทฺธิเกตนะ ในดินแดนแห่งภทฺธิปัตตนะซึ่งเป็นของอุลิสเฆพระกมร
เตงอัญศรีชเยนทร บัณทิต และได้สร้างศิวลึงค์สูง 2 ศอกขึ้นที่นั่น (คือปราสาทสดกก็อกมใน
ปัจจุบัน)

ตัวละครหลักที่เป็นพราหมณ์ หมายถึง ตัวละครหลักที่เป็นพราหมณ์ผู้มีหน้าที่รับใช้
พระมหากษัตริย์เขมรโบราณ มีทั้งพราหมณ์ที่เข้ามารับใช้เพียงชั่วคราว พราหมณ์ที่เฝ้ารับใช้เป็น
ประจำ และพราหมณ์ที่เป็นข้าราชการสำนัก มีดังต่อไปนี้

1. เสดงอัญคิวโกวาลยะ (steṅ aṇṇi cīvakaivalya, ด้าน C บ.61)

ในศิลาจารึกระบุว่า ท่านเป็นพระมหाराชครูและราชบุโรหิต ในรัชกาลพระเจ้าชัยวรมัน
ที่2 เฝ้ารับใช้ตั้งแต่อยู่ที่เมืองอินทปุระ ต่อมาตามเสด็จรับใช้ที่ราชธานีหริหราลัย อมเรนทรปุระ
และมเหศวรบรรพต และตามเสด็จกลับไปรับใช้ที่หริหราลัย ท่านเป็นศิษย์ของพราหมณ์หิรัณยทา
มะ ได้เรียนรู้พระคัมภีร์วินาศิยะ นโยตตระ สำโมหะ และ ศิริศเฉทะ จากพระอาจารย์และยังได้รับ
คำสั่งให้กระทำพิธีเกี่ยวกับเทวราชา รับประทานพรและสาปแช่งให้คนในตระกูลของท่านเท่านั้นที่
เป็นผู้เฝ้าประจำและกระทำการบูชาใกล้ชิดเทวราชาได้ ดังคำจารึกว่า

"...vraḥ varaçāpa vvaṃ āc ti mān ³nak ta dai ti ta siṇ nā kamraten jagat ta
rāja /O/ leṇ santāna ³nak noh gussa /O/

ไป ทรงสาปไม่ให้มีคนอื่นใกล้ชิดพระกมรเตงชคต ต ราช นอกเหนือจากคนเชื้อสายนี้
เท่านั้น" (ด้าน C บ.58-59)

ท่านเป็นต้นตระกูลพราหมณ์ที่เป็นผู้เฝ้าประจำและกระทำการบูชากมรเตงชคต ต ราช
โดยชอบธรรม ท่านถึงแก่กรรมในรัชกาลพระเจ้าชัยวรมันที่2 ที่เมืองหริหราลัย

2. หิรัณยทามะ (hiranyadāma, ด้าน C บ.71)

พราหมณ์ผู้เชี่ยวชาญด้านไสยศาสตร์ที่พระเจ้าชัยวรมันที่ 2 เชิญมาจากชนบทให้
ประกอบพิธี เพื่อไม่ให้กัมพูชาตกเป็นของข้าศึก และทำให้พระราชาเป็นพระจักรพรรดิแต่เพียงพระองค์
เดียวดังจารึกว่า

"...añjeñ thve vidhi leha leñ kampi kamvujadeça neh ayatta ta javā ley /O/ leñ āc ti kamraten phdai karom mvāy guh ta jā cakravartti /O/ อนุญาตให้ทำพิธี ขออย่าให้กัมพูชเหตนี้ขึ้นต่อชวาเลย ขอให้สามารถมีพระเจ้าแผ่นดิน พระองค์เดียวเท่านั้น เป็นพระเจ้าจักรพรรดิ " (ด้าน C บ. 72-73)

พราหมณ์หิรัณยทามะได้กระทำพิธีนี้ด้วยพระคัมภีร์วินาศิยะ แล้วยังสอนคัมภีร์วินาศิยะ นโยตตะระ ลำโหมะและศิริคเจทะให้กับแสดงอัญคิวไกวัลยะอีกด้วย ท่านสั่งให้แสดงอัญคิวไกวัลยะ กระทำพิธีเกี่ยวข้องกับเทวราช จากนั้นพระบาทปรมศวรและพราหมณ์หิรัณยทามะให้พรและ สถาปนาให้ตระกูลของพราหมณ์คิวไกวัลยะเท่านั้น ที่เป็นผู้เฝ้าประจำและกระทำการบูชาใกล้ชิด เทวราชได้ ห้ามมิให้ผู้อื่นใดเป็นผู้เฝ้าประจำและกระทำการบูชา

ดังคำจารึกที่ระบุไว้อย่างชัดเจนว่า

".../O/ vrah pāda parameçvara nu vrāhmaṇa hiranyadāma oy vara çāpa pre santāna sten añ çivakaivalya gi ta sin nā kamraten jagat ta rāja vvaṃ āc ti mān 'nak ta dai ti ta sin ta nohha /O/

พระบาทปรมศวร และพราหมณ์หิรัณยทามะให้คำสถาปนาให้ใช้เชื้อสาย แสดงอัญคิวไกวัลยะ เป็นผู้เฝ้าใกล้ชิดกรมตงชคต ต ราช ไม่ให้ผู้อื่นใดเฝ้าอีก " (ด้าน C บ.76-77)

พราหมณ์หิรัณยทามะ แม้จะปรากฏชื่อเพียงช่วงแรกเริ่มของเหตุการณ์ เข้ารับใช้ พระมหากษัตริย์เพียงชั่วคราว แต่ก็มีผลสำคัญต่อกรมตงชคต ต ราช ตั้งแต่รัชกาลพระเจ้าชัยวรมันที่ 2 เรื่อยมาทุกรัชกาลในสมัยพระนคร

3. แสดงอัญสุกษมวินทุ (sten añ sūksmavindu ,ด้าน C บ.83)

เป็นหลานของแสดงอัญคิวไกวัลยะ ได้เป็นราชบุโรหิตใกล้ชิดเทวราชสืบต่อจากแสดงอัญคิวไกวัลยะ ในแผ่นดินของพระเจ้าชัยวรมันที่ 3 ผลงานของท่านในศิลาจารึกกล่าวเพียง น่าวงศ์ ญาติที่ภวาลยมาอยู่ที่สุรุกฤติเท่านั้น

ในรัชกาลที่แสดงอัญสุกษมวินทุเป็นราชบุโรหิตนี้ แสดงอัญรุทรอาจารย์น้องชายของแสดงอัญคิวไกวัลยะได้สร้างสุรุกแห่งภัทริ

4. แสดงอัญรุทรอาจารย์ (steñ añ rudrācāryya ,ด้าน D บ.3-4)

เป็นน้องชายของแสดงอัญคิวไกวัลยะ ท่านบวชอยู่เชิงเขาตโก ผลงานของท่านคือทูลขอพระราชทานภูเขาและที่ดินเชิงเขาตโกต่อพระเจ้าชัยวรมันที่3 เมื่อได้รับพระราชทานก็ตั้งสรุกและสร้างศาสนสถานชื่อว่าภัทรศิริ

พิจารณาจากผลงานที่สร้าง ท่านสามารถขอพระราชทานที่ดินจากพระเจ้าชัยวรมันที่3 สร้างศาสนสถานภัทรศิริได้ แสดงให้เห็นว่าท่านได้รับการยอมรับจากข้าราชสำนัก และพระมหากษัตริย์ไม่ต่างจากผู้เฝ้ารับใช้ใกล้ชิดอย่างแสดงอัญสุขุมวินทุเท่าใดนัก

5. แสดงอัญวามคิระ(steñ añ vāmaçiva ,ด้าน D บ.5-6)

เป็นหลานแสดงอัญคิวไกวัลยะ เป็นศิษย์ของแสดงอัญคิวโสม และเป็นอุปัชฌาย์ พระเจ้าอินทวรมันที่1 ในรัชกาลพระเจ้าอินทวรมันที่1 แสดงอัญวามคิระได้ด้วยการสั่งสอนพระเจ้ายโสวรมันที่1 ขณะยังทรงพระเยาว์

แสดงอัญวามคิระได้ร่วมกับแสดงอัญคิวโสมสร้างวัดธรรมและสร้างศาสนสถานขึ้น พระเจ้ายโสวรมันที่1 มีพระราชโองการให้ พระกัมมรเดงวามคิระ เป็นพระมหาราชครู ดูแลความเป็นอยู่ทั้งหมดของศาสนสถานที่ตระกูลของท่านได้สร้างขึ้น เมื่อพระเจ้ายโสวรมันที่1 ทรงสร้างราชธานีศรียโสธรปุระ พระองค์ได้อัญเชิญเทวราชจากเมืองหริหราลัยมาประดิษฐานไว้ และทรงสถาปนาเขากลางเมือง แสดงอัญวามคิระเป็นผู้สร้างวัดลึงค์ยโสธรศวร ประดิษฐานที่เขากลางเมืองคือ เขพนมบาเค็งในปัจจุบัน

ผลงานของแสดงอัญวามคิระคือ ขอพระราชทานที่ดินจากพระเจ้ายโสวรมันที่ 1 สร้างศาสนสถานชื่อว่าภัทรปัตตนะและภัทรวาส เมื่อสร้างเสร็จแล้วพระเจ้ายโสวรมันที่1 พระราชทานวัดลึงค์สูง 2 ศอก ที่เหลือจากการสร้างวัดลึงค์ที่เขากลางเมืองไปประดิษฐานที่ภัทรปัตตนะ และพระราชทานรูปพระภควดีไปประดิษฐานในสรุกภัทรวาส แล้วพระราชทานโกะทั้งเครื่องกระยาเพื่อการสังเวย และทรัพย์สมบัติที่จำเป็น เป็นทักษิณาทานด้วย

6. แสดงอัญหิรัณยรุจิ (แสดงอัญหิรัณยรุจิ steñ añ hiraṇyaruci ,ด้าน D บ.22)

ในจารึกบอกรัดเจนว่าเป็นคนเดียวกับ แสดงอัญวนำกันสา น้องชายของแสดงอัญวามคิระ ท่านได้ทูลขอที่ดินแดนแห่งสตุกรันสิ ในวิชัยแห่งอโมฆปุระ จากพระเจ้ายโสวรมันที่1 จัดการ

สร้างสรุภ จัตรีเยียบ สร้างศิวลึงค์ 1 องค์ และยังร่วมมือกับแสดงอัญญวามศิวะผู้เป็นพี่ชายนำสตรี 3 ท่านจากสรุภกฤติมาไว้ที่สตุกรันสิ และภัทรปัดตนะ

ผลงานของแสดงอัญญพิริณยรุจิ ก่อให้เกิดทายาทรุ่นต่อ ๆ มาของวงศ์ตระกูลทางสายสตรี ช่วยเพิ่มคนในตระกูล และสามารถขยายอำนาจทางการเมือง การปกครองได้อีกทางหนึ่งด้วย ลักษณะการทำเช่นนี้ คล้ายกับมหากษัตริย์ทั้งในสยาม และประเทศใกล้เคียงส่งพระราชธิดาไปแต่งงานกับเจ้าชายเมืองใกล้เคียง เพื่อหวังสร้างฐานอำนาจทางการเมือง และเชื่อมสัมพันธ์ไมตรี

7. แสดงอัญญกุมารสวามิ (steñ añ kumārasvāmi, ด้าน D ป.30)

ข้อความในจารีกระบุว่าเป็นหลานของแสดงอัญญวามศิวะ เป็นอาจารย์ใหญ่ และเป็นหัวหน้าแห่งสกุล ท่านเป็นราชบุโรหิตในรัชกาลของพระเจ้าหรรษวรมันที่1 และ พระเจ้าอัสซานวรมันที่2 ผลงานของท่านคือ สร้างสรุภปราศรัยบนดินแดนสตุกรันสิ

8. แสดงอัญญอัสซานมูรติ (steñ añ iṣānamūrtti, ด้าน D ป.32)

เป็นหลานของแสดงอัญญวามศิวะ ในรัชกาลของพระเจ้าชัยวรมันที่4 ได้เป็นอาจารย์ใหญ่ และหัวหน้าแห่งสกุล ท่านตามเสด็จพระเจ้าชัยวรมันที่4 ไปพำนักอยู่ที่เกาะแกร์ ผลงานของท่าน นอกจากรับใช้พระมหากษัตริย์แล้ว ท่านได้ขอพระราชทานที่ดินสร้างสรุภชื่อ ขมวญ อุทิศทาส และมอบหน้าที่ศาสนพิธีให้เป็นของวงศ์ญาติที่สตุกรันสิ

9. แสดงอาตมศิวะ (steñ añ ātmaçiva ,ด้าน D ป.35)

ผู้แต่งจารีกระบุว่าเป็นหลานแสดงอัญญอัสซานมูรติ ราชบุโรหิตใกล้ชิดกับเทวราชได้เป็นโหรอาจารย์และหัวหน้าแห่งสกุล เสด็จกลับมาที่ราชธานี ศรียโคธรปุระ ทรงนำเทวราชกลับมาด้วย แสดงอัญญอาตมศิวะราชบุโรหิตได้เป็นโหรอาจารย์และหัวหน้าแห่งสกุล ได้สร้างศาสนสถานที่ สตุกรันสิ จัดตั้งสรุภพรมปุระ จำนตกตุกะ จำนตศานติบนดินแดนสตุกรันสิ และได้สร้างศาสนสถานขึ้นที่นั่น แสดงอัญญอาตมศิวะถึงแก่กรรมในรัชกาลพระเจ้าชัยวรมันที่5 ดังข้อความในจารีที่ว่า

"... /O/ steñ añ ātmaçiva slāp kāla vraḥ pāda paramavīraloka /O/

แสดงอัญญอาตมศิวะตายในรัชกาลพระบาทบรมวีรโลก" (ด้าน D ป.39)

10. แสดงอัญสทาสิวะ (steṇ aṇi sadāciva ,ด้าน D ๒.43)

เป็นหลานของแสดงอัญสทาสิวะจารย์ ในจารีกระบุว่าท่านได้รับพระราชโองการจากพระเจ้าสุริยวรมันที่1 ให้ลาสิกขามารับราชการ และได้สมรสกับพระชนนีขุภคินีของเจ้าหญิงศรีวิมลลักษมีผู้เป็นอัครเทวี แล้วรับพระราชทานนามว่า กำแสดงศรีขเยนทรบัณฑิต ท่านเป็นราชบุโรहित ไชลญแห่งกรรมานตระ สรูกภัทรปัตตะนะ

สมัยพระบาทสุริยวรมันที่1 ครองราชย์ท่านเป็นพระมหาราชครู ได้รับตำแหน่งฐลีเซงพระกัมมเตงอัญศรีขเยนทรวรมัน พระเจ้าอุทยาทิตยวรมันที่2 ครั้งทรงพระเยาว์ได้ทรงศึกษาวิชาการทั้งหมดทั้งศิลปศาสตร์ ไวยากรณ์ ธรรมศาสตร์ และศาสตร์อื่น ๆ

ผลงานของท่านคือ ได้บูรณะสรูกที่ถูกทำลายในสมัยพระเจ้าสุริยวรมันที่1 ขึ้นมาใหม่ทั้งหมด สร้างประติมากรรมที่สรูกภัทรปัตตะนะ สร้างศิวลึงค์และประติมากรรม ขุดสระ สร้างอาราม ขุดสระเก็บน้ำ สร้างทำนบ อุทิศแก่ศาสนสถาน ที่ สรูกภัทราวาส สรูกภัทรศิริ และสรูกสตฺถุภรันสิ ท่านขอพระราชทานที่ดินชื่อจำกาโนโมฆปุระ รับที่ดินทางทิศตะวันออกของสระมหาวัคโนโมฆปุระด้วยการแลกเปลี่ยนสิ่งของ แล้วถวายแด่เทวาลัยที่สตฺถุภรันสิและแด่สกุลของท่าน ท่านได้ตั้งถิ่นฐานขึ้นในเมืองอโมฆปุระบนที่ดินนาคนุสรเชื้อสายของท่าน อุทิศทาส และข้าวเปลือกถวายแด่เทวาลัยที่ภัทรปัตตะนะ

พระกำแสดงอัญศรีขเยนทรบัณฑิตได้เกี่ยวดองทางด้านบิดากับท่านฐลีเซงพระกัมมเตงอัญศรีวาคินทรบัณฑิตของสรูกสิทธายตะนะ ได้อุทิศทาสไว้เป็นครูบาศา แต่เทวาลัยแห่งท่านฐลีเซงพระ กัมมเตงอัญศรีวาคินทรบัณฑิต

11. พราหมณ์สังกระษะและโจลญมาธวะ (vrāhmaṇa saṅkarṣa, chloṇi mādhaba, ด้าน D ๒.77)

ผู้แต่งกล่าวว่าพราหมณ์สังกระษะและโจลญมาธวะ เป็นพ่อลูกกันทั้งสองเดินทางมาจากต่างแดนในพ.ศ.1515 ซึ่งอยู่ในรัชกาลของพระเจ้าชัยวรมันที่ 5 สองพ่อลูกได้ซื้อที่ดินอันร่มเื่องจากโลญปุระ โลญโค โลญสรวรรษญะ แสดงศิวบาท ไชลญพล และไชลญแห่งวิสัยขัทท โดยแลกซื้อด้วยทองและสัตว์ และที่ดินอีกส่วนหนึ่งพราหมณ์ทั้งสองได้ซื้อจากวาปอัสครพินทุ วาปอาชยะ วาปภีมะ วัตถุที่ใช้ในการจัดซื้อ ทอง และของใช้ เพื่อก่อตั้งถิ่นฐานแห่งอันร่มเื่อง และได้มอบให้แก่ฐลีเซงพระกัมมเตงอัญศรีขเยนทรวรมัน ดังข้อความในจารีกว่า

“.../O/ Ivoḥ ta rāja vraḥ pāda paramanirvvāṇapada ta gi 965 çaka noḥ chloñ mādḥava thvāy samṇvat ta vraḥ pāda paramanirvvā ṇapada oy camṇat noḥ nu khñuṃ noḥ phoñ ta dhūli jeñ vraḥ kamraten añ çṭi jayendravarṃma siddhi /O/ ti paripālana khñuṃ noḥ pamre ...

...ในรัชกาลพระบาทบรมนิรวาณบทในศักราช 965 นั้น โฉลญมาธะสวดถวายพระบาทบรมนิรวาณบทให้จำนนัน และทาสทั้งหลาย แต่ธูลีเซงพระกมรเตงอัญศรีษเยนทวรมม ให้มีสิทธิดูแลข้าทาสนั้น เอมารับใช้ได้...” (ด้าน D บ.79-80)

ตัวละครรอง หมายถึง ตัวละครที่มีบทบาท มีความสำคัญในเรื่องรองลงมา ในศิลาจารึกสดกก็ออกมตัวละครรองส่วนใหญ่ เป็นชื่อที่ผู้แต่งเอ่ยขึ้นมาประกอบ หรือเสริมให้เห็นบทบาทของตัวละครหลักในช่วงที่เอ่ยนั้นเด่นชัดขึ้น

ผู้ศึกษาแยกตัวละครรองเป็น 2 ประเภทคือ ตัวละครรองที่เป็นขุนนาง และ ตัวละครรองที่เป็นทาส

ตัวละครรองที่เป็นขุนนาง หมายถึง ตัวละครที่มีบทบาทรองมาจากตัวละครหลัก มีตำแหน่งเป็นข้าราชการพระมหากษัตริย์ บางคนแม้จะเป็นรัชทายาท เป็นพราหมณ์ แต่ก็มีความน้อยมากเพื่อเทียบกับตัวละครหลัก มีดังต่อไปนี้

1. **พราหมณ์คงคาธ** (vrāhmaṇa gaṅgādhara, ด้าน C บ.69) เป็นพราหมณ์แห่งสุรภวาลย์ ผู้รับมอบวงศ์ญาติของศิวกไกวัดยะจากสุรภฤคติดมาอยู่ด้วย

2. **แสดงอัญศิษา** (steñ añ çikhā, ด้าน D บ.19) เป็นศิษย์ของแสดงอัญญวามศิวะ รับสนองบรมราชโองการปฏิบัติราชการที่สุรภแห่งภัทรปัตตะ และสร้างศาสนสถาน

3. **หลานสตรี 3 ท่าน** (kanmvāy 3 stṛi, ด้าน D บ.24) หลานสาวของท่านแสดงอัญญวามศิวะและแสดงอัญญิหรณยรุจิ (วนำกันสา) หลานสตรีทั้ง 3 ท่านนี้เกิดจากมารดาเดียวกัน เป็นชาวสุรภฤคตินิวิสัยแห่งบูรพทิศ พราหมณ์ทั้งสองย้ายสตรี 2 ท่านมาอยู่ที่สุครันสิ และอีก 1 ท่านให้อยู่ที่ภัทรปัตตะนะ สตรีทั้ง 3 ท่านนี้ ก่อให้เกิดเชื้อสายชาว สุรภฤคติ ในถิ่นฐานที่ย้ายเข้ามาอยู่ใหม่

4. **ภูตาคะ 2 คน** (bhūṭaça 2, ด้าน D บ.20) คนจากวิสัยเชิงวนำ หรือ เชิงเขา อยู่บริเวณทางทิศตะวันตกเฉียงเหนือของทิวเขาพนมดงรัก ทั้งสองสนองพระบัญชาจากพระเจ้ายโสธร มันที่1 ให้จัดตั้งสุรภ และสร้างปราสาท โดยมีแสดงอัญศิษาเป็นหัวหน้า

5. พระชนินุฐาเจ้าหญิงศรีวิรัลลักษมี (phavan kamraten añ çṛivīralakṣmī, ด้าน D บ.44) เป็นน้องสาวของอัครเทวีในพระเจ้าสุริยวรมันที่1 ต่อมาพระนางได้สมรสกับพราหมณ์สหาคีวะ ผู้ได้รับตำแหน่งใหม่เป็นกำสดงศรีขเยนทรบัณฑิต

6. กมรเตงอัญศรีวิรัลลักษมี (kamraten añ çṛivīralakṣmī, ด้าน D บ.44-45) พระองค์เป็นอัครมเหสีในพระเจ้าสุริยวรมันที่1 พระชนินุฐาของพระนางได้สมรสกับกำสดงอัญศรีขเยนทรบัณฑิต

7. ฐลีเซงพระกมรเตงอัญศรีวาคินทรบัณฑิต (dhūli jeñ vraḥ kamraten añ çṛi vāgindrapandita ,ด้าน D บ.61)

เป็นชาวสุกสิทถายตนะ พราหมณ์ผู้นี้เกี่ยวข้องกับทางด้านบิดากับท่านศรีขเยนทรบัณฑิต ท่านได้สร้างสุก ขุดสระเก็บน้ำ ขณะที่ท่านศรีขเยนทรบัณฑิตได้สร้างอาคาร อุทิศทาสไว้เป็นครูบูชา

8. โลงญปะระ (loñ para,ด้าน D บ.87)

9. โลงญธรรมบาล(loñ dharmmapāla,ด้าน D บ.87)

10. โลงญโค (loñ go,ด้าน D บ.87)

11. โลงญสรวัชญ์ (loñ sarvvajña,ด้าน D บ.87)

12. เสดงคิวกบาท (steñ çivapāda,ด้าน D บ.87)

13. ไชลงญวิษัยแห่งขัทก (khloñ viṣaya khdak,ด้าน D บ.87)

14. บุคคลแห่งโซ (ñak ta jo,ด้าน D บ.91)

15. วาปอิศวรพินทุ (vāp iṣvaravindu,ด้าน D บ.91)

16. วาปอาชยะ (vāp ājya,ด้าน D บ.91)

17. วาปภิมะ (vāp bhima,ด้าน D บ.91)

18. เสดงมัตคนัง (steñ mat gnañ,ด้าน D บ.93)

19. พระสระเลงวายนุก (vraḥ sraleñ vaynuk,ด้าน D บ.93)

20. โลงญยัก (loñ yak,ด้าน D บ.94)

ตัวละครรองที่เป็นทาส หมายถึง ตัวละครที่มีบทบาทจากมาจากตัวละครหลัก และเป็นทาส มีดังนี้

1. สิลบวงคยัก (si thpvañ tyak,ด้าน D บ.96)

2. ไตเอ (tai e ,ด้าน D บ.96)
3. สิพรหมบาท (si vramapada ,ด้าน D บ.96)
4. ไตเถลม (tai thlem,ด้าน D บ.96)
5. บรรพบุรุษไตเทป (^aji tai khdep,ด้าน D บ.97)
6. สิมัตคนัง(si mat gnañ ,ด้าน D บ.98)
7. บรรพบุรุษไตกำยาน (^aji tai kamyañ,ด้าน D บ.98
8. สิเตมขวิด (si tem khvit,ด้าน D บ.99)
9. บรรพบุรุษไตสรัสตะ (^aji tai sraṣṭa,ด้าน D บ.99)
10. สิถปวงตยัก (si thpvañ tyak,ด้าน D บ.100)
11. บรรพบุรุษไตรุทราณี (^aji tai rudrañī,ด้าน D บ.100)

ตัวละครในวรรณกรรมเรื่องสดกก็อกกรม . . . มีตัวละครสำคัญเป็นพระมหากษัตริย์และพราหมณ์ ที่เฝ้ารับใช้กมรเตงชคต ต ราช และพระมหากษัตริย์รัชกาลต่าง ๆ ตัวละครรองเป็นพวกรับใช้จากชนชั้นระดับพระมหากษัตริย์ ทายาทของพราหมณ์ พระมเหสีและพระชนิษฐาในพระมเหสี และตัวละครที่ผู้แต่งเพียงกล่าวถึง ตัวละครเหล่านี้มักเป็นทาสผู้รับใช้จากสถานที่ต่าง ๆ และคนระดับหัวหน้าทาส

การให้รายละเอียดตัวละคร ผู้แต่งไม่เน้นบุคลิกภาพ ท่าทาง อารมณ์ ความรู้สึก แต่ให้รายละเอียดเกี่ยวกับวงศ์วานญาติ และภาระหน้าที่ของตัวละครเหล่านั้นเป็นหลัก

3. จาก (setting)

จากหมายถึง สถานที่และเวลาที่เรื่องนั้น ๆ เกิดขึ้น²³ จากในวรรณกรรมประกอบด้วย จากใหญ่และจากย่อย

จากใหญ่ หมายถึงอาณาจักรกัมพูเทศ (kamvujadeṣa,ด้านC บ.72)หรืออาณาจักรเขมรโบราณศูนย์กลางทางการเมืองและการปกครองเปลี่ยนไปอยู่ตามเมืองต่าง ๆ คือ อินทระปุระ หริหรัลย์ อมเรนทระปุระ มเหนครบรรพต ศรียโคธระปุระ และโจกครคยร จากใหญ่ในศิลาจารึก

²³ กุหลาบ มัลลิกะมาส, วรรณคดีวิจารณ์,พิมพ์ครั้งที่11 (กรุงเทพฯ : มหาวิทยาลัยรามคำแหง ,2546),110.

สดกก็อกธมประกอบด้วยจากย่อยหลายจากร้อยเรียงเรื่องราวเข้าด้วยกัน โดยผู้แต่งใช้วิธีการเล่า เหตุการณ์ย่อยที่เกิดขึ้นในแต่ละสถานที่ว่า มีเหตุการณ์อะไรเกิดขึ้นบ้าง แต่ละเหตุการณ์ย่อย เหล่านี้ เมื่อรวมกันก็กลายเป็นเหตุการณ์ใหญ่ เป็นจากใหญ่ของเรื่อง

จากย่อย หมายถึงสถานที่และเหตุการณ์ต่าง ๆ ที่ปรากฏในเนื้อเรื่อง จากที่เป็นสถานที่ ส่วนใหญ่ได้แก่เมืองสำคัญ วิษัย และสฤก ของอาณาจักรเขมรโบราณ

สำหรับการศึกษาค้างนี้ ผู้ศึกษาได้แยกจากย่อยออกเป็น จากสถานที่ที่เป็นเมืองสำคัญ จากที่เป็นสถานที่สำคัญและ จากสถานที่ที่ผู้แต่งกล่าวถึง

จากที่เป็นเมืองสำคัญ คือ สถานที่และเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นในราชธานีของอาณาจักร เขมรโบราณ ประกอบด้วยเมืองต่าง ๆ คือ ศรีมเหทรบรรพต (çrīmāhendraparvvata, ด้าน C บ.56) อินทรปุระ (indrapura,ด้าน C บ.60) หริหาราลัย (hariharālaya,ด้าน C บ.65) อมเรนทรปุระ(amarendrapura, ด้าน C บ.66) ศรียโคธรปุระ (çrīyaçodharapura,ด้าน D บ.12) และ โฉกครคยร (chok gargyar,ด้าน D บ.31-32)

1.ศรีมเหทรบรรพต (çrīmāhendraparvvata,ด้าน C บ.56)

ผู้แต่งเปิดเรื่องทีนครศรีมเหทรบรรพต โดยกล่าวถึงพระเจ้าชัยวรมันที่ 2 ประดิษฐาน กมรเตงชคต ต ราช ที่เมืองแห่งนี้ ดังข้อความว่า

"...man vrah pāda parameçvara pratiṣṭhā kamraten jagat ta rāja ³nau nagara çrīmāhendraparvvata /O/

เมื่อพระบาทปรเมศวร ประดิษฐานกมรเตงชคต ต ราช ที่นครศรีมเหทรบรรพต " (ด้าน C บ.56)

ความสำคัญของนครศรีมเหทรบรรพตคือ เป็นเมืองที่พระเจ้าชัยวรมันที่2 ประดิษฐาน กมรเตงชคต ต ราช และยังเป็นเมืองที่พราหมณ์หรินยทามะประกอบพิธีเพื่อไม่ให้กัมพูชเตศตก เป็นเมืองขึ้นต่อชวา และขอให้มีพระเจ้าแผ่นดินเพียงพระองค์เดียวเท่านั้นเป็นพระเจ้าจักรพรรดิ ดัง ข้อความว่า

“.../O/ man vrāhmaṇa jmaḥ hiranyadāma prājña siddhi siddhi vidyā mok
 aṁvi janapada /O/ pi vrah pāda parameçvara añjeñ thve vidhi leha leñ
 kampi kamvujadeça neh ayatta ta javā ley o leñ āc ti kamraten phdai karom
 mvāy guh ta jā cakravartti /O/

...มีพราหมณ์ชื่อ หิรัณยทามะ ผู้มีความรู้ ผู้สำเร็จสิทธิวิทย์มาจากชนบท พระบาท
 ประมุขอัญญาเชนุทำพิธีขออย่าให้กัมพูเทศนี้ขึ้นต่อชาวเลย ขอให้สามารถมีพระเจ้า
 แผ่นดินพระองค์เดียวเท่านั้น ” (ด้าน C บ.71-73)

นครศรีมเหศวรบรรพต ราชธานีของพระเจ้าชัยวรมันที่ 2 เชื่อกันว่าอยู่บนเขาพนมกุเลน ห่าง
 จากตัวเมืองเสียมเรียบไปทางทิศเหนือประมาณ 60 กม. สถานที่แห่งนี้เกิดเหตุการณ์สำคัญของ
 เรื่องคือ เป็นสถานที่พราหมณ์หิรัณยทามะประกอบพิธี ไม่ให้กัมพูเทศขึ้นต่อชาวและทำให้
 พระราชาเป็นจักรพรรดิแต่เพียงผู้เดียว เหตุการณ์สำคัญอีกเหตุการณ์หนึ่ง ที่เกิดขึ้น ณ นครศรี
 มเหศวรบรรพตคือ พระเจ้าชัยวรมันที่ 2 ทรงประดิษฐานเทวราช พร้อมประกาศให้พราหมณ์ชื่อ
 สาย คิวไถวัลยะ เป็นผู้เฝ้าประจำและกระทำการบูชาเพียงตระกูลเดียวเท่านั้น

สำหรับการค้นคว้าของนักวิชาการกัมพูชา จีน ญีปุ่น นักโบราณวิทยาของกัมพูชา อ้างว่า
 บนเขาพนมกุเลนมีปราสาทอิฐ ปราสาทหินที่มีชื่อจำนวน 56 หลัง และปราสาทไม่มีชื่ออีก 2 หลัง
 ตัวอย่างปราสาทที่มีชื่อเช่น ปราสาทแดง ปราสาทรูปอาร์กซ์ ปราสาทเนียะตา ปราสาทเก่าพระ
 อารามโรงจันทน์ ปราสาทตะเคียน

สถานที่บนพนมกุเลน จีน ญีปุ่น อธิบายว่า หลังจากที่พระเจ้าชัยวรมันที่ 2 เสด็จไปประทับ
 เมืองหริหรัลย์แล้ว ภายในหนึ่งปีพระองค์จะกลับมาทำพิธีศิวาราตรีครั้งหนึ่งเพื่อล้างบาป โดยใช้
 แม่น้ำคิวลิ่งคัพพันองค์แทนแม่น้ำคงคา เพื่ออุทิศต่อพระแม่คงคา พระคิวะ พระนางอุมมา พระวิษณุ
 และพระนางศรีลักษมี พิธีนี้ทำเป็นเวลา 7 คืน ในคืนข้างขึ้น โดยเริ่มตั้งแต่คืนขึ้น 8 ค่ำไปจนถึงคืน
 15 ค่ำ²⁴

เรื่องอายุโบราณสถานบนพนมกุเลน กังวล ศัชมิตา ตั้งข้อสังเกตว่า บริเวณลำนํ้าคิวลิ่งคัพ
 พันองค์มีภาพจำหลักนารายณ์บรรทมสินธุ์ปรากฏอยู่ เครื่องแต่งกายและลวดลายประดับเป็นสมัย

²⁴ จีน ญีปุ่น , “ พนมกุเลน หรือมเหศวรบรรพต,” กลุ่มพัฒนาวัฒนธรรมการท่องเที่ยว, 1999. (ัด
 สำเนา)

บาปวน ซึ่งรูปแบบศิลปะบาปวนนี้ อยู่ในช่วงรัชกาลพระเจ้าสุริยวงษ์ที่1 เชื่อมต่อมาถึงรัชกาลพระเจ้าอุทยาทิตยวงษ์ที่2 (กัณฐ คัชชีมา 2550)

นครศรีมเหศวรบรรพต ปัจจุบันได้ข้อสรุปแล้วว่าเป็น พนมกุเลน ความหมายคำว่า กุเลน ในภาษาไทยคือล้นจี เขาแห่งนี้มีร่องรอยอารยธรรมให้ค้นหา ตั้งแต่สมัยพระเจ้าชัยวงษ์ที่2 เรื่อยมาจวบจนปัจจุบัน ส่วนโบราณวัตถุชิ้นใด สร้างขึ้นในสมัยไหน ต้องขุดค้น ต้องเปรียบเทียบ และหาข้อมูลมาประกอบเพื่อชี้ชัดต่อไป

2.อินทปุระ (indrapura,ด้าน C บ.60)

เป็นราชธานีแห่งแรกที่พระเจ้าชัยวงษ์ที่2 เสด็จมาครองเมื่อเสด็จกลับจากชาวพระองคมีพราหมณ์ศิวไกวัลยะเฝ้ารับใช้ และเมื่อเสด็จจากไป พราหมณ์ศิวไกวัลยะก็ตามไปและนำครอบครัวไปด้วย ดังข้อความในจารึกว่า

“.../O/ man vrah pāda parameçvara mok amvi javā pi kurun ni ^anau nagara indrapura /O/ sten añ çivakaivalya ta ^{ji} prājña jā guru jā rājapurohita ta vrah pāda parameçvara /O/ man vrah pāda parameçvara thlen mok amvi indra pura /O/ sten añ çivakaivalya mok nu vrah kandvāra homa nā vrah rājakāryya /O/ vrah pre nām kule ta strī puruṣa mok ukka /O/

...เมื่อพระบาทปรมเสวรมาจากชวา มาครองราชย์ ณ นครอินทปุระ แสดงอัญญศิวไกวัลยะ บรรพบุรุษผู้รอบรู้เป็นครู เป็นราชบุโรหิตของพระบาทปรมเสวร เมื่อพระบาทปรมเสวรขึ้นจากเมืองอินทปุระ แสดงอัญญศิวไกวัลยะมาเป็นพระทวารโหม ในพระราชการพระองค์ทรงใช้ให้นำครอบครัว สตรี บุรุษมาด้วย ” (ด้าน C บ.61-64)

พิจารณาจากข้อความที่ผู้แต่งกล่าว จะเห็นว่าเมืองอินทปุระมีอยู่ก่อนแล้ว เมื่อพระเจ้าชัยวงษ์ที่2 กลับมาก็ขึ้นครองได้เลย แสดงว่าพระเจ้าชัยวงษ์ที่2 ต้องมีพระญาติอยู่ในนครนี้อยู่ก่อนแล้วอย่างแน่นอน และพราหมณ์ศิวไกวัลยะเองก็น่าจะเป็นผู้เฝ้ารับใช้เจ้าเมืองอินทปุระคนก่อน ๆ มาแล้วด้วย

ปัจจุบันไม่ทราบชัดเจนว่าเมืองอินทรีประยูอยู่ที่ไหน สันนิษฐานกันว่าอยู่ในบริเวณบ้าน
ท้ายโพรงคร ซึ่งปัจจุบันตั้งอยู่ทางทิศตะวันออกของเมืองกำแพงม²⁵

3. หริหาราลัย (hariharālaya, ด้าน C บ.65)

เป็นราชธานีแห่งที่ 2 ที่พระเจ้าชัยวรมันที่ 2 เสด็จย้ายไปครองโดยมีพราหมณ์คิไกวัลยะ
ตามเสด็จไปด้วย ดังข้อความในจารึกว่า

"...man vrah pāda parameçvara kurun ni yāy nagara hariharālaya /O/ steñ añ
çivakaivalya angvay ^anau nagara noh ukka o
...เมื่อพระบาทปรมศวรครองราชย์ที่นครหริหาราลัย เสด็จอัญคิวไกวัลยะอยู่ที่นครนั้น
ด้วย" (ด้าน D บ.65-66)

นครหริหาราลัยพระเจ้าชัยวรมันที่2 เสด็จมาประทับถึง 2 ครั้งด้วยกัน ครั้งแรกเสด็จมา
ประทับชั่วคราว ก่อนเสด็จย้ายไปประทับที่อมเรนทรปุระ ครั้งที่สองเสด็จมาประทับหลังจากกระทำ
พิธีทรมนทรบรรพต พระองค์นำเอากรมตงชค ต ราช มาด้วย และมีพราหมณ์คิไกวัลยะ
ไกววัลยะเป็นผู้ติดตามมาเฝ้ารับใช้ พระเจ้าชัยวรมันที่2 สวรรคต และพราหมณ์คิไกวัลยะก็ตายใน
เมืองนี้ ดังข้อความในจารึกว่า

".../O/ man vrah pāda parameçvara stac viñ mok kurun ni āy nagara
hariharālaya vrah kamraten añ ta rāja ti nām mok ukka /O/ steñ añ
çivakaivalya nu kule phon sin ru ta tāpra ^anau /O/ sten añ çivakaivalya slāp ta
gi rājya noh /O/ vrah pāda parameçvara svarggata ^anau nagara hariharālaya
/O/
...เมื่อพระบาทปรมศวรเสด็จกลับมาครองราชย์ที่นครหริหาราลัย พระกมรตงอัญตราชก็
นำมาด้วย เสด็จอัญคิวไกวัลยะและครอบครัวก็มาอยู่ด้วยตราบจน เสด็จอัญคิวไกวัลยะ
ตายในรัชกาลนี้พระบาทปรมศวรสวรรคตที่เมืองหริหาราลัย" (ด้าน C บ.78-80)

²⁵ มยุรี วีระประเสริฐ, เอกสารประกอบการเข้าชม สถานที่ทางประวัติศาสตร์ในพระ
ราชอาณาจักรกัมพูชา (กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์จุฬาลงกรณ์ราชวิทยาลัย, 2543), 10-11.

นครหรือราชธานีอยู่ห่างจากตัวเมืองพระนครประมาณ 17 กิโลเมตร มีปราสาทซึ่งสร้างขึ้นในสมัย
หลังคือ ปราสาทพระโค สร้างเมื่อ พ.ศ.1422 สมัยพระเจ้าอินทรวรมันที่1 ปราสาทบากอง สร้างเมื่อ
พ.ศ.1424 ในสมัยพระเจ้าอินทรวรมันที่1 และปราสาทโลเลยสร้างเมื่อ พ.ศ.1436 สมัยพระเจ้า
ยโศวรมันที่1²⁶

4.อมเรนทรปุระ (amarendrapura,ด้าน C บ.66)

เหตุการณ์ในเมืองนี้คือลัทธิกระบูว่า เมื่อพระเจ้าชัยวรมันที่2 เสด็จมาประทับ
พรหมณคิวกัโวลยะก็ตามเสด็จมาด้วย
ดังข้อความในจารึกว่า

" .../O/ man vrah pāda parameçvara dau cat nagara amarendrapura steñ añ
çivakaivalya dau aṅgway ³nau ta nagara noḥ ukka /O/

...เมื่อพระบาทปรเมศวร ไปตั้งเมือง อมเรนทรปุระ เสด็จอัญเชิญกัโวลยะ ไปอยู่ที่นครนั้น
อีก" (ด้าน D บ.66-67)

สถานที่ตั้งเมืองอมเรนทรปุระมีนักโบราณคดีสันนิษฐานต่างกันไป โกรลิเยร์ เสนอว่าอยู่
บันทายฉมาร์ ซึ่งอยู่ทางทิศตะวันตกเฉียงเหนือของทะเลสาบ ไกล่ชายแดนจังหวัดบุรีรัมย์

ยอร์ช เซเดส์ คำนวณว่าไกลเกินไป เสนอใหม่ว่าน่าจะอยู่บริเวณปราสาทอออกยม เพราะถ้า
พิจารณาทางภาพถ่ายทางอากาศด้านตะวันตกเฉียงเหนือของเมืองพระนครแล้ว จะพบแนว
กำแพงเมืองเก่า แต่ก็เกิดปัญหาอีกว่าปราสาทอออกยมเป็นโบราณสถานที่เก่ากว่าสมัยพระเจ้า
ชัยวรมันที่ 2²⁷

ส่วนไมเคิล วิกเกอร์เสนอว่าสถานที่เหมาะสมที่สุดขอเสนอว่าทางทิศตะวันตกเฉียง
เหนือ ซึ่งหมายถึงเมืองพระตะบอง²⁸

²⁶ นิคม มุสิกคามะ ,ประวัติศาสตร์-โบราณสถานกัมพูชา , (กรุงเทพฯ : กองโบราณคดี กรม
ศิลปากร, 2536), 73-80.

²⁷ เรื่องเดียวกัน, 76-77.

²⁸ Michael Vickery, History of Cambodia (Phnom penh : Royal University Of Fine Art,2002),

5.ศรียศธรปุระ (ṣṛiyaṣodharapura, ด้าน D บ.12)

นครศรียศธรปุระเป็นราชธานีที่พระเจ้ายโศวรมันที่ 1 สถาปนาขึ้นมา เมื่อครั้งพระองค์ทรงย้ายมาประทับนั้น พระองค์ได้นำกรมตงขต ต ราช มาไว้ด้วย และเมื่อพระองค์สถาปนาเขากลางเมือง แสดงอัญวามศิวะก็สร้างพระลึงค์ขึ้นตรงกลาง ดังข้อความในจารึกว่า

“.../O/ man vraḥ pāda paramaṣivaloka cat nagara ṣṛiyaṣodharapura nām kamraten jagat ta rāja amvi hariharālaya yok duk ta nagara noḥ man vraḥ pāda paramaṣi valoka sṭhāpanā vnām kantāl /O/ kamraten ṣivāṣrama sṭhāpanā vraḥ līṅga āy kantāl /O/

...เมื่อพระบาทบรมศิวโลกตั้งนครศรียศธรปุระ ได้นำกรมตงขต ต ราช มาจากหริหรัลย เอามาไว้ที่นครนั้น เมื่อพระบาทบรมศิวโลก สถาปนาภูเขากันดาลขึ้น ผู้เป็นใหญ่แห่งศิวาคม ก็สถาปนาพระลึงค์ที่ตรงกลาง (ด้าน D บ.12-13)

ในพระราชธานีของพระเจ้ายโศวรมันที่1 ผู้แต่งบอกว่ามีภูเขากลางเมือง ซึ่งหมายถึงพนมบาเค็ง เพราะมีปราสาทบนยอดเขาเป็นหลักฐานยืนยัน ส่วนคือลึงค์ที่แสดงอัญวามศิวะสถาปนาขึ้นตรงกลางเขานั้นเหลือเพียงฐานกลางองค์ปราสาทประธาน

สำหรับสิ่งก่อสร้างอื่น ๆ ในรัชสมัยพระเจ้ายโศวรมันที่1 ที่หลงเหลืออยู่ในปัจจุบันคือร่องรอยคูเมืองเป็นคันดินรูปสี่เหลี่ยม ยศธรรตฎากะ หรือ บารายตะวันตก อยู่ทางด้านทิศตะวันตก ค่อนไปทางเหนือของตัวเมือง เป็นอ่างเก็บน้ำกว้างประมาณ 1,800 เมตร ยาวประมาณ 7,500 เมตร²⁹

ปัจจุบันเมืองศรียศธรปุระรู้จักกันในชื่อเมืองพระนคร ซึ่งเต็มไปด้วยปราสาทต่าง ๆ ของพระมหากษัตริย์ในรัชกาลต่อ ๆ มาเช่นปราสาทตาแก้ว สร้างในรัชกาลพระเจ้าชัยวรมันที่5 ปราสาทนครวัดสร้างในสมัยพระเจ้าสุริยวรมันที่2 และปราสาทบายนสร้างในสมัยพระเจ้าชัยวรมันที่7 เป็นต้น

6.โจกครคยร (chok gargyar,ด้าน D บ.31-32)

เหตุการณ์ที่ผู้แต่งกล่าวถึงนครโจกครคยรก็คือเมื่อพระเจ้าชัยวรมันที่ 4 เสด็จไปประทับ ทรงนำกรมตงขต ต ราช ไปด้วย ดังข้อความในจารึกว่า

²⁹ มยุรี วีระประเสริฐ, เอกสารประกอบการเข้าชม สถานที่ทางประวัติศาสตร์ในพระราชอาณาจักรกัมพูชา (กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย,2543),13.

"... ta gi rājya vraḥ pāda paramaṣivapada man vraḥ dau aṃvi nagara
ṇṇiyaṇḍharapura pi dau kurun ni āy cho k gargyar nāṃ kamraten jagat ta
rāja dau ukka /O/

ต่อมารัชกาลพระบาทบรมศิวท เมื่อพระองค์เสด็จจากศรียโคธระปุระ เพื่อไปครองราชย์
ที่โจกครคยร ทรงนำกรมเตงชคต ต ราช ไปด้วย " (ด้าน D.บ.31-32)

นอกเหตุการณ์ดังกล่าว ผู้แต่งยังอธิบายอีกว่า เชื้อสายของตระกูลศิวโกวณะยังคง เฝ้า
กรมเตงชคต ต ราช อยู่ เสด็จอัญเชิญมูรติซึ่งเป็นหลานกัมมเตงศิวาคม ได้เป็นอาจารย์ประธาน
ท่านขอพระราชทานที่ดินที่โจกครคยรจัดตั้งสุกขมวณ (ด้าน D บ.32-33)

ข้อความในจารีกระบุชัดเจนว่า พระองค์ได้นำเอากัมมเตงชคต ต ราช ไปด้วย โดย
เสด็จ อัญเชิญมูรติ หลานของเสด็จอัญอัญญวามศิวะ ตามเสด็จเฝ้ารับใช้ และพระเจ้าชัยวรมันที่
4 ยัง พระราชทานที่ดินสร้างหมู่บ้านชมวณ ให้คนในตระกูลศิวโกวณะอีกด้วยเมืองของพระ
เจ้าชัยวรมันที่ 4 สภาพของเมืองมีคูน้ำคันดินล้อมรอบ กลางเมืองมีปราสาทสร้างด้วยอิฐ ปัจจุบัน
เหลือแต่ฐานเรียกว่าฐานปราสาท³⁰

จากที่เป็นสถานที่สำคัญ หมายถึงสถานที่สำคัญของเรื่องนอกเหนือจากราชธานี
ปรากฏดังนี้

1. สตุกรันสิ (stuk ransi ด้านC บ.57)และ ภัทรปัตตนะ(bhadrappattana,ด้าน C บ.57)

ทั้งสองหมู่บ้านเป็นที่อยู่ของคนในตระกูลพราหมณ์ศิวโกวณะ น่าสังเกตว่าสองหมู่บ้านนี้ ผู้
แต่งมักกล่าวถึงควบคู่กันไป นอกจากจะคนเชื้อสายเดียวกันอยู่แล้ว น่าจะเป็นหมู่บ้านใกล้เคียงกันอีก
ด้วย ความสำคัญของหมู่บ้านทั้งสอง เห็นได้จากที่พระเจ้าชัยวรมันที่2 โปรดให้บุคคลของสตุกรันสิ
และภัทรปัตตนะเท่านั้นเป็นผู้เป็นผู้เฝ้าประจำและกระทำการบูชาเทวราช และกษัตริย์ในรัชกาล
ต่อมาที่ทรงสนพระทัยให้บำรุงรักษา เช่น พระเจ้าโยศวรมันที่1 หรือ พระบาทบรมศิวโลก แม้
พระองค์จะสร้างราชธานีศรียโคธระปุระแล้ว ก็ยังทรงโปรดให้ทำนุบำรุงหมู่บ้านสตุกรันสิ

³⁰ นิคม มุสิกคามะ . ประวัติศาสตร์-โบราณสถานกัมพูชา (กรุงเทพฯ : กองโบราณคดี กรม
ศิลปากร, 2536),94.

ในรัชกาลพระเจ้าสุริยวรมันที่1 สตุกรันสิและภัทรวัดตนะถูกทำลายไปในเหตุการณ์การ
สู้รบ เมื่อพระองค์ขึ้นเสวยราชย์ก็ทรงให้แสดงอัญญาจารย์สร้างศาสนสถานขึ้นมาใหม่แทนที่ถูก
ทำลายไป

"... man vraḥ pāda nirvāṇapada kṛidā vala pi ^anak tok vraḥ āy

bhadrāpattana nu stuk ransi /O/ man vraḥ svey rāja chnām 2 guḥ steṇ añ
ṇivācāryya sṭhāpanā vraḥ noḥ ta nai santāna viñ /O/

...เมื่อพระบาทนิรวันนบท กริชาพล มีคนถอนพระ(รูปเคารพ) ที่ภัทรวัดตนะและสตุก
รันสิ เมื่อพระองค์เสวยราชย์ได้ 2 ปี แสดงอัญญาจารย์ก็สถาปนาพระนั้นซึ่งเป็นของ
บรรพบุรุษขึ้นมาใหม่ " (ด้าน D บ.40-41)

แต่ไม่ทันเสร็จกิจ ท่านก็เสียชีวิตไปก่อน ต่อมาแผ่นดินพระเจ้าอุทัยทิตยวรมันที่2
พระองค์โปรดให้ท่านศรีษเยนทรบัณฑิตก่อตั้งหมู่บ้านทั้งสองขึ้นมาใหม่ และยังสร้างประติมากรรม
ขึ้นอีกด้วย

2. สรุกกุติ (sruk kuti, ด้าน C บ.64)

เป็นหมู่บ้านที่ พระเจ้าชัยวรมันที่2 พระราชทานที่ดินให้พราหมณ์ศิวไกวัลยะสร้าง
ขึ้นมา เพื่อให้ครอบครัวของท่านอยู่อาศัย เมื่อพระเจ้าชัยวรมันที่2 ย้ายราชธานีไปอยู่ที่หริหรัลย
พระองค์โปรดให้นำครอบครัวของศิวไกวัลยะไปอยู่ด้วย โดยสร้างสรุกชื่อ ภวาลัย ให้อยู่ อีกทั้งสร้าง
ศิวลึงค์และอุทิศข้าทาสถวาย ในแผ่นดินของพระเจ้าชัยวรมันที่3 แสดงอัญสุกษมวินทุ หลานของเส
ตงอัญศิวไกวัลยะ เป็นราชบุโรhit ท่านได้นำญาติที่ไปอยู่ สรุภวาลัย กลับมาอยู่ที่สรุกกุติตามเดิม
รัชกาลของพระบาทบรมศิวโลก แสดงอัญความคิระและแสดงอัญแห่งพนมกันสา ได้ย้ายสตรี 3 ท่าน
ซึ่งเป็นหลานสาวของท่านทั้งสองจากหมู่บ้านสรุกกุติ ไปอยู่สตุกรันสิ และภัทรวัดตนะ ส่วนคนอื่น ๆ
ก็ยังคงอยู่ที่หมู่บ้านกุติเหมือนเดิม

3. สรุภวาลัย (sruk bhavālaya, ด้าน C บ.68)

แสดงอัญศิวไกวัลยะเป็นผู้สร้าง สรุภวาลัย ที่เมืองอมเรนทรปุระ แล้วนำญาติของ
ท่านมาพำนัก คราวตามเสด็จพระเจ้าชัยวรมันที่2 เข้าประทับอยู่ที่เมืองอมเรนทรปุระ ล่วงถึง
รัชกาลของพระเจ้าชัยวรมันที่ 3 แสดงอัญสุกษมวินทุหลานของเสตงอัญศิวไกวัลยะได้เป็นราช
บุโรhit ท่านได้นำญาติของท่านกลับไปอยู่ที่สรุกกุติตามเดิม เมื่อถึงรัชกาลของพระเจ้ายโศวรมันที่1

ราชธานีย้ายมาอยู่ที่ ศรียโสธรปุระ พระกัมรเตงอัญญวามศิวะเป็นราชครู ท่านได้ประกาศให้สรุกภวาลัยของสายสกุลท่านเป็นของภัทรปัตตนะ พร้อมให้มีการจารึกไว้เป็นหลักฐาน ในรัชกาลของพระเจ้าสุริยวรมันที่ 1 สรุกภวาลัยถูกทำลายเนื่องมาจากการสู้รบ รกร้างกลายเป็นป่าไป เมื่อพระเจ้าอุทยาทิตยวรมันที่ 2 เสด็จเสวยราชย์ พระองค์ได้พระราชทานสรุกภวาลัยให้กับผู้ที่หักร้างถางพง แล้วโปรดพระราชทานให้ขึ้นอยู่กับ ภัทรปัตตนะ เหมือนสมัยพระเจ้ายโสธรวรมันที่ 1

4. ภูเขากันดาล (vnam kantāl, ด้าน D บ.13)

เป็นศูนย์กลางสมัยพระเจ้ายโสธรวรมันที่ 1 พระองค์ทรงสร้างปราสาทบนยอดเขา แสดงอัญญวามศิวะราชบุโรหิตของพระองค์ได้สร้างคิปลิงค์ขึ้นตรงกลาง ส่วนเศศคิปลิงค์ที่เหลือ 2 ศอกพระองค์โปรดพระราชทานไปประดิษฐานที่ภัทรปัตตนะ ภูเขากันดาลหรือ ภูเขากลางเมืองปัจจุบันคือพนมบาเค็ง อยู่ในอาณาบริเวณเมืองพระนคร

5. ภัทรนิเกตนะ (bhadrāniketana, ด้าน D บ.75)

เป็นสรุกที่พระเจ้าอุทยาทิตยวรมันที่ 2 โปรดให้ราชการผู้หนึ่งสร้างในดินแดนภัทรปัตตนะ ที่ดินแห่งนี้เป็นของธูลีเซงกัมรเตงอัญญศรียะนทรบัณฑิต ในปี พ.ศ.1595 ธูลีเซงกัมรเตงอัญญศรียะนทรบัณฑิตได้สร้างกัมรเตงชัคคคิปลิงค์ขึ้นที่ภัทรปัตตนะ พร้อมกับได้รับสิทธิในถิ่นฐานภัทรนิเกตนะ เนื้อหาของศิลาจารึกสดก๊กอกกรมตอนท้าย กล่าวถึงจำนวนทาส และหน้าที่ของทาสที่อุทิศถวายให้มาทำงานให้กับ พระกัมรเตงอัญญคิปลิงค์แห่งภัทรนิเกตนะทั้งสิ้น เทวาลัยที่ประดิษฐานกัมรเตงชัคคคิปลิงค์แห่งภัทรนิเกตนะก็คือ ปราสาทสดก๊กอกกรม

6. จันตอันเรมโลง (camnat anremloñ, ด้าน D บ.77-78)

สรุกแห่งนี้ พราหมณ์สังกระษะและโกลญมารวะ ผู้มาจากต่างแดนได้ซื้อจาก โลญปะระ โลญโค โลญสรวัระ แสดงคิบบาท โขลญพล และโกลญแห่งวิสัยชัทกในปี ตั้งแต่สมัยรัชกาลพระเจ้าชัยวรมันที่ 5 ต่อมาที่ดินแห่งนี้ตกเป็นของธูลีเซงกัมรเตงอัญญศรียะนทรบัณฑิต ในสมัยพระเจ้าสุริยวรมันที่ 1

7. ขมวาวญ (khmvāñ, ด้าน D บ.33)

สรุกแห่งนี้แสดงอัญญีสถานมูรติขอพระราชทานที่ดินพระเจ้าชัยวรมันที่ 4 สร้างไว้ เป็นอีกสรุกหนึ่งที่คนในตระกูลของคิวกัวลยะมาอยู่อาศัย

จากที่ผู้แต่งกล่าวถึง หมายถึงสถานที่ที่ผู้แต่งได้แต่กล่าวชื่อบ้าน นามเมือง ประกอบการเขียน เพื่อให้ข้อความที่ต้องการสื่อสารออกมามีความชัดเจนขึ้น เช่น

ตัวอย่างที่ 1

"...si mat gnañ ³ji tai dau amvi samtāc drāy viṣaya karom /O/

...ลิมิตคนนั่งบรรพบุรุษไต่ไป มาจากลำตาจทราย วิสัยแห่งกรม " (ด้าน D บ.98)

ตัวอย่างที่ 2

"³ji tai kamyān dau amvi liṅgapura

...บรรพบุรุษไต่กายานมาจากลิงคปุระ " (ด้าน D บ.99)

ตัวอย่างที่ 3

"...si tem khvit ³ji tai sraṣṭa ³nak anrem loñ -ลิตेमขวิด บรรพบุรุษไต่สรัชตะ

ประชาชนแห่งอันรมโลง " (ด้าน D บ.99)

ทั้ง 3 ตัวอย่างที่ยกมาจะเห็นว่า ผู้แต่งกล่าวถึงสถานที่มาของคน เพื่อเสริมให้ผู้อ่านรู้ว่า คนเหล่านั้นมาจากไหนเพื่อให้เกิดความชัดเจนขึ้น ถ้าผู้แต่งไม่กล่าวถึงสถานที่แต่กล่าวถึง ลี หรือ ไต ขึ้นมาลอย ๆ ผู้อ่านก็จะไม่เข้าใจว่า เป็นลีหรือเป็นไตคนไหน

จากที่ผู้แต่งกล่าวถึงในศิลาจารึกสดกก็อกรรมมีจำนวนมาก เรียงตามด้านศิลาจารึกและ บรรทัดที่ปรากฏดังต่อไปนี้

1. อนินทิตปุระ(aninditapura,ด้าน C บ.59)

2.สรุกศตคราม (sruk çatagrāma,ด้าน C บ.59)

3.กรุงภาวปุระ(bhavapura ,ด้าน C บ.59)

4.วิสัยอินทรปุระ(indrapura,ด้าน C บ.60)

5.ภัทรโยคิ(bhadrayogi,ด้าน C บ.60)

6.วิสัยเชิงเขาชื่อดโก (viṣaya jeñ vnam ta vnam ta jmaḥ thko ,ด้าน D บ.3)

7.ภัทรคิริ (bhadragiri,ด้าน D บ.4)

8.สรุกภัทรคิริ เชิงพนม(sruk bhadragiri jeñ vnam,ด้าน D บ.11)

- 9.วรรณวิชัย...(varṇā vijaya,ด้าน D บ.14)
- 10.ภัทราวาส(bhadrāvāsa,ด้าน D บ.16)
- 11.คณศวร(ด้าน D gaṇeṣvara ด้าน D บ.18)
- 12.ประมาณอโมฆปุระ(pramāṇ amoghapura ด้าน D บ.18)
- 13.สรุกรหา(sruk rhā,ด้าน D บ.21)
- 14.สรุกรยเฆง(sruk ryyeṇ ,ด้าน D บ.21-22)
- 15.นาคสุนทร(nāgasundara,ด้าน D บ.22)
- 16.วิสัยอโมฆปุระ(ṣaya amoghapura,ด้าน D บ.23)
- 17.สรุกปราศร(sruk parāṣara,ด้าน D บ.30)
- 18.จันตกตุกะ(caṃnat katuka,ด้าน D บ.38)
- 19.ศานติ(ṣānti,ด้าน D บ.38)
- 20.จำกา (caṃka,ด้าน D บ.50)
- 21.ตระพังมหารัตถอโมฆปุระ(travāṇ mahāratha āy amoghapura,ด้าน D บ.51)
- 22.อำเภอสติอโมฆปุระ (aṇve chdiṇ amoghapura jmaḥ ,ด้าน D บ.51)
- 23.ปลักโกนเง (pralāk kvaṇ ñe,ด้าน D บ.52)
- 24.นาคสุนทร(nāgasundara,ด้าน D บ.53)
- 25.ทุ่งนาคณศวร(sre gaṇeṣvara,ด้าน D บ.53)
- 26.ทุ่งนาวรจ (sre vrac,ด้าน D บ.54)
- 27.สรุกพรหมปุระ(sruk vrahmapura,ด้าน D บ.54-55)
- 28.ที่ดินพายุยุทธ์ (bhūmi vābuyuddha,ด้าน D บ.56)
- 29.สรุกเชิงหนาป (sruk jeṇ dnāp,ด้าน D บ.56)
- 30.อำเภอมเรนทรปุระ(aṇve amarendrapura,ด้าน D บ.58)
- 31.สรุกสิทธายตนะ(sruk siddhāyatana,ด้าน D บ.62)
- 32.สรุกมโนในเชิงตราญ (sruk mano 1 jeṇ tarāṇi,ด้าน D บ.70)
- 33.สรุกสตุกรมมาง (sruk stuk rmmāṇi ,ด้าน D บ.72)
- 34.ดินแดนธนพาหะ (bhūmi dhanavāha,ด้าน D บ.88)
- 35.ดินแดนปถบวงรมมาง(bhūmi thpvaṇ rmmāṇi ,ด้าน D บ.90)
- 36.จุงจิง(cuṇ chdiṇ,ด้าน D บ.94)

- 37.ไพรอคยุ (vrai ^aguy,ด้าน D บ.97)
- 38.สำตาทราย(,ด้าน D บ.98)
- 39.วิชัยกโรม(viṣaya karom,ด้าน D บ.98)
- 40.ลิงคปุระ(lingapura,ด้าน D บ.99)
- 41.เศรษฐปุระ(creṣṭhapura,ด้าน D บ.100)
- 42.สรุกกัทัมพะ (stuk kadamva,ด้าน D บ.101)
- 43.สรุกเลงตวร (sruk leñ tvar,ด้าน D บ.101)
- 44.เสราสรโมจ (srau sramoc,ด้าน D บ.102)
- 45.กูปะ (kūpa,ด้าน D บ.103)
- 46.สรุกตันโนต (stuk tannot,ด้าน D บ.103)
- 47.สรุกคนัง (sruk gnañ,ด้าน D บ.103)
- 48.สรุกลมุง (sruk lmuñ,ด้าน D บ.104)
- 49.จำนัตเตงตวน (camnat teñ tvan,ด้าน D บ.104)
- 50.แม่น้ำครคย (chdīn gargyar,ด้าน D บ.104)
- 51.สตุกรุง (stuk ruñ,ด้าน D บ.105)
- 52.สรุกจวรโม (sruk cvar mo,ด้าน D บ.105)
- 53.คนังจรนาญโว (gnañ cranāñ vo,ด้าน D บ.106)
- 54.ไพรำวังจันทราย (vrai raṃvañ candrāy,ด้าน D บ.109)
- 55.สรุกศิวปัตนะสรโมเอม (sruk ṣivapattana sramo em,ด้าน D บ.110)
- 56.สรุกอันลาง (sruk anlāñ,ด้าน D บ.111)
- 57.สรุกวัชรวรรมมะ (sruk vajravarmma,ด้าน D บ.111)
- 58.เขาเวรง (vnam vreñ,ด้าน D บ.112)
- 59.สรุกฌเอรโลม (sruk jhe rlom,ด้าน D บ.112)
- 60.สรุกตวังมวายเตม (sruk tvañ mvāy tem,ด้าน D บ.112)
- 61.ปิงขลา (piñ khlā,ด้าน D บ.119)

จากที่ผู้ประพันธ์กล่าวถึงเหล่านี้ ปัจจุบันมีการเปลี่ยนชื่อบ้านนามเมืองไปมาก จึงยากจะชี้ชัดว่า สถานที่ที่ผู้ประพันธ์อ้างถึงนั้นอยู่บริเวณใดบ้าง บางสถานที่มีหลักฐานสืบค้นได้เช่น

เมืองเศรษฐปุระ (creṣṭhapura, ด้าน D บ.100) เป็นอาณาจักรโบราณอยู่บริเวณใกล้กับปราสาทหิน วัดพู แขวงจำปาสัก ประเทศสาธารณรัฐสังคมนิยมประชาธิปไตยประชาชนลาว ส่วนสถานที่อื่น ๆ ต้องอาศัยการศึกษาค้นคว้าต่อไป

เมื่อพิจารณาองค์ประกอบด้านวรรณกรรมของศิลาจารึกสดก๊กอกรรม พบว่ามีโครงเรื่องที่ชัดเจน ผู้แต่งเปิดเรื่องด้วยการนำเอาสาระสำคัญมาบอกก่อน คือการเสด็จกลับมาของพระเจ้าชัยวรมันที่2 และเหตุการณ์ที่นครศรีมเหศวรบรรพต การดำเนินเรื่องแม้จะเป็นการเล่าย้อนจากอดีตมาหาสมัยผู้แต่ง แต่ด้วยศิลปะการลำดับเหตุการณ์ที่ดีก็ทำให้ผู้อ่านเข้าใจเรื่องได้

ตัวละครในเรื่องแบ่งได้เป็น 3 ประเภทคือ ตัวละครสำคัญ และละครรอง และตัวละครที่ผู้แต่งเพียงกล่าวถึงแล้วผ่านไป ตัวละครสำคัญเป็นพระมหากษัตริย์ในรัชกาลต่าง ๆ ตั้งแต่สมัยพระเจ้าชัยวรมันที่2 จนถึงสมัยพระเจ้าอุทยาทิตยวรมันที่2 และพราหมณ์ในตระกูลศิวไกวัลยะ ตัวละครชุดนี้มีบทบาทต่อเหตุการณ์ต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นเป็นอย่างสูง เช่นพระเจ้าชัยวรมันที่ 2 ปฐมกษัตริย์ผู้เชิญพราหมณ์หิรัณยทามะมาจากชนบท เพื่อกระทำพิธีไม่ให้กัมพูชาตกเป็นเมืองขึ้นของชาว และพราหมณ์ศิวไกวัลยะต้นตระกูลของพราหมณ์รุ่นต่อ ๆ มาผู้เฝ้าตามเสด็จพระเจ้าชัยวรมันที่2 ไปทุกราชอาณาจักร ทั้งพระมหากษัตริย์และพราหมณ์คู่นี้เป็นต้นแบบปฏิบัติให้กับพระมหากษัตริย์และพราหมณ์ในรัชกาลต่อ ๆ มา

เรื่องสดก๊กอกรรมจากใหญ่ คืออาณาจักรขอมโบราณ จากย่อยประกอบด้วยเมืองสำคัญ สถานที่สำคัญ และสถานที่ผู้แต่งกล่าวถึง ผู้แต่งพรรณนาจากได้อย่างละเอียดโดยเฉพาะอย่างยิ่งจากย่อยที่เป็นที่ดินของตระกูลพราหมณ์เสตงอัญญศิวไกวัลยะ เช่นที่ดินอันร่มโลงเป็นต้น

ด้วยคุณลักษณะดังกล่าว ศิลาจารึกสดก๊กอกรรมจึงมีองค์ประกอบทางวรรณกรรมที่ความสมบูรณ์

บทที่ 4

การศึกษาวិเคราะห์ศิลปากริสดกก็อกมเชิงวรรณศิลป์

กลวิธีทางวรรณศิลป์คือศิลปะของการเขียน หรือวิธีการเล่าเรื่อง (technique) ของผู้แต่ง เสฐียรโกเศศอธิบายว่า วิธีการเล่าเรื่องได้แก่มือและกรรมวิธีงานการประพันธ์ เป็นส่วนเสริมให้วรรณกรรมสมบูรณ์ขึ้น³¹ กลวิธีการทางวรรณศิลป์นี้ พิจารณาได้จากรูปแบบคำประพันธ์ กลวิธีการเขียน และการใช้ภาษา

รูปแบบคำประพันธ์

ศิลปากริสดกก็อกม ผู้แต่งใช้คำประพันธ์ทั้งประเภทร้อยแก้วและร้อยกรอง ในส่วนที่เป็นร้อยกรองผู้แต่งใช้ภาษาสันสกฤต ส่วนที่เป็นร้อยแก้วผู้แต่งใช้ภาษาเขมรโบราณ ดังมีรายละเอียดดังต่อไปนี้

คำประพันธ์ประเภทร้อยกรอง ประกอบด้วยคำประพันธ์ชนิดต่าง ๆ คือ โคลง และฉันท์อีก 7 ชนิดคือ ฉันท์วิเชียรฉันท์ อุเปนทวิเชียรฉันท์ มาลินีฉันท์ เอาปัจฉันท์ลิกะฉันท์ วสันตดิลกฉันท์ ปุષ্পิตาคราฉันท์ และสมพุดตฉันท์³²

เนื้อหาส่วนที่เป็นร้อยกรองนี้ ผู้แต่งเลือกใช้เมื่อต้องการสรรเสริญพระผู้เป็นเจ้า บุคคลที่สูงส่งเช่น พระมหากษัตริย์ และพราหมณ์ที่ใกล้ชิดพระกมรเตงชคตราช ถ้อยคำร้อยเรียงด้วยภาษาที่สละสลวยงดงาม

คำประพันธ์ประเภทร้อยแก้ว มีรูปแบบการเขียนเป็นสารคดี เนื้อหาสาระส่วนใหญ่เน้นรายละเอียดเรื่องสิทธิประจำเทวราชาและเฝ้ารับใช้พระมหากษัตริย์ของพราหมณ์ตระกูลคิวกัณฐะ อ่างกรรมสิทธิ์ในที่ดิน และทาสที่เฝ้ารับใช้เทวาลัยที่มีพระกมรเตงชคตคิวกัณฐะ (kamraten jagat çivalinga) ประดิษฐานอยู่ การอ้างสิทธิเฝ้ารับใช้พระมหากษัตริย์ และเป็นผู้เฝ้าประจำและกระทำการบูชาปรากฏให้เห็นทุกรัชกาล ตั้งแต่รัชกาลพระเจ้าชัยวรมันที่ 2 (พระบาทปรมศวร

³¹ เสฐียร โกเศศ [นามแฝง], การศึกษาวรรณคดีแห่งวรรณศิลป์. พิมพ์ครั้งที่ 4 (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์คุรุสภาลาดพร้าว, 2533), 136.

³² บังเอิญ มาประณีต, ผู้รวบรวม, รวมบทความของศาสตราจารย์หม่อมเจ้าสุภัทรดิศ ดิศกุล (กรุงเทพฯ : ห้องสมุดมหาวิทยาลัยศิลปากร วิทยาเขตวังท่าพระ, 2528), 187.

(vrah pāda parameçvara, ด้าน C บ.56) พระองค์มีพราหมณ์คือไกวัลยะ (steñ añ çivakaivalya, ด้าน C บ.61) เป็นผู้เฝ้ารับใช้ ผู้แต่งเล่าเรื่องเรื่อยมาจนกระทั่งถึงรัชกาลพระเจ้าอุทยาทิตยวรมันที่ 2 (vrah pāda kamratenañ çrīudayādityavarmmadeva, ด้าน D บ.59) พระองค์มีกมรเตงอัญศรีชเยนทรวรมันเป็นผู้เฝ้ารับใช้ (dhūli jeñ vrah kamraten añ çrī jayendravaromma, ด้าน D บ.65)

การอ้างกรรมสิทธิ์ในที่ดินและทาสเช่น

...man vrah pāda kamraten añ çrīudayādityavarmmadeva svey vrah rājya ta gi 971 çaka /O/ Ivoḥ ta gi 974 çaka dhūli jeñ vrah kamraten añ sṭhāpanā kamraten jagat çivaliṅga āy bhadraniketana /O/ ti nivedana ta vrah pāda kamraten añ çrīudayādityavarmmadeva svam leñ camnat noḥ nu khñum noḥha jā vrah karuṇā prasāda sot ta kamraten jagat çivaliṅga āy bhadraniketana...

"...เมื่อพระบาทสมเด็จพระอัญศรีอุทยาทิตยวรมันเสวยราชย์ ในศักราช 971 จนล่วงเข้า

ศักราช 974 ฐลีเซงพระกมรเตงอัญได้สร้างกมรเตงชค ต ศิวลึงค์ ที่ภทธรนิเกตนะ ได้กราบ

ทูลต่อพระบาทสมเด็จพระอัญศรีอุทยาทิตยวรมัน ขอให้จำนนและเข้าทาสทั้งหลาย เป็น
สิ่งของพระวราชทานแด่ กัมรเตงชคตศิวลึงค์แห่งภทธรนิเกตนะ..." (ด้าน D บ.81-83)

กลวิธีการเลือกรูปแบบคำประพันธ์ของผู้แต่งศิลาจารึกสดกก็กรรมสามารถเลือกใช้ได้

อย่างเหมาะสม เพราะว่าคำประพันธ์ประเภทร้อยกรองชนิดฉันทเหมาะสำหรับการเขียนเพื่อยกย่องเชิดชูบุคคลชั้นสูงหรือสิ่งศักดิ์สิทธิ์อันได้แก่เทพเจ้าต่าง ๆ นอกจากนี้ผู้แต่งยังใช้ภาษาล้านสกฤตซึ่งเป็นภาษาที่มีเสียงหนัก เบา (ครุ ลหุ) เหมาะสำหรับฉันทลักษณ์ของฉันท แสดงให้เห็นว่าผู้แต่งมีความสามารถจับเอาลักษณะพิเศษทางภาษาได้ แล้วนำลักษณะทางภาษานั้นมาใช้ได้อย่างเหมาะสมกลมกลืน ส่วนที่เป็นภาษาเขมรโบราณ ผู้แต่งเลือกใช้คำประพันธ์ชนิดร้อยแก้ว เพื่อเล่าเหตุการณ์เกี่ยวกับกษัตริย์ พราหมณ์ กรรมสิทธิ์ในที่ดิน หน้าที่ของทาส ผู้แต่งก็เลือกใช้คำประพันธ์ได้อย่างเหมาะสมเช่นกัน เพราะเป้าหมายสำคัญของเนื้อความในคำประพันธ์ประเภทร้อยแก้วคือ ต้องการเล่าเรื่องให้คนทั่วไปได้รับทราบความเป็นไปของบุคคลชั้นสูง และให้ทาสได้ปฏิบัติหน้าที่ของตนตามภารกิจที่ได้รับมอบหมาย

กลวิธีการเขียน

หมายถึงวิธีการร้อยเรียงเรื่องราว โดยอาศัยความรู้ ความสามารถด้านการเขียนของผู้แต่ง ซึ่งแต่ละคนจะมีวิธีการแตกต่างกันออกไป กุหลาบ มัลลิกะมาส อธิบายว่าเป็นวิธีการที่ขึ้นอยู่กับความสามารถและมีมือของผู้แต่ง และจะมีมากขึ้นไปเสมอ ตราบเท่าที่ศิลปะการแต่งเจริญก้าวหน้า³³

การศึกษากลวิธีการเขียน จะพิจารณาได้จาก กลวิธีการเล่าเรื่อง การดำเนินเรื่อง และการเสนอความคิดของผู้ประพันธ์

1. กลวิธีการเล่าเรื่อง หมายถึง วิธีการเล่าเรื่องของผู้แต่ง พิจารณาได้จาก กลวิธีการใช้มุมมอง (point of view) คือพิจารณาว่าผู้แต่งให้ใครเป็นผู้เล่าและ กลวิธีการลำดับเรื่อง หมายถึง วิธีการลำดับเหตุการณ์ของผู้แต่ง

กลวิธีการใช้มุมมอง หมายถึงวิธีเลือกใช้มุมมองของผู้เล่า โดยทั่วไปมีอยู่ 4 วิธีคือ ผู้แต่งเป็นผู้เล่าเอง (omniscient point of view) ตัวละครในเรื่องเป็นผู้เล่าเรื่องของตนเอง (first person point of view) ตัวละครตัวใดตัวหนึ่งเป็นผู้เล่า (third person point of view) และ ใช้วิธีการเล่าเรื่องหลายแบบประสมกัน

ศิลจารักษ์กลศกัณฐกรรม ผู้แต่งใช้วิธีการเล่าแบบ ผู้แต่งเป็นผู้เล่าเรื่องเอง (omniscient point of view) ตลอดทั้งเรื่อง เหตุการณ์ที่ปรากฏในเรื่องนั้น มีทั้งเหตุการณ์ในอดีต และเหตุการณ์ร่วมสมัยกับผู้แต่ง พิจารณาได้จากตัวอย่างต่อไปนี้

เหตุการณ์ในอดีต เช่น

".../O/ ta gi rājya vraḥ pāda viṣṇuloka kamraten jagat ta rāja 'nau hariharālaya /O/ kanmṡay steṇ aṇi ḥivakaivalya mṡāy jmaḥ steṇ aṇi sūksṡmavindu /O/ jā purohita nā kamraten jāgat ta rāja /O/

ในแผ่นดินพระบาทวิษณุโลก กมรเตชคต ต ราช อยู่ที่หริหาราลัย หลาน เสดงอัญคิว ไกวัลยะคนหนึ่งชื่อเสดงอัญสุกษมวินทุเป็นบุโรหิตดูแลกมรเตชคต ต ราช ..." (ด้าน C บ.82-83)

³³กุหลาบ มัลลิกะมาส. วรรณคดีวิจารณ์. พิมพ์ครั้งที่11 (กรุงเทพฯ : มหาวิทยาลัยรามคำแหง ,2546),116.

เหตุการณ์ร่วมสมัยกับผู้แต่ง เช่น

“...974 çaka dhūli jeṇ vraḥ kamraten añ sṭhāpanā kamraten jagat çivaliṅga āy bhadraniketana /O/ ti nivedana ta vraḥ pāda kamraten añ çṛiudayādityavarmmadeva svam leṇ caṃnat noḥ nu khñuṃ noḥha jā vraḥ karuṇā prasāda sot ta kamraten jagat çivaliṅga āy bhadraniketana
ศักราช 974 ฐิติเชงพระกมรเตงอัญได้สร้างกมรเตงชค ต คิวลึงค์ ที่ภัทรมิเกตนะ ได้กราบ
ทูลต่อพระบาทกมรเตงอัญศรีอุทยาทิติยวรมัน ขอให้จำนนันและข้าทาสทั้งหลาย เป็น
สิ่งของพระราชทานแด่ กัมรเตงชคคิวลึงค์แห่งภัทรมิเกตนะ” (ด้าน D บ.82-83)

การเลือกใช้วิธีเล่าแบบผู้แต่งเป็นผู้เล่าเองในศิลาจารึกสดกก็ถือเป็นการเลือกใช้ได้อย่างเหมาะสม เพราะผู้แต่งสามารถเล่าเหตุการณ์ต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นได้อย่างสะดวก ไม่ว่าจะเป็นเหตุการณ์ในอดีต หรือเหตุการณ์ร่วมสมัยกับผู้แต่ง เนื่องจากไม่ต้องคำนึงถึงรายละเอียดมากนัก เพียงนำเอาเหตุการณ์ใดเหตุการณ์หนึ่งที่ต้องการเล่ามาบอก ผู้อ่านก็สามารถตระหนักและเข้าใจได้

2. กลวิธีการดำเนินเรื่อง (development) หมายถึงวิธีการลำดับเหตุการณ์ในเรื่องของผู้แต่ง

ว่าจะนำเหตุการณ์ใดมาก่อน นำเหตุการณ์ใดมาหลัง หรือเล่าสลับกันไปมา กลวิธีการดำเนินเรื่อง นี้ กุหลาบ มัลลิกะมาส อธิบายว่ามีหลายแบบ แต่ที่นิยมกันมี 3 แบบคือ การเล่าเรื่องตามปฏิทิน การเล่าเรื่องแบบสลับกันไปมา และการเล่าเรื่องแบบย้อนต้น สำหรับในศิลาจารึกสดกก็ถือเป็นการเล่าเรื่องแบบย้อนต้น (flash-back) ซึ่งหมายถึง เรื่องอาจเกิดขึ้นในตอนใดของเรื่องก็ได้ แต่มีวิธีการเล่าย้อนต้น สลับกันไปมากับเรื่องในปัจจุบัน³⁴

ผู้แต่งย้อนอดีตจากสมัยที่แต่ง คือ สมัยพระเจ้าอุทยาทิติยวรมันที่ 2 ไปจนถึง สมัยพระเจ้าชัยวรมันที่ 2 รวมทั้งสิ้น 13 รัชกาล นับจากพระเจ้าชัยวรมันที่ 2 ครองราชย์ พ.ศ. 1345 จนถึงปีที่จารึกพ.ศ. 1595 ย้อนเวลาไปถึง 250 ปี

หลังเล่าเหตุการณ์ที่ศรีมเหศวรบรรพตแล้ว ผู้แต่งใช้วิธีการเล่าแบบย้อนเวลาขึ้นไปอีก โดยกล่าวถึงพระเจ้าชัยวรมันที่ 2 ผู้กลับจากขวามาครองเมืองอินทราปุระ แล้วย้ายมาอยู่หริหราลัยอมเรนทร ปุระมาบรรจบกับเหตุการณ์ที่ ศรีมเหศวรบรรพตอันเป็นจุดเริ่มเรื่อง แล้วจึงดำเนินเรื่อง

³⁴ เรื่องเดียวกัน, 117.

ต่อไป โดยเล่าเหตุการณ์พระเจ้าชัยวรมันที่2 เสด็จกลับไปอยู่หริหราลัย ย้อนลงไปตามลำดับ
รัชกาล

การลำดับความผู้แต่งใช้วิธีการลำดับเหตุการณ์โดยอาศัยเวลาการเฝ้าเป็นผู้เฝ้าประจำ
และกระทำการบูชากรมเด็จพระคต ต ราช และรับใช้พระมหากษัตริย์แต่ละรัชกาลเป็นแกน โดยเริ่ม
เรื่องด้วยเหตุการณ์ที่พระเจ้าชัยวรมันที่2 ประดิษฐานกรมสมเด็จพระคต ต ราช ที่นครศรีมเหศวรบรรพต
และให้คนเชื้อสายคนสกุลกันลิดูแลรับใช้ แล้วเล่าย้อนอดีตขึ้นไปถึงตอนที่พระเจ้าชัยวรมันที่2
เสด็จกลับมาจากขวามาครองเมืองอินทปุระ ถึงจะเล่าตามลำดับเวลาลงมา ถึงการย้ายนครมาอยู่
หริหราลัย อมเรนทปุระ และกลับมาจุดเริ่มต้นเรื่องคือมเหศวรบรรพตอีกครั้ง

การลำดับเหตุการณ์ต่อจาก ศรีมเหศวรบรรพต เป็นการลำดับจากอดีตลงมามาปัจจุบัน
ด้วยการกล่าวถึงการเฝ้ารับใช้ของพราหมณ์ตระกูลศิวไกวัลยะในรัชกาลต่างๆ คือ

1. รัชกาลพระเจ้าชัยวรมันที่ 2 หรือ พระบาทปรเมศวร (พ.ศ.1345-1393)
2. รัชกาลพระเจ้าชัยวรมันที่ 3 หรือพระบาทวิษณุโลก (พ.ศ.1393-1420)
3. รัชกาลพระเจ้าอินทวรมันที่1หรือ พระบาทอิศวรโลก (พ.ศ.1420-1432)
4. รัชกาลพระเจ้ายโศวรมันที่1 หรือ พระบาทบรมศิวโลก (พ.ศ.1432-1443)
5. รัชกาลพระเจ้าพระเจ้าหรรษวรมันที่1 หรือ พระบาทรุทรโลก (พ.ศ.1443-หลัง 1456)
6. รัชกาลพระเจ้าอีสานวรมันที่2 หรือ พระบาทบรมรุทรโลก (พ.ศ.1468-?)
7. รัชกาลพระเจ้าชัยวรมันที่4 หรือ พระบาทบรมศิวบ (พ.ศ. 1471-1485)
8. รัชกาลพระเจ้าหรรษวรมันที่2 หรือ พระบาทพรหมโลก (พ.ศ.1485-1487)
9. รัชกาลพระเจ้าราชนทวรมันที่2 หรือ พระบาทศิวโลก (พ.ศ.1487-1511)
10. รัชกาลพระเจ้าชัยวรมันที่5 หรือ พระบาทบรมวีรโลก (พ.ศ.1511-1544)
11. รัชกาลพระเจ้าพระเจ้าสุริยวรมันที่1 หรือ พระบาทบรมนิรวาณบ (พ.ศ.1545-
1593)
12. พระบาทอุทยาทิตวรมมเทวะ หรือ พระเจ้าอุทยาทิตยวรมันที่2 (พ.ศ.1593-1609)

เมื่อเล่ามาถึงรัชกาลพระเจ้าอุทยาทิตยวรมันที่2 ผู้แต่งใช้วิธีการเล่าเรื่องย้อนกลับไปถึง
สมัยพระเจ้าชัยวรมันที่5 ถึง 2 ครั้ง ครั้งแรก เพื่ออ้างกรรมสิทธิ์ในที่ดินอันรมเณง ครั้งที่สอง เพื่อ
อ้างขอบเขตที่ดินโดยยกเอาการซื้อที่ดินมาเป็นเหตุผลสนับสนุน

กลวิธีการเล่าของผู้แต่งโครงเรื่องใหญ่ผู้แต่งใช้วิธีการเล่าแบบย้อนจากอดีตลงมาหาปัจจุบัน ส่วนโครงเรื่องย่อยมีการเล่าย้อนถึง 3 ครั้ง ในจำนวนนั้นมีการเล่ากลับไปหาอดีตแล้วเล่าย้อนลงมาตามลำดับรัชกาล 2 ครั้งคือ

ครั้งที่ 1 เล่าถึงเหตุการณ์รัชกาลพระเจ้าชัยวรมันที่2 ที่ครีเมเหนทบรรพต ย้อนขึ้นไปถึงเหตุการณ์ที่อินทรวุโระ แล้วเล่ากลับมาถึงนครครีเมเหนทบรรพตอีกครั้ง (ด้าน C บ.56-70)

ครั้งที่ 2 เล่าถึงเหตุการณ์พระเจ้าอุทยาทิตยวรมันที่2 เรื่องกรรมสิทธิ์ที่ดิน ย้อนกลับไปในสมัยพระเจ้าชัยวรมันที่5 เล่ากลับมาถึงสมัยพระเจ้าสุริยวรมันที่1 และกลับมาถึงพระเจ้าอุทยาทิตยวรมันที่2 (ด้าน D บ.77-81)

ครั้งที่3 เล่าย้อนอดีตเรื่องขอบเขตที่ดินและการซื้อขายที่ดินและสิทธิ์ในทาส สมัยพระเจ้าอุทยาทิตยวรมันที่2 ย้อนไปถึงพระเจ้าชัยวรมันที่5 แล้วเล่าข้ามสมัยพระเจ้าสุริยวรมันที่1 ลงมาถึงพระเจ้าอุทยาทิตยวรมันที่2 (ด้าน D บ.86-106)

กลวิธีการเล่าเรื่องศิลาจารึกสดกถกกรรม ผู้แต่งใช้วิธีการเล่าย้อนทั้งเรื่อง และยังใช้วิธีการเล่าย้อนกลับไปมาอีกในส่วนของเหตุการณ์ย่อย ๆ เพื่ออธิบายให้ผู้อ่านได้ทราบความเป็นมาในอดีตในเรื่องการเฝ้ารับใช้กมรเตงชคต ต ราช ที่ดิน และทาส วิธีการเช่นนี้ผู้อ่านอาจเกิดความสับสนได้ถ้าอ่านแล้วไม่สามารถจับเนื้อความได้ชัดเจน แต่ถ้าจับเนื้อความได้ชัดเจนก็ไม่เกิดปัญหาแต่อย่างใด

วิธีการเล่าเรื่องในศิลาจารึกสดกถกกรรมมีประเด็นน่าสนใจคือ การละเว้นการเล่าถึงเหตุการณ์ สมัยพระเจ้าอุทยาทิตยวรมันที่1 (1544-?) และเหตุการณ์ในรัชกาล พระเจ้าชัยวรมัน (1545-1553)

น่าสังเกตว่ารัชกาลพระเจ้าอุทยาทิตยวรมันที่2 ขึ้นครองราชย์ห่างจากพระเจ้าชัยวรมันเพียง 1 ปี ช่วงรอยต่อของสองรัชกาลนี้ น่าจะมีวิกฤติทางการเมืองการปกครองขึ้น ความชัดเจนในเรื่องนี้ต้องศึกษากันต่อไป

สำหรับในรัชกาลพระเจ้าชัยวรมันนั้น พิจารณาจาก พ.ศ.ที่ครองราชย์สมบัติ พบว่าเป็นปีเดียวกันกับของพระเจ้าสุริยวรมันที่1 ซึ่งเป็นพระญาติกับพระเจ้าอุทยาทิตยวรมันที่2 อีกทั้งในศิลาจารึกสดกถกกรรมก็ยังระบุว่า ในแผ่นดินของพระเจ้าสุริยวรมันที่1 มีการสู้รบ และมีการถอนทำลายรูปเคารพ จึงเป็นไปได้มากกว่า การสู้รบนั้นเกิดขึ้นระหว่างกองทัพของพระเจ้าชัยวรมันกับกองทัพของพระเจ้าสุริยวรมันที่1 เมื่อพระเจ้าอุทยาทิตยวรมันที่1 เสวยราชย์แทนพระญาติของพระองค์และมีการจารึกเกิดข้อความผู้แต่งจึงต้องละการกล่าวถึงไว้ อาจด้วยเหตุผลว่า เป็นศัตรู

ของผู้แต่ง เป็นผู้อยู่ต่างชั่วอำนาจทางการเมืองกับพระมหากษัตริย์ที่ตระกูลศิวไกวล์ยะรับใช้อยู่ก็อาจเป็นได้ทั้งสองทาง อีกสาเหตุที่น่าจะนำมาพิจารณาประกอบ ในเรื่องการละเว้นไม่กล่าวถึงพระเจ้าชัยวรมันก็คือ น่าจะไม่มีพราหมณ์ตระกูลศิวไกวล์ยะ เฝ้ารับใช้พระมหากษัตริย์ รวมทั้งอยู่เฝ้าประจำและกระทำการบูชากรมเด็จพระชคต ต ราช อีกประการหนึ่งด้วย

3. กลวิธีการสื่อความคิด หมายถึง การสื่อความคิดตามโลกทัศน์ของผู้แต่งอย่างแจ่มแจ้ง เป็นที่เข้าใจของผู้อ่านหรือการมีสารัตถะของเรื่องที่ชัดเจน ให้ผู้อ่านรับทราบข้อคิดตามที่ผู้แต่งมีเจตนารมณ์³⁵ วิธีการสื่อความคิดของผู้ประพันธ์ลงในเนื้อหา และเหตุการณ์ต่าง ๆ ในศิลาจารึกสดกถีกอกรมไม่พบว่า ผู้แต่งแทรกความคิดเห็นของตนเองลงในเนื้อหาที่บรรยายเหตุการณ์ต่าง ๆ แต่ถ้าพิจารณาภาพรวมของเรื่องจะพบว่า ผู้แต่งมีความคิดหลักคือต้องการอ้างสิทธิ์เป็นผู้เฝ้าประจำและกระทำการบูชากรมเด็จพระชคตราช

กลวิธีการเขียนในศิลาจารึก ผู้แต่งใช้วิธีการเล่าเรื่องแบบผู้แต่งเป็นผู้เล่าเรื่องเอง ซึ่งวิธีการนี้เหมาะสมกับเนื้อหาวรรณกรรมประเภทสาวิตรี เพราะต้องกล่าวถึงเรื่องราวในอดีต และเรื่องราวร่วมสมัยกับผู้เขียน ส่วนการเสนอความคิดเห็นนั้นไม่ปรากฏในทราบละเอียด แต่ปรากฏในภาพรวมของเรื่อง ซึ่งวิธีการนี้ทำให้ผู้อ่านตระหนักได้ถึงความสำคัญยิ่งในความคิดของผู้แต่ง นั่นคือความคิดในเรื่องตระกูลของพราหมณ์ ที่เป็นผู้เฝ้าประจำและกระทำการบูชากรมเด็จพระชคต ต ราช

การใช้ภาษา

การใช้ภาษาหมายถึง การเลือกใช้ภาษาและศิลปะการนำถ้อยคำมาเรียบเรียง เพื่อส่งสารที่ผู้แต่งต้องการสื่อให้ผู้อ่านทราบตามที่ผู้แต่งต้องการ สามารถจะพิจารณาได้จาก การสรรคำ และการใช้โวหาร ประเภทต่าง ๆ โดยมีรายละเอียดดังต่อไปนี้

1.การเลือกใช้ภาษา หมายถึง การนำเอาภาษาต่าง ๆ มาใช้เพื่อให้เหมาะกับเนื้อหาที่ต้องการสื่อสารถึงผู้อ่าน ผู้แต่งศิลาจารึกสดกถีกอกรมการเลือกใช้ภาษาถึง 2 ภาษาดังต่อไปนี้

1.1 ภาษาสันสกฤต พบในด้าน A จำนวน 60 บรรทัด ด้าน B จำนวน 77 บรรทัด ด้าน C จำนวน 55 บรรทัด ด้าน D จำนวน 4 บรรทัด รวม 196 บรรทัด ผู้แต่งใช้ภาษาสันสกฤตเมื่อ

³⁵ เรื่องเดียวกัน, 118.

สรรเสริญสิ่งศักดิ์สิทธิ์ พระเจ้าแผ่นดิน และยังให้บรรยายเรื่องราวเหมือนในภาษาเขมรโบราณอีกด้วย

1.2 ภาษาเขมรโบราณ พบในด้าน C จำนวน 29 บรรทัด ด้าน D 4 จำนวน 117 บรรทัด รวม 146 บรรทัด ผู้แต่งใช้ภาษาเขมรโบราณสำหรับเล่าเหตุการณ์ทั่วไป เช่น เรื่องการซื้อที่ดิน กรรมสิทธิ์ที่ดิน เหตุการณ์ที่เกิดขึ้นในแต่รัชกาลต่าง ๆ และการเฝ้ารับใช้พระมหากษัตริย์ และการประจํากรมตงชคต ต ราช ของพราหมณ์ในตระกูลศิวไกวัลยะเป็นต้น

กลวิธีการเลือกใช้ภาษาเขมรโบราณและภาษาสันสกฤตของผู้แต่งศิลาจารึกสดก๊กอกรรม มีข้อน่าสังเกต 3 ประการดังนี้

ประการที่1 ผู้แต่งเริ่มด้วยภาษาสันสกฤตก่อน เนื้อหาที่ใช้ภาษาสันสกฤตในช่วงเปิดเรื่อง เป็นการสรรเสริญเทวดา สิ่งศักดิ์สิทธิ์ พระมหากษัตริย์ และ พราหมณ์ ส่วนภาษาเขมรโบราณผู้แต่งไม่ได้ใช้สรรเสริญสิ่งศักดิ์สิทธิ์ แม้จะมีกล่าวถึงบ้างแต่ก็เพียงบอกให้ทราบเท่านั้น ไม่ได้พรรณนาเหมือนภาษาสันสกฤต

ประการที่2 ผู้แต่งใช้ภาษาสันสกฤตเขียนข้อความก่อน แล้วตามด้วยภาษาเขมรโบราณเสมอ

ประการที่3 ผู้แต่งใช้ภาษาสันสกฤตมากกว่าภาษาเขมรโบราณ พิจารณาจำนวนบรรทัดในศิลาจารึกสดก๊กอกรรมพบว่า ผู้แต่งใช้ภาษาสันสกฤตจำนวน 196 บรรทัด แต่ใช้ภาษาเขมรโบราณเพียง 146 บรรทัด

ทั้ง 3 ประการที่กล่าวมามีนัยบางอย่างคือ ทำให้เห็นว่าผู้แต่งยกย่องภาษาสันสกฤตเป็นภาษาชั้นสูงกว่าภาษาเขมรโบราณ ผู้แต่งให้ความสำคัญภาษาสันสกฤตกว่าภาษาเขมรโบราณ และคล้ายบอกเป็นนัยว่า ผู้ใช้ภาษาสันสกฤตในสมัยผู้แต่งนั้นมีอำนาจเหนือคนใช้ภาษาเขมรโบราณอีกด้วย เพราะอันดับที่ภาษาเขมรโบราณได้รับ อยู่อันดับรองทั้งสิ้น

การสรรคำ

การสรรคำ หมายถึง การเลือกสรรถ้อยคำมาใช้อย่างถูกต้อง เหมาะสม เพื่อให้ผู้อ่านเกิดความเพลิดเพลินและประทับใจต่อเรื่องราว ในศิลาจารึกสดก๊กอกรรมมีการสรรคำใช้ 3 ลักษณะคือ 1.สรรคำเพื่อแสดงระดับของถ้อยคำ 2.สรรคำเพื่อให้ผู้อ่านเกิดจินตนาการ และ 3.การเลือกใช้ชื่อหลังความตาย

1. การสรรคำเพื่อแสดงระดับของถ้อยคำ หมายถึง การเลือกสรรถ้อยคำมาใช้ให้เหมาะสมกับฐานะของบุคคลหรือสิ่งที่เราพบพานที่กล่าวถึงดังนี้

ตัวอย่างที่ 1

“... man vrah pāda parameçvara pratiṣṭhā kamraten jagat ta rāja ^anau nagara çrīmāhendraparvvata /O/ vrah pāda

เมื่อพระบาทปรมศวร ประดิษฐาน กมรเตงชคต ต ราช ที่นครศรีมเหศวรบรรพต”

(ด้าน C บ.56)

คำว่า ประดิษฐาน ผู้แต่งเลือกให้กับ กมรเตงชคต ต ราช ซึ่งเป็นสิ่งที่เราพบพานของพระมหากษัตริย์ พราหมณ์ และชาวบ้านทั่วไป

ตัวอย่างที่ 2

“... santāna cat sruk jmah bhadrayogi /O/ angvay ta gi sthāpanā vrah çivalinga

เชื้อสายคนเหล่านี้ ได้สร้างสรุกลนามว่า ภทรโยค ได้อยู่ที่นั่น และได้ สถาปนา พระศิว

ลึงค์” (ด้าน C บ.60)

คำว่า สร้าง(cat) และ สถาปนา (sthāpanā) สองคำนี้เห็นได้ชัดว่า ผู้แต่งเลือกใช้คำ กริยาให้เหมาะสมกับสิ่งที่ถูกกระทำ หรือ กรรมของประโยค โดยเลือกใช้คำว่าสร้าง(cat) กับสรุกล ส่วนพระศิวลึงค์ซึ่งถือว่าเป็นของสูงเลือกใช้คำว่า สถาปนา (sthāpanā) ทั้ง ๆ ที่ประธานของประโยคเป็นชนกลุ่มเดียวกัน

ตัวอย่างที่ 3

“.../O/ steñ añ çivakaivalya slāp ta gi rājya noḥ /O/ vrah pāda parameçvara svarggata ^anau nagara hariharālaya /O/

แสดงอัญชิวไกววัลยะตายในรัชกาลนี้ พระบาทปรมศวรสวรรคตที่เมืองหริหรัลย์”

(ด้าน D บ.80)

คำว่า ตาย (slāp) และ สวรรคต (svarggata) สองคำนี้ชี้ให้เห็นว่า ผู้แต่งเลือกใช้

คำ กริยา ให้เหมาะสมกับประธานของประโยค แสดงอัญชิวโกวัลยะเป็นสามัญชน ผู้แต่งเลือกให้คำว่าตาย (slāp) ส่วนพระบาทปรเมศวร เป็นพระมหากษัตริย์ผู้แต่งเลือกใช้คำว่า สวรรคต (svarggata) แสดงให้เห็นถึงการ เลือกสรรคำ เพื่อให้เหมาะสมกับฐานะของบุคคลที่กล่าวถึง

2. การสรรคำเพื่อให้ผู้อ่านเกิดจินตภาพ หมายถึงศิลปะการใช้ถ้อยคำให้ผู้อ่านเห็นภาพจากถ้อยคำที่ร้อยเรียง ผู้แต่งศิลาจารึกสดกถีกกรรมใช้กลวิธีใช้ถ้อยคำเพื่อให้เกิดภาพในใจผู้อ่านดังนี้

ตัวอย่างที่1

“...man vrāhmaṇa jmaḥ hiranyadāma prājña siddhi vidyā mok amvi
janapada

...มี พราหมณ์ชื่อ หิรัณยทามะ ผู้มีความรู้ ผู้สำเร็จสิทธิวิทย์มาจากชนบท”

(ด้าน C บ.71)

มหาวิทยาลัยศิลปากร สงวนลิขสิทธิ์

ผู้แต่งให้ภาพพราหมณ์หิรัณยทามะ โดยบอกคุณสมบัติ และที่มาให้ผู้อ่านได้เข้าใจว่า มีความรู้ ความสามารถเพียงใด กรณีพราหมณ์หิรัณยทามะนี้ ถ้าผู้แต่งบอกแต่เพียงว่าเป็นพราหมณ์ ผู้เข้ามาทำพิธี ผู้อ่านก็จะไม่เห็นความเก่งกล้าสามารถ อันจะนำไปสู่การไม่เชื่อถือ และไม่เห็นความสำคัญต่อพราหมณ์และพิธีอันศักดิ์สิทธิ์ได้

ตัวอย่างที่2

“...vraḥ pāda iṣvaraloka oy vraḥ pāda paramaṣiva loka kāla kanmyaṇ ley pre
paryyān

...พระบาทอิศวรโลกพระราชนาทนพระบาทบรมศิวโลกให้ท่านสอนตั้งแต่ยังเป็นเด็กอยู่
เลย (ด้าน D บ.6-7)

พระบาทอิศวรโลก หรือ พระเจ้าอินทรวรมันที่1 ผู้พระราชทาน พระบรมศิวโลก หรือ พระเจ้ายโสวรมันที่1 ให้พราหมณ์สอนหนังสือนั้น ถ้าไม่บอกว่า ตั้งแต่ยังเป็นเด็กอยู่เลย ผู้อ่านก็จะไม่เกิด

ภาพในใจว่า พระเจ้ายศวรมันที่1 เริ่มเรียนรู้ศาสตร์ต่าง ๆ ตั้งแต่เมื่อใด การเติมส่วนขยายนี้เข้าไป ทำให้ผู้อ่านเกิดภาพขึ้นในใจ

ตัวอย่างที่3

"...vrah pāda paramaṣivaloka oy vrah liṅga dvihasta samṇal ti sṭhāpanā āy vnam kantāl gi pi sṭhāpanā āy bhadrapattana

พระบาทบรมศิวโลก พระราชทาน พระลึงค์สองศอกที่เหลือจากการสร้างที่
ภูเขากันดาล เพื่อให้ไปไว้ที่ภัทรปัตตนะ" (ด้าน D บ.16)

การพระราชทานศิวลึงค์ของพระบาทบรมศิวโลก หรือ พระเจ้ายศวรมันที่1 ถ้าบอกแต่เพียงว่า พระราชทานศิวลึงค์ ผู้อ่านก็รู้และเข้าใจได้ แต่เมื่อเติมส่วนขยายด้วยว่า พระลึงค์สองศอกที่เหลือจากการสร้างที่ภูเขากันดาล ก็ยิ่งทำให้ผู้อ่านเห็นภาพและเข้าใจได้ทันที

3. การเลือกใช้ชื่อหลังสวรรคต หมายถึง วิธีการที่ผู้แตงนำชื่อพระมหากษัตริย์หลังสวรรคตมาใช้แทนการกล่าวพระนามจริง พระนามหลังสวรรคตของพระมหากษัตริย์ในศิลาจารึกสดกก็อกรมแยกตามราชธานีที่ปกครองออกเป็น 3 ช่วงคือ ช่วงเวลาก่อนศรัยโคธรปุระ ช่วงเวลาศรัยโคธรปุระ ช่วงย้ายไปอยู่เกาะแกร์ และช่วงที่ย้ายกลับมาอยู่ศรัยโคธรปุระ ปรากฏตามลำดับที่กล่าวถึงดังต่อไปนี้

3.1 พระมหากษัตริย์ที่มีชื่อหลังสวรรคตช่วงก่อนศรัยโคธรปุระ

พระมหากษัตริย์ในช่วงนี้หมายถึง ผู้ปกครองเมืองศรีมเหศวรบรรพต อินทรปุระ อมเรนทรปุระ และหริหรัลย์ มี 3 พระองค์ตามลำดับดังนี้

1.พระบาทปรเมศวร (vrah pāda parameṣvara,ด้าน C บ.56) พระนามหลังสวรรคตของ พระเจ้าชัยวรมันที่2

2.พระบาทวิษณุโลก (vrah pāda viṣṇuloka ,ด้าน C บ.82) พระนามหลังสวรรคตของ พระเจ้าชัยวรมันที่3

3.พระบาทอิศวรโลก (vrah pāda iṣvaraloka,ด้าน D บ.5) พระนามหลังสวรรคตของ พระเจ้าอินทรวรมันที่1

3.2 พระมหากษัตริย์ที่มีชื่อหลังสวรรคตช่วงศรัยโคธปุระ

พระมหากษัตริย์ที่มีชื่อหลังสวรรคตในช่วงนี้ หมายถึงผู้ครองกรุงศรัยโคธปุระหลังจากสร้างเมืองในช่วงแรกมี 3 พระองค์ ตามลำดับดังนี้

1. พระบาทบรมศิวโลก(vrah pāda paramaṣivaloka a ,ด้าน D บ.6-7) พระนามหลังสวรรคตของพระเจ้าโยศวรมันที่1

2. พระบาทรุทรโลก(vrah pāda rudraloka,ด้าน D บ.29) พระนามหลังความตาย พระเจ้าหรรษวรมันที่1

3. พระบาทบรมรุทรโลก(vrah pāda paramarudraloka,ด้าน D บ.29) พระนามหลังความตายของพระเจ้าอัสานวรมันที่2

3.2. พระมหากษัตริย์ที่มีชื่อหลังสวรรคตช่วงราชธานีอยู่ที่เกาะแกร์

พระมหากษัตริย์ที่มีชื่อหลังสวรรคตในช่วงนี้ หมายถึง พระมหากษัตริย์ที่ปกครองอยู่ที่เกาะแกร์มี 2 พระองค์ตามลำดับดังนี้

1. พระบาทบรมศิวบาท(vrah pāda paramaṣivapada,ด้าน D บ.31) พระนามหลังสวรรคตของพระเจ้าชัยวรมันที่4

2. พระบาทพรหมโลก(vrah pāda vrahmaloka,ด้าน D บ.35) พระนามหลังสวรรคตของพระเจ้าหรรษวรมันที่2

3.3. พระมหากษัตริย์ที่มีชื่อหลังสวรรคตช่วงราชธานีกลับมาอยู่ที่ศรัยโคธปุระ

พระมหากษัตริย์ที่มีชื่อหลังสวรรคตในช่วงนี้ หมายถึง พระมหากษัตริย์ที่ปกครองอยู่ที่ราชธานีศรัยโคธปุระ หลังจากย้ายราชธานีจากเกาะแกร์มาพื้นฟูราชธานีศรัยโคธปุระในสมัยพระเจ้าชาเชนทรวรมันที่2 มี 3 พระองค์ ตามลำดับดังนี้

1. พระบาทศิวโลก(vrah pāda ṣivaloka,ด้าน D บ.36)พระนามหลังสวรรคตของพระเจ้าชาเชนทรวรมันที่2

2. พระบาทบรมวีรโลก(vrah pāda paramavīraloka,ด้าน D บ.39) พระนามหลังสวรรคตของพระเจ้าชัยวรมันที่5

3. พระบาทนิรวาณบาท (vrah pāda nirvāṇapada,ด้าน D บ.40) พระนามหลังสวรรคตของพระเจ้าสุริยวรมันที่1

พระมหากษัตริย์นับตั้งแต่พระเจ้าชัยวรมันที่2 ถึง พระเจ้าอุทยาทิตยวรมันที่2 รวมทั้งสิ้น 14 พระองค์ มีพระมหากษัตริย์ที่ผู้แต่งไม่กล่าวถึงเลย 2 พระองค์คือ พระเจ้าอุทยาทิตยวรมันที่1 และพระเจ้าชัยวรมัน ดังนั้นพระมหากษัตริย์ที่กล่าวถึงทั้งสิ้น 12 พระองค์ ในจำนวนนี้มีพระนามหลังสวรรคตเพียง 11 พระองค์

พระมหากษัตริย์ 3 พระองค์ที่ไม่กล่าวถึงพระนามหลังสวรรคตคือ พระเจ้าอุทยาทิตยวรมันที่1 พระเจ้าชัยวรมัน และพระเจ้าอุทยาทิตยวรมันที่2 พระมหากษัตริย์พระองค์หลังนี้ ผู้แต่งไม่กล่าวถึงแสดงให้เห็นว่า ขณะจารึกพระองค์ยังไม่สิ้นพระชนม์

4. การเลือกสรรใช้ถ้อยคำราชาศัพท์

ผู้แต่งศิลาจารึกสดกก็อกรมนำเอาราชศัพท์มาใช้ เพื่อให้เหมาะสมกับฐานะของบุคคลที่กล่าวถึง คำราชาศัพท์ที่เด่นชัดมีดังนี้

4.1. ใช้คำว่า พระ (vrah) นำหน้านาม และการกระทำของพระมหากษัตริย์ ดังจะเห็น

ได้จากตัวอย่างต่อไปนี้

ตัวอย่างที่ 1 ผู้แต่งใช้คำว่า พระ นำหน้านาม

"...vrah pāda parameçvara

...พระบาทปรเมศวร" (ด้าน C บ.56)

ตัวอย่างที่ 2 ผู้แต่งใช้คำว่า พระ นำหน้ากิริยา

"...vrah varaçāpa

...พระวรสาป" (ด้าน C บ.58)

ตัวอย่างที่ 3 ผู้แต่งใช้คำว่า พระ หน้าตำแหน่ง

"...vrah kandvāra homa

...พระทวารโหม" (ด้าน C บ.63)

4.2. ใช้คำว่า สวรรคต (svarggata) กับพระมหากษัตริย์ ตัวอย่างเช่นเมื่อคราวที่พระเจ้าชัยวรมันที่2 สวรรคตที่นครหริหรัลย์

"...vrah pāda parameṣvara svarggata anau nagara hariharālaya

...พระบาทปรเมศวรศวรรคตที่นครหริหาราลัย" (ด้าน C บ.80)

4.3. ใช้คำว่า กรีทา (kṛidā) เมื่อพระมหากษัตริย์ยกทัพออกสู้รบ ตัวอย่างเช่น เมื่อผู้แต่งกล่าวถึงเหตุการณ์สมัยพระเจ้าสุริยวรมันที่1

"...vrah pāda nirvānapada kṛidā vala

...พระบาทนิรวาณบทกรีทาพล" (ด้าน D บ.46)

4.4. ใช้คำว่า พระราชทาน (prasāda) ตัวอย่างเช่น เมื่อพระเจ้าชัยวรมันที่2 พระราชทานที่ดินให้สร้างสรุกฤติ

"...prasāda bhūmi cat sruk jmaḥ kuti

...พระราชทานที่ดินให้สร้างสรุกฤติ" (ด้าน C บ.64)

การเลือกสรรคำราชาศัพท์มาใช้ เพื่อให้เหมาะสมกับฐานะพระมหากษัตริย์ ในศิลาจารึกสดก๊กอกรรม แม้ผู้แต่งจะใช้คำราชาศัพท์ไม่สม่ำเสมอ เช่นคำว่า prasāda ในความหมายว่าพระราชทาน บางตำแหน่งกลับใช้ oy ซึ่งเป็นคำสามัญ แต่ก็เห็นได้ถึงความพยายามในการแยกระดับถ้อยคำของผู้แต่ง

การใช้โวหาร

การใช้โวหาร หมายถึง การใช้สำนวนเขียนหนังสือ พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน ฉบับ พ.ศ.2525 อธิบายว่า "โวหาร น. ชั้นเชิงหรือสำนวนแต่งหนังสือหรือพูด, ถ้อยคำที่เล่นเป็นลำบัดสำนวน(ป)"³⁶ ในศิลาจารึกสดก๊กอกรรมปรากฏโวหารที่ผู้แต่งเลือกใช้ดังนี้

1. บรรยายโวหาร สำนวนที่เล่าเรื่องยืดยาว ตามความต้องการของผู้แต่ง ใช้เล่านิทาน

³⁶ ราชบัณฑิตยสถาน, พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ.2525 (กรุงเทพฯ : อักษรเจริญทัศน์), 753.

ประวัติต่าง ๆ ตำนานต่าง ๆ รายงาน หรือ จดหมายเหตุ³⁷ ในศิลาจารึกสดก๊กอกรรมไ้บรรยายโวหารเป็นส่วนใหญ่

ตัวอย่างที่1

"... /O/ man vraḥ pāda parameṣvara mok amvi javā pi kurun ni ^anau nagara indrapura /O/ steṇ añ ṣivakaivalya ta ^aji prājña jā guru jā rājapurohita ta vraḥ pāda parameṣvara /O/

เมื่อพระบาทปรเมศวรมาจากขวา มาครองราชย์ ณ นครอินทปุระ แสดงอัญศิวิไกวัลยะ บรรพบุรุษผู้รอบรู้เป็นครู เป็นราชบุโรหิตของพระบาทปรเมศวร - (ด้าน C บ.61-62)

ตัวอย่างที่2

"... steṇ añ hiranyaruci jmaḥ steṇ añ phavn kamraten ṣivācrama jā ācāryyapradhāna nā vrāḥ pāda paramaṣivaloka ukka /O/ svam bhūmi stuk ransi āy ta viṣaya amoghapura ta vraḥ pāda paramaṣiva loka ukka cat sruk stuk ransi thve nā nu sthāpanā ^avyahjā

แสดงอัญหิรัณยรุจีซึ่งเป็นนามของแสดงอัญวนำกันสา น้องของผู้เป็นใหญ่แห่งศิวิศรม เป็นอาจารย์ประธานของพระบาทบรมศิวิโลกด้วย ขอที่ดินสดุกรันดิแห่งวิสัยอโมรมปุระต่อ พระบรมศิวิโลกเพื่อตั้งสรุกสดุกรันดิทำ ณ ที่นั้นสถาปนาพระสิ่งค์" (ด้าน D บ.22-24)

2. พรรณนาโวหาร คล้ายกับบรรยายโวหาร ผิดกันตรงเป็นการยกเอาท้องเรื่องในบรรยายโวหาร ข้อใดข้อหนึ่งมาพรรณนาให้ละเอียดยิ่งขึ้น

ในศิลาจารึกสดก๊กอกรรมผู้แต่งใช้พรรณนาโวหารเพื่อบอกถึงรายละเอียดในสิ่งที่กล่าวถึง เช่น รายละเอียดเกี่ยวกับพราหมณ์หิรัณยทามะ

ตัวอย่างที่1

"...man vrāhmaṇa jmaḥ hiranyadāma prājña siddhi vidyā mok amvi janapada /O/ pi vraḥ pāda parameṣvara añjeñ thve vidhi leha leñ kampi kamvujadeṣa neḥ ayatta ta javā ley /O/ leñ aḥ ti kamraten phdai karom

³⁷ พระยาอุปกิตศิลปสาร.หลักภาษาไทย (กรุงเทพฯ : ไทยวัฒนาพานิช,2535),338.

mvāy guḥ ta jā cakravartti /O/ vrāhmaṇa noḥ thve vidhi toy vraḥ vināçikha
/O/ pratiṣṭhā kamraten ja gat ta rāja /O/ vrāhmaṇa noḥ paryyan vraḥ
vināçikha /O/ nayottara /O/ sammoha /O/ çiraçcheda /O/ syaṇ mana svat
ta mukha cuṇ pi sarsir pi paryyan steṇ añ çivakaivalya nu gi /O/ pre steṇ añ
çivakaivalya gi ta thve vidhi nā kamraten jagat ta rāja /O/

มีพราหมณ์ชื่อ หิรัณยทามะ ผู้มีความรู้ ผู้สำเร็จสิทธิวิทยามาจากชนบท พระบาท
ปรเมศวรอุยฺเหญทำพิธีขออย่าให้กัมพูชานี้ขึ้นต่อชวาเลย ขอให้สามารถมีพระเจ้า
แผ่นดินพระองค์เดียวเท่านั้น เป็นพระเจ้าจักรพรรดิ พราหมณ์นั้นทำพิธีด้วยพระคัมภีร์
วินาศิยะ ประดิษฐานกมรเตง ชคต ต ราช พราหมณ์นั้น สอนพระวินาศิยะ นโยตตระ
สัมโมหะศิริศเจทะด้วยสวดแต่ต้นจนจบ แล้วเขียนไว้สำหรับสอนแสดงอุยฺเหญวิไกวัลยะนั้น
คือใช้ให้แสดงอุยฺเหญวิไกวัลยะเป็นผู้ทำพิธีที่กมรเตงชคต ต ราช ...” (ด้าน C บ.71-76)

3. เทศนาโวหาร หมายถึงสำนวนใช้แสดงหรืออธิบายข้อความให้กว้างขวางออกไป

โดยเอาเหตุผลหรือหลักฐานมาประกอบตามความรู้ ความเห็นของผู้แต่งด้วยความมุ่งหมายให้
ผู้อ่านผู้ฟังเข้าใจความหมายชัดเจน และเพื่อให้เห็นจริงและเชื่อถือตาม โวหารนี้อาจใช้อธิบาย
ความ พิสูจน์ข้อเท็จจริง ซึ่งแจ้งเหตุผล อธิบายคุณและโทษ หรือ แนะนำสั่งสอนก็ได้ ดังปรากฏใน
ศิลาจารึกดังนี้

“...steṇ añ çivācāryya cau steṇ añ ātmaçiva jā purohita nā kamraten jagat ta
rāja ta rāja gi ta pradhāna ta kule /O/ man vraḥ pāda nirvvānapada kṛidā vala
pi ¹nak tok vraḥ āy bhadrapattana nu stuk ransi /O/ man vraḥ svey rāja
chnām 2 guḥ steṇ añ çivācāryya sṭhāpanā vraḥ noḥ ta nai santāna viṇ /O/

...แสดงอุยฺเหญวิไกวัลยะ หลานแสดงอุยฺเหญ อาตมคิวะ เป็นปุโรหิต ณ กมรเตงชคตราช เป็น

อาจารย์ประธานแห่งตระกูล เมื่อพระบาทนิรวาณบท กริษาพลมีคณดอนพระ(รูปเคารพ)
ที่ภัทรปัตตนะและสตุกรันสิ เมื่อพระองค์เสวยราชย์ได้ 2 ปี แสดงอุยฺเหญวิไกวัลยะก็
สถาปนาพระนั้นซึ่งเป็นของบรรพบุรุษขึ้นมาใหม่” (D บ.40-41)

ผู้แต่งยกเอาข้อมูลเดิมของพราหมณ์แสดงอุยฺเหญวิไกวัลยะว่า เป็นผู้สร้างศาสนา เป็น
หลานของแสดงอุยฺเหญอาตมคิวะ ข้อมูลเหล่านี้เองเมื่อศาสนาถูกทำลาย ผู้อ่านจึงรู้เหตุผลในการ
สถาปนาศาสนาขึ้นมาใหม่ของท่าน นับเป็นเทศนาโวหารที่มุ่งให้ผู้อ่านเกิดความรู้ ความเข้าใจ

4. อุปมาโวหาร การเปรียบเทียบให้ผู้อ่านเข้าใจได้ชัดเจนยิ่งขึ้น จึงต้องยกข้อเปรียบเทียบมาเปรียบเทียบ การเปรียบเทียบนี้มี ข้อเปรียบเทียบ เรียกว่าอุปไมย คำที่ยกมาเปรียบเทียบ เรียกว่าอุปไมย

“...974 çaka dhūli jeñ vrah kamraten añ sṭhāpanā kamraten jagat çivalinga āy bhadraniketana /O/ ti nivedana ta vrah pāda kamraten añ çṭi udayādityavarmmadeva svam leñ camnat noḥ nu khñuṃ noḥh jā vrah karuṇā prasāda sot ta kamraten jagat çivalinga āy bhadrani ketana oy prasiddhi camnat nu bhūmi noḥh /O/ ru man vrah pāda paramanirvvāṇapada oy

...ศักราช 974 ฤๅลีเซงพระกมรเตงอัญได้สร้างกมรเตงชคตศิวลึงค์ที่ภัทรนิเกตนะ ได้กราบทูลต่อพระบาทกมรเตงอัญศรีอุทยาทิตยวรมมเทว ขอให้จำนัต้นันและข้าทาสทั้งหลาย เป็นสิ่งของพระราชทานแด่ กัมรเตงชคตศิวลึงค์แห่งภัทรนิเกตนะ ให้พระราชทานจำนัตและที่ดินนั้น เช่นเดียวกับเมื่อพระบาทบรมนิรวาณบท

พระราชทานให้...” (ด้าน D บ. 82-84)

มหาวิทยาลัยศิลปากร สงวนลิขสิทธิ์

5. สาธกโวหาร หมายถึงวิธีการเขียนที่ยกเอาข้อความหรือข้อมูลมาอ้างเพื่อสนับสนุนเรื่องราว เพื่อให้เรื่องเข้าใจง่าย หรือเพิ่มความน่าเชื่อถือ

ตัวอย่างที่ 1

“...çivasoma nu steñ añ vāmaçiva syaṇ ta cat çivāçrama sṭhāpanā vrah noḥ /O/ steñ añ çivasoma ti ³nak hau kamraten çivāçrama cās /O/ steñ añ vāmaçiva ti ³nak hau kamraten çivāçrama kanmyaṇ /O/ man³ steñ añ çivasoma slāp /O/ steñ añ vāmaçiva gi nākka mān çivāçrama /O/ ³nak hau kamraten çivāçrama roḥha noḥha ³nau /O/ man vrah pāda paramaçivaloka [pre] kamraten vāmaçiva ta jmaḥ kamraten çivāçrama jā vrah guru paripālana upāya phon nu

ศิวโสม และเสตงอัญวามะศิวะได้ร่วมกันสร้างศิวาศรม และสถาปนารูปเคารพ ณ ที่นั้น เสตงอัญศิวโสมคนเรียกว่าศิวาศรมผู้เฒ่า เสตงอัญวามะศิวะคนเรียกศิวาศรมผู้เยาว์ เมื่อเสตงอัญศิวโสมตาย เสตงอัญวามะศิวะเป็นผู้รับใช้ศิวาศรมต่อ คนจึงเรียกว่า เจ้าแห่งศิวาศรมเหมือนก่อนนั้น...” (ด้าน D บ.8-10)

ผู้แต่งใช้ข้อมูลการสร้างศิวาศรม และการเรียกขานเจ้าศิวาศรมมาอ้าง เพื่อสนับสนุนให้
 คนอ่านเข้าใจว่า สาเหตุที่คนเรียกแสดงอัญศิวาศรมว่า เจ้าแห่งศิวาศรม เพราะอะไร เป็นกล
 วิธีการใช้สาธกโวหารที่เหมาะสมกับสถานการณ์ เพราะทำให้คนอ่านเข้าใจที่มาของคำว่า ศิวาศรมผู้
 เฒ่า

ตัวอย่างที่2

“...901 çaka pi ket puṣya nu vrāhmaṇa ta jmaḥ mratañ khloñ saṅkarṣa nu
 chloñ mādḥava duñ bhūmi ta ^anak ta jo ta jmaḥ vāp iṣvaravindu /O/ vāp ājya
 vāp bhima dravya nu duñ mās liñ 2 vudi 5 dop 5 thnap thpi 1 yau 5 /O/ ca
 nlyak 300 /O/ śīmāvadhi bhūmi noḥ /O/ ti pūrvva prasap ta bhūmi vraḥ
 thpvañ rmmāñ ti dakṣiṇa prasapp bhūmi anreṃ loñ /O/ ti paçcima tarāp gol
 /O/ ti uttara tarāp gol sot /O/ ti paçcima sot tarāp vraī samron /O/

...ศักราช 901 ขึ้น 3 ค่ำแห่งเดือนปุชยะ พรหมณ์นามว่ามรตานุโกลนุสังกระชะ

และโกลนุมาชะได้จัดซื้อที่ดินกับบุคคลแห่งไหนนามว่าวาปอิศวรพินทุ วาปอาชยะ วาป
 ภิมะ ทรัพย์ที่ใช้ซื้อมีทอง 2 ตำลึง ถ้วย 5 โทป 5 ผ้าพับ 1 ถีบ 5 เยา ผ้านุ่งห่ม 300 ผืน
 เขตของที่ดินแห่งนี้ ทางทิศตะวันออกจรดกับที่ดินของเทวาลัยแห่งถบวงรมมาง ทางทิศ
 ได้จดกับที่ดินแห่งอันรมโงง ทางทิศตะวันตกไปถึงหลักเขตทางทิศเหนือไปจดหลักเขต
 เช่นเดียวกัน ทางทิศตะวันตกอีกไปจนกระทั่งถึงป่าสำโรง (ด้าน D บ.90-93)

ผู้แต่งยกข้อมูลการซื้อขายที่ดินมาอ้างว่า ซื้อเมื่อใด จากใคร ซื้อด้วยอะไรบ้าง และ
 ขอบเขตที่ดินติดกับใครบ้าง มาสนับสนุนให้คนอ่านเชื่อถือในกรรมสิทธิ์ที่ดินของผู้ครอบครอง เป็น
 สาธกโวหารที่นำมาใช้ได้เป็นอย่างดีกับเรื่องราว

6. **สัญลักษณ์** หมายถึง การใช้สิ่งหนึ่งแทนอีกสิ่งหนึ่ง ในศิลาจารึกสดกก็ออกธมผู้แต่งใช้
 สัญลักษณ์ ตัวอย่างเช่น

“...vrah pāda parameçvara pratiṣṭhā kamraten jagat ta rāja ^anau nagara
 çrīmāhendraparvata /O/ vrah pāda

พระบาทปรเมศวร ประดิษฐานกมรเตงชคต ต ราช ที่นครศรีมเหศวรบรรพต” (ด้าน
 C บ.56)

คำว่า กมรเตงชต ต ราช ในศิลาจารึกกล่าวว่าเหมือนเทพคุ้มครองราชย์บัลลังก์ของพระมหากษัตริย์ทุกๆ พระองค์ คำนี้ผู้แต่งนำมาใช้แทนชื่อสิ่งศักดิ์สิทธิ์ที่พระมหากษัตริย์เขมรโบราณเคารพ และพราหมณ์เขมรโบราณเฝ้าเป็นผู้เฝ้าประจำและกระทำการบูชา

7. การใช้บุคคลิธิฐาน คือการบรรยายให้สิ่งไม่มีชีวิต เป็นสิ่งมีชีวิต มีอารมณ์ความรู้สึก หรือมีการกระทำได้เหมือนคน ผู้แต่งศิลาจารึกสถกก็อกกรมใช้โวหารนี้ ตัวอย่างเช่น

“...steñ añ çiiivakaivalya slāp ta gi rājya noḥ /O/ vrah pāda parameçivara svarggata ‘nau nagara hariharālaya /O/nā kamraten jagat ta rāja daiy nau ruva nagara nā kamraten phdai karom stac ti nām dau ta gi ukka /O/ gi ta cām rājya kamraten phdai karom pradvann mok /O/

แสดงอัญคิวไกว์ลยะตายในรัชกาลนี้ พระบาทปรเมศวรสวรรคตที่เมืองหริหรัลย์ ส่วนกมรเตงชคต ต ราช ยังอยู่ในเมืองที่พระเจ้าแผ่นดินนำไปไว้คราวนั้นแล คืออยู่ เฝ้า ราชสมบัติของพระเจ้าแผ่นดินองค์ต่อ ๆ มา” (ด้าน C บ.80-82)

มหาวิทยาลัยศิลปากร สงวนลิขสิทธิ์
ในศิลาจารึกสถกก็อกกรมผู้แต่งใช้บรรยายโวหารประเภทต่าง ๆ คือ พรรณนาโวหาร

เทศนาโวหาร สาธกโวหาร สัญลักษณ์ และบุคคลิธิฐาน ทุกโวหารใช้ได้อย่างเหมาะสมกับเหตุการณ์ ช่วยให้ผู้อ่านเข้าใจเรื่องราวได้ดียิ่งขึ้นกว่าการใช้ถ้อยคำธรรมดา

บทที่ 5

บทสรุปและข้อเสนอแนะ

การศึกษาวិเคราะห์ศิลาจารึกสดกก๊กอกรมเชิงวรรณกรรม มีจุดมุ่งหมายเพื่อศึกษาประวัติความเป็นมา จุดมุ่งหมายการแต่ง ลักษณะคำประพันธ์ องค์ประกอบทางวรรณกรรม และกลวิธีทางวรรณศิลป์ ทั้งนี้เพื่อเสนอมุมมองใหม่ในการศึกษาวรรณกรรมประเภทศิลาจารึก อันอาจเอื้อประโยชน์ต่อผู้สนใจและต้องการศึกษาต่อไป

ผู้วิจัยศึกษาศิลาจารึกสดกก๊กอกรม (k235) ในส่วนของภาษาเขมรโบราณ เนื้อความอยู่ในจารึกด้าน C ตั้งแต่บรรทัดที่ 56 ถึง บรรทัดที่ 84 รวม 29 บรรทัด และเนื้อความด้าน D ตั้งแต่บรรทัดที่ 3 ถึงบรรทัดที่ 119 รวม 117 บรรทัด ทั้งสองด้านรวม 146 บรรทัด

จากการศึกษาพบว่า เนื้อหาของศิลาจารึกสดกก๊กอกรมเล่าเหตุการณ์ตั้งแต่สมัยพระเจ้าชัยวรมันที่ 2 ลงมาถึงสมัยพระเจ้าอุทยาทิตยวรมันที่ 2 รวมเวลา 250 ปี ผู้แต่งกล่าวถึงสิทธิของพราหมณ์ตระกูลศิวไกวัลยะที่เฝ้าเป็นผู้เฝ้าประจำและกระทำการบูชากรมเตงชคต ต ราช และรับใช้พระมหากษัตริย์ในรัชกาลต่าง ๆ รวม 12 พระองค์ น่าสังเกตว่าผู้แต่งไม่กล่าวถึงพระมหากษัตริย์ 2 พระองค์คือ พระเจ้าอุทยาทิตยวรมันที่ 1 ซึ่งครองราชย์ระหว่าง พ.ศ.1544-? และ พระเจ้าชัยวรมัน ครองราชย์ระหว่าง พ.ศ.1545-1553 การไม่กล่าวถึงพระมหากษัตริย์ทั้ง 2 พระองค์อาจมีเหตุผลต่างกันคือ ส่วนของพระเจ้าอุทยาทิตยวรมัน ขึ้นครองราชย์ต่อจากพระเจ้าชัยวรมันที่ 5 ในปี พ.ศ.1544 ต่อมาในปี พ.ศ.1545 ช่วงเวลาเพียง 1 ปี พระเจ้าชัยวรมันก็ขึ้นครองราชย์ ช่วงเหตุการณ์นี้อาจมีเหตุผลทางการเมืองบางอย่าง ที่พราหมณ์ตระกูลศิวไกวัลยะไม่อาจกล่าวถึงได้ ในส่วนของพระเจ้าชัยวรมันเมื่อพิจารณาพ.ศ.ขึ้นครองราชย์พบว่าอยู่ในปี พ.ศ.1545 อันเป็นปีเดียวกันกับพระเจ้าสุริยวรมันที่ 1 พระญาติของพระเจ้าอุทยาทิตยวรมันที่ 2 ขึ้นครองราชย์ จากตัวเลขพุทธศักราชขึ้นครองราชย์ที่ลักลั่นนี้เอง แสดงให้เห็นว่า พระมหากษัตริย์ทั้งสองพระองค์เป็นปฏิปักษ์กันทางการเมือง และอาจเป็นสาเหตุหนึ่งที่ผู้แต่งไม่อาจกล่าวถึงในจารึกได้

เกี่ยวกับผู้แต่งศิลาจารึกสดกก๊กอกรมสันนิษฐานว่าพระกรมเตงอัญศรีชเยนทรบัณฑิต เป็นผู้แต่งหรือให้แต่ง โดยพิจารณาจากเนื้อหาในศิลาจารึกที่ระบุว่า

- 1.พราหมณ์ศิวไกวัลยะ เป็นบรรพบุรุษของผู้แต่ง

2.ท่านขเยนทรบัณฑิตเป็นผู้ได้รับสิทธิ์ในการครอบครองศิวลึงค์แห่งภัทริเกตนะ หรือ ศิวลึงค์ที่ปราสาทสดกก็อกกรม

3.ปีที่จากรีกคือ พ.ศ.1595 ซึ่งเป็นปีเดียวกันกับปีที่สร้างศิวลึงค์แห่งภัทริเกตนะเสร็จสิ้น ในจารีกระบุว่า "...ศักราช 974 ฐลิเชงพระกมรเตงอัญญได้สร้างศิวลึงค์ที่ภัทริเกตนะ" (ด้าน C บ.82)

จุดมุ่งหมายในการแต่งศิลาจารีสดกก็อกกรมมีอย่างน้อย 3 ประการคือ

1.เพื่ออ้างสิทธิ์การเป็นผู้เฝ้าประจำและกระทำการบูชากมรเตงชคต ต ราชของพราหมณ์ ในตระกูลศิวไกวัลยะ

2.เพื่อประกาศสิทธิ์ครอบครองที่ดิน

3.เพื่อฉลองศิวลึงค์แห่งภัทริเกตนะ ในโอกาสที่สร้างปราสาทและสร้างศิวลึงค์สำเร็จ อีกทั้งได้รับพระราชทานจากพระเจ้าอุทยาทิตยวรมันที่ 2 ให้เป็นสมบัติของฐลิเชงพระกัมรเตงอัญญ ศรีขเยนทรวรมันสืบไป

การศึกษาด้านองค์ประกอบทางวรรณกรรมศิลาจารีสดกก็อกกรม พบว่า

1.โครงเรื่อง ผู้แต่งเปิดเรื่องด้วยเหตุการณ์สมัยพระเจ้าชัยวรมันที่2 ดำเนินเรื่องโดยอาศัย รัชกาลต่าง ๆ เป็นแกน จบเรื่องด้วยการอ้างสิทธิในที่ดินและทาสรับใช้เทวาลัย

2.ตัวละคร ในเรื่องมีตัวละครสำคัญคือ พราหมณ์ที่เฝ้ารับใช้กมรเตงชคตราช พระมหากษัตริย์ขอมโบราณ และบุคคลที่ผู้แต่งกล่าวถึงเพียงผ่าน ๆ บุคคลเหล่านั้นส่วนใหญ่จะเป็น ทาส และคนที่ขายที่ดิน ผู้แต่งกล่าวขึ้นมาเพื่อต้องการอ้างสิทธิ์อันชอบธรรมในทาส และที่ดิน เหล่านั้น

3.จากใหญ่ของเรื่องคืออาณาจักรขอมโบราณ ฉากย่อยคือเหตุการณ์ในรัชกาลต่าง ๆ ผู้ แต่งพรรณนาจากได้อย่างเห็นภาพพจน์ จากแต่ละฉากที่ผู้แต่งกล่าวถึงมีความสัมพันธ์กับตัวละคร อย่างกลมกลืน ตัวอย่างเช่น หมู่บ้านต่าง ๆ ของคนในตระกูลศิวไกวัลยะที่ตามรับใช้ พระมหากษัตริย์และกมรเตงชคตศิวลึงค์ แต่ละเมืองพระเจ้าแผ่นดินได้พระราชทานที่ดินให้สร้าง หมู่บ้านตามลำดับคือ เมืองอินทระปุระ สร้างสุรุกภทรโยค เมืองหริหรัลย์สร้างสุรุกฤติ เมืองอม เรนทรปุระสร้างหมู่บ้านภวาลัย เมืองศรียไศธรปุระสร้างสุรุกภทรปัตนะ เกาะแกร์สร้างสุรุก ขมวาญ จากที่เป็นสุรุกและหมู่บ้านที่ผู้แต่งบอกกล่าวนี้ ทำให้ผู้อ่านอ่านแล้วนึกภาพออกว่า เมื่อมีการย้าย ไปอยู่ในนครต่าง ๆ ญาติของตระกูลพราหมณ์ศิวไกวัลยะต่างยกครอบครัวไปเฝ้ารับใช้อย่างใกล้ชิด

ในเมืองหลวง ขณะเดียวกันผู้แต่งก็บอกให้รู้อีกว่า ยังมีคนที่อยู่ในหมู่บ้าน ในสุรกายังคนธรรมดา อีกด้วย

การศึกษาวิเคราะห์เชิงวรรณศิลป์ศิลาจารึกสดก๊กอภกรม พบว่า

1.รูปแบบคำประพันธ์ ผู้แต่งใช้คำประพันธ์ชนิดร้อยแก้วและร้อยกรองสลับกัน ในส่วนของภาษาเขมรโบราณผู้แต่งเลือกใช้คำประพันธ์ประเภทร้อยแก้ว โดยใช้วิธีการเล่าแบบผู้เขียนเป็นผู้เล่าเรื่องเอง ใช้ภาษาเขมรโบราณเล่าเนื้อความไม่ว่าจะเป็นเรื่องสิทธิ์ในการเฝ้ารับใช้กมรเตงชคตราช การอ้างสิทธิ์ในที่ดิน และทาส นับว่าเหมาะสมเพราะว่า ภาษาเขมรโบราณ คนเขมรในยุคพระเจ้าอุทยาทิตยวรมันที่2 ย่อมอ่านและทำความเข้าใจข้อความได้มากกว่าคำที่เขียนด้วยภาษาสันสกฤต

2.การดำเนินเรื่อง ผู้แต่งเล่าแบบย้อนอดีตคือ เล่าจากอดีตสมัยพระเจ้าชัยวรมันที่2 ลงมาหาสมัยของผู้แต่ง ส่วนโครงเรื่องย่อมีการย้อนกลับถึง 3 ครั้ง ครั้งแรกเป็นเหตุการณ์สมัยพระเจ้าชัยวรมันที่2 อยู่ในช่วงเปิดเรื่อง ครั้งที่สองและสามในสมัยพระเจ้าอุทยาทิตยวรมันที่2 ย้อนขึ้นมาสมัยพระเจ้าชัยวรมันที่5 เมื่อพิจารณาการเล่าทั้งเรื่องพบว่าผู้เขียนพยายามสื่อความคิดหลักคือ อ้างสิทธิ์ในการเฝ้าเป็นผู้เฝ้าประจำและกระทำการบูชากมรเตงชคตราช ของพราหมณ์ตระกูลศิวไกวัลยะ

3.การใช้ภาษา มีการใช้ภาษาเขมรโบราณเกี่ยวกับเรื่องทั่ว ๆ ไป และใช้ภาษาสันสกฤตสรรเสริญสิ่งศักดิ์สิทธิ์ พระมหากษัตริย์และบรรยายเรื่องทั่วไป ผู้เขียนมีกลวิธีเลือกสรรถ้อยคำมาใช้ให้เหมาะสมกับฐานะบุคคลและสรรถ้อยคำมาใช้ให้ผู้อ่านเกิดจินตภาพ และมีการเลือกใช้โวหารต่าง ๆ คือ บรรยายโวหาร พรรณนาโวหาร สาธกโวหาร เทศนาโวหาร สัญลักษณ์ และ บุคคลาธิษฐาน ได้อย่างเหมาะสม ทำให้ผู้อ่านเห็นภาพพจน์เกิดความเข้าใจได้ชัดเจนยิ่งขึ้น

ข้อเสนอแนะ

1.ควรมีการศึกษาศิลาจารึกสดก๊กอภกรมเชิงวรรณกรรม ในส่วนที่เป็นภาษาสันสกฤต เพื่อเปรียบเทียบเนื้อหาและกลวิธีการเขียนว่า แตกต่างกับส่วนที่เป็นภาษาเขมรโบราณหรือไม่อย่างไร

2.ควรมีการศึกษาศิลาจารึกสดก๊กอภกรมเชิงวรรณกรรม และประเมินคุณค่าทางด้านการเมือง การปกครอง ศาสนา ความเชื่อ ประเพณี และอื่น ๆ เพื่อผู้สนใจจารึกจะได้เห็นคุณค่าของจารึกมากขึ้น

บรรณานุกรม

ภาษาไทย

ชะเอม แก้วคล้าย. "การศึกษาวิจัยทางด้านจารึกและเอกสารโบราณของกลุ่มหนังสือ

ตัวเขียนและจารึก สำนักหอสมุดแห่งชาติ," ภาษา-จารึก,9,(มีนาคม 2546) : 11.

_____. จารึกศักดิ์กนกธม2. จารึกในประเทศไทยเล่ม 3 อักษรขอม พุทธศตวรรษที่15-16 .

กรุงเทพมหานคร : หอสมุดแห่งชาติ กรมศิลปากร,2529.

เดวิด แชนด์เลอร์. ประวัติศาสตร์กัมพูชา. พิมพ์ครั้งที่ 2.แปลโดย พรรณงาม เสาธรรมสาร

และคณะ. กรุงเทพมหานคร : มูลนิธิโครงการตำราสังคมศาสตร์และมนุษยศาสตร์
,2543.

นิคม มุสิกคามะ. ประวัติศาสตร์-โบราณสถานกัมพูชา. กรุงเทพมหานคร : กอง

โบราณคดี กรมศิลปากร, 2536.

บังเอิญ มาประณีต,ผู้รวบรวม. รวมบทความของศาสตราจารย์หม่อมเจ้าสุภัทรดิศ ดิศกุล

กรุงเทพมหานคร : ห้องสมุดมหาวิทยาลัยศิลปากร วิทยาเขตวังท่าพระ กรุงเทพมหานคร,
2528.

ประเสริฐ ณ นคร, อักษร ภาษา จารึก วรรณกรรม รวมบทนิพนธ์ เสาหลักทางวิชาการ ของ

ศ.ดร.ประเสริฐ ณ นคร, กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์มติชน,2548.

ปรีดา ศรีชลาลัย. "ศิลาจารึกศักดิ์กนกธมคือ จารึกประวัติขอม," ศิลปากร 18,4 (พฤศจิกายน

2517) : 50 .

มนวิภา เจียจันทร์พงษ์ และคนอื่นๆ. โบราณคดีเบื้องต้น. กรุงเทพมหานคร : กรม

ศิลปากร,2517.

มยุรี วีระประเสริฐ. "สถานที่ทางประวัติศาสตร์ในพระราชอาณาจักรกัมพูชา." เอกสารประกอบการ

เข้าชมโบราณสถานในประเทศกัมพูชา 15-16 พฤศจิกายน 2543.(อัตสำเนา)

ยอร์ช เซเดส์. เมืองพระนคร นครวัด นครธม. พิมพ์ครั้งที่ 5. แปลโดย ปราณี วงษ์เทศ.

กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์มติชน,2542.

ราชบัณฑิตยสถาน. พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ.2525. กรุงเทพมหานคร :

อักษรเจริญทัศน์,2525.

_____. พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน. กรุงเทพฯ : บริษัทนานมีบุ๊คส์

พับลิเคชันส์ จำกัด,2542.

เสฐียร โกเศศ, [นามแฝง] การศึกษาวรรณคดีแห่งวรรณศิลป์. พิมพ์ครั้งที่4.

กรุงเทพมหานคร : ราชบัณฑิตยสถาน,2533.

อุปกิตศิลปสาร,พระยา.หลักภาษาไทย. กรุงเทพฯ : ไทยวัฒนาพานิช,2535.

อุไรศรี วรตะริน, ประชุมอรรถบทเขมร.กรุงเทพฯ : บริษัท อมรินทร์พริ้นติ้งแอนด์พับลิชชิ่ง จำกัด,
2545.

ภาษาต่างประเทศ

จัน ภักดี. “พนมกุเลน หรือมเหศวรบรรพต.” เอกสารประกอบการอบรมมัคคุเทศก์ของกลุ่มพัฒนา
วัฒนธรรมการท่องเที่ยวกับภูเขา,1999.(จัดสำเนา)

ฟุง เสียม. “ศิลาจารึกสดก๊กอิทธร.” เอกสารประกอบการบรรยาย เรื่องศิลาจารึกสดก๊กอิทธร ณ
มหาวิทยาลัยศิลปากร 2547.(จัดสำเนา)

Michael Vickery, *History of Cambodia* .Phnom penh : Royal University Of Fine
Art,2002.

Adhir Chakravarti. The Sdok Kak Thom Inscription. Calcutta : Sanskrit college Calcutta,
1980.

Chhany Sak-Humphry, *The Sdok Kak Thom Inscription (k235)* .Phnom Penh :
The Edition of Buddhist Institute ,2005.

ภาคผนวก

มหาวิทยาลัยศิลปากร สงวนลิขสิทธิ์

ภาคผนวก ก
ระบบถ่ายทอดศิลาจารึกสดก๊กอักษร

มหาวิทยาลัยศิลปากร สงวนลิขสิทธิ์

ระบบการถ่ายถอดศิลาจารึกสดก๊กอักษร ในสารนิพนธ์ฉบับนี้ ยึดระบบการถ่ายถอดของ ศ.ดร. อุไรศรี วรสระริน ซึ่งมีอยู่ในหนังสือ ประชุมอรรถบทเขมร หน้า 242-253 ดังต่อไปนี้

ตาราง Transliteration

เขมรโบราณ			เขมรปัจจุบัน		
ตัวเต็ม	ตัวเชิง	transl.	ตัวเต็ม	ตัวเชิง	transl.
ក	ក	ka	ក	ក	ka
ខ	ខ	kha	ខ	ខ	kha
ក	ក	ga	ក	ក	ga
ឃ	ឃ	gha	ឃ	ឃ	gha
ង	ង	na	ង	ង	na
ច	ច	ca	ច	ច	ca
ជ	ជ	cha	ជ	ជ	cha
ឝ	ឝ	ja	ឝ	ឝ	ja
ឞ	ឞ	jha	ឞ	ឞ	jha
ញ	ញ	ña	ញ	ញ	ña
			ញ	ញ	ña

ตัวเต็ม	เขมรโบราณ		ตัวเต็ม	เขมรปัจจุบัน	
	ตัวเชิง	transl.	ตัวเชิง	transl.	
๖	๖	ta	๖	-	ta
			-	-	
		tha	๖, ๗	-	tha
		da	๘	-	da
๗		dha	๗	๗	dha
๘	๘	na	๘	๘	na
๙	๙	ta	๙	-	ta
๑๐	๑๐	tha	๑๐	-	tha
๑๑	๑๑	da	๑๑	-	da
๑๒	๑๒	dha	๑๒	-	dha
๑๓	๑๓	na	๑๓	-	na

มหาวิทยาลัยศิลปากร สงวนลิขสิทธิ์

ตัวเต็ม	เขมรโบราณ		ตัวเต็ม	เขมรปัจจุบัน	
	ตัวเขิง	transl.		ตัวเขิง	transl.
ປ	𑀧	pa	ປ	𑀧	pa
			ປີ	-	"pa
ຜ		pha	ຜ	𑀧	pha
			-		
			ປີ	-	pā
ບ		ba	ບ	𑀧	ba

ກ	𑀧	bha	ກ	𑀧	bha
ຂ	𑀧	ma	ຂ	𑀧	ma
			ຂີ	𑀧	"ma
ຢ	𑀧	ya	ຢ	𑀧	ya
			ຢີ	𑀧	"ya
ຣ	𑀧	ra	ຣ	𑀧	ra
			ຣີ	𑀧	"ra
ຣ		ar	ຣ		ar
ລ		la	ລ	𑀧	la
ວ	𑀧	va	ວ	𑀧	va
			ວີ	𑀧	"va

เขมรโบราณ			เขมรปัจจุบัน		
ตัวเต็ม	ตัวเชิง	transl.	ตัวเต็ม	ตัวเชิง	transl.
ឡា	ឡា	śa / ɕa / sha			
សា	សា	sa / sha			
សា	សា	sa	ស	ៗ	sa
			សិ	ៗ	śa
ហា	ហា	ha	ហ	ៗ	ha
			ហិ	ៗ	hīa
			ហុ		hva
ឡា	ឡា	la	ឡ	ៗ	la
អ	អ	a	អ	ៗ	a
			អិ	ៗ	â

เขมร โบราณ	transl.	สระลอย	รูปสระ เขมร	transl.
ឡា	a	អ		a
-ឡ	ah		-ៗ	ah
អា ៗ	ā	អា	ៗ	ā
ឡ ៗ	i	ឺ	ៗ	i
ឡ ៗ	i	ឺ	ៗ	i
			ៗ	i
			ៗ	i

เขมร โบราณ	transl.	สระลอย	รูปสระ เขมร	transl.
---------------	---------	--------	----------------	---------

ai

๗

- ำ

ām

- ิ

ai

au

๘

- ำ

au

:

um

- ๑

am

:

am

r

๗

r

ร

๗

ร

ร

๗

ร

ร

๗

ร

พยัญชนะควบกล้ำ

kra

๒๓

kra

ksa

๒๔

ksa

๒๕

khna

ภาคผนวก ข
สำเนาคัดลอกศิลาจารึกสดก๊กอกรรม

มหาวิทยาลัยศิลปากร สงวนลิขสิทธิ์

รูปสำเนาจารึกสลักที่ออกมณั้ดลลโดย อาจารย์อัญญา จิตสุทธิญาณ

[illegible]

၁၀၈
 ၁၀၉
 ၁၁၀
 ၁၁၁
 ၁၁၂
 ၁၁၃
 ၁၁၄
 ၁၁၅
 ၁၁၆
 ၁၁၇
 ၁၁၈
 ၁၁၉
 ၁၂၀
 ၁၂၁
 ၁၂၂
 ၁၂၃
 ၁၂၄
 ၁၂၅
 ၁၂၆
 ၁၂၇
 ၁၂၈
 ၁၂၉
 ၁၃၀
 ၁၃၁
 ၁၃၂
 ၁၃၃
 ၁၃၄
 ၁၃၅
 ၁၃၆
 ၁၃၇
 ၁၃၈
 ၁၃၉
 ၁၄၀
 ၁၄၁
 ၁၄၂
 ၁၄၃
 ၁၄၄
 ၁၄၅
 ၁၄၆
 ၁၄၇
 ၁၄၈
 ၁၄၉
 ၁၅၀
 ၁၅၁
 ၁၅၂
 ၁၅၃
 ၁၅၄
 ၁၅၅
 ၁၅၆
 ၁၅၇
 ၁၅၈
 ၁၅၉
 ၁၆၀
 ၁၆၁
 ၁၆၂
 ၁၆၃
 ၁၆၄
 ၁၆၅
 ၁၆၆
 ၁၆၇
 ၁၆၈
 ၁၆၉
 ၁၇၀
 ၁၇၁
 ၁၇၂
 ၁၇၃
 ၁၇၄
 ၁၇၅
 ၁၇၆
 ၁၇၇
 ၁၇၈
 ၁၇၉
 ၁၈၀
 ၁၈၁
 ၁၈၂
 ၁၈၃
 ၁၈၄
 ၁၈၅
 ၁၈၆
 ၁၈၇
 ၁၈၈
 ၁၈၉
 ၁၉၀
 ၁၉၁
 ၁၉၂
 ၁၉၃
 ၁၉၄
 ၁၉၅
 ၁၉၆
 ၁၉၇
 ၁၉၈
 ၁၉၉
 ၂၀၀

២២៧
 ជំនឿនិរតិកិច្ចសុភវិចិត្ត
 ១ អំពីនិរតិកិច្ចសុភវិចិត្ត
 ត្រូវបានស្នាក់នៅក្នុងនិរតិកិច្ច
 សុភវិចិត្តសុភវិចិត្តសុភវិចិត្ត
 ត្រូវបានស្នាក់នៅក្នុងនិរតិកិច្ច
 សុភវិចិត្តសុភវិចិត្តសុភវិចិត្ត
 ត្រូវបានស្នាក់នៅក្នុងនិរតិកិច្ច
 សុភវិចិត្តសុភវិចិត្តសុភវិចិត្ត

มหาวิททยาลัยศิลปากร สงวนลิขสิทธิ์

១២២៧
 ជំនឿនិរតិកិច្ចសុភវិចិត្ត
 ១ អំពីនិរតិកិច្ចសុភវិចិត្ត
 ត្រូវបានស្នាក់នៅក្នុងនិរតិកិច្ច
 សុភវិចិត្តសុភវិចិត្តសុភវិចិត្ត
 ត្រូវបានស្នាក់នៅក្នុងនិរតិកិច្ច
 សុភវិចិត្តសុភវិចិត្តសុភវិចិត្ត
 ត្រូវបានស្នាក់នៅក្នុងនិរតិកិច្ច
 សុភវិចិត្តសុភវិចិត្តសុភវិចិត្ត

[illegible]

၁။ ဟိန္ဒူ ဂန္ထဝါဒ
 ၂။ ဗုဒ္ဓ ဂန္ထဝါဒ
 ၃။ ဗုဒ္ဓ ဂန္ထဝါဒ
 ၄။ ဗုဒ္ဓ ဂန္ထဝါဒ
 ၅။ ဗုဒ္ဓ ဂန္ထဝါဒ
 ၆။ ဗုဒ္ဓ ဂန္ထဝါဒ
 ၇။ ဗုဒ္ဓ ဂန္ထဝါဒ
 ၈။ ဗုဒ္ဓ ဂန္ထဝါဒ
 ၉။ ဗုဒ္ဓ ဂန္ထဝါဒ
 ၁၀။ ဗုဒ္ဓ ဂန္ထဝါဒ

[illegible]

[illegible]

มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ

ហាតធីស្សហាណ្យាដមនិដ្ឋ
និទេសនិដិសាសនាត្យកេន្ត
និទានិហាតសុដាន្តនិក្ខេបសុត្តន្តបិដក
និទាននិហាតសុដាន្តនិក្ខេបសុត្តន្តបិដក

និទាននិហាតសុដាន្តនិក្ខេបសុត្តន្តបិដក
និទាននិហាតសុដាន្តនិក្ខេបសុត្តន្តបិដក
និទាននិហាតសុដាន្តនិក្ខេបសុត្តន្តបិដក
និទាននិហាតសុដាន្តនិក្ខេបសុត្តន្តបិដក

[illegible]

[illegible]

ပြင်သစ်နိုင်ငံသို့

ॐ नमो भगवते वासुदेवाय

၁၆
 ၁၇
 ၁၈
 ၁၉
 ၂၀
 ၂၁
 ၂၂
 ၂၃
 ၂၄
 ၂၅
 ၂၆
 ၂၇
 ၂၈
 ၂၉
 ၃၀
 ၃၁
 ၃၂
 ၃၃
 ၃၄
 ၃၅
 ၃၆
 ၃၇
 ၃၈
 ၃၉
 ၄၀
 ၄၁
 ၄၂
 ၄၃
 ၄၄
 ၄၅
 ၄၆
 ၄၇
 ၄၈
 ၄၉
 ၅၀
 ၅၁
 ၅၂
 ၅၃
 ၅၄
 ၅၅
 ၅၆
 ၅၇
 ၅၈
 ၅၉
 ၆၀
 ၆၁
 ၆၂
 ၆၃
 ၆၄
 ၆၅
 ၆၆
 ၆၇
 ၆၈
 ၆၉
 ၇၀
 ၇၁
 ၇၂
 ၇၃
 ၇၄
 ၇၅
 ၇၆
 ၇၇
 ၇၈
 ၇၉
 ၈၀
 ၈၁
 ၈၂
 ၈၃
 ၈၄
 ၈၅
 ၈၆
 ၈၇
 ၈၈
 ၈၉
 ၉၀
 ၉၁
 ၉၂
 ၉၃
 ၉၄
 ၉၅
 ၉၆
 ၉၇
 ၉၈
 ၉၉
 ၁၀၀

၁၂၃၄၅၆၇၈၉၁၀

ಪ್ರಾಚೀನ ಕಾಲದಿಂದಲೂ ಇಲ್ಲಿಯವರೆಗೆ ಈ ಪ್ರದೇಶದಲ್ಲಿ ಅನೇಕ ಬಾರಿ ಭೂಕಂಪಗಳು ಆಗಿರುವುದು ದೃಢೀಕರಣಕ್ಕೆ ಸಾಕ್ಷಿಯಾಗಿದೆ.

[illegible][illegible]

ලෝකකාලයේ විවිධ භූ විද්‍යාත්මක සිද්ධි

[illegible]

ကလေးများ၏ နားထောင်မှုကို အားပေးပါ။

[illegible][illegible][illegible]

အောက်ပါဇယားသည် ဗမာ့ပြည်ထောင်စု၏ အခြေခံဥပဒေနှင့် ပတ်သက်သည့် အချက်အလက်များကို ဖော်ပြထားပါသည်။

[illegible][illegible][illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

ประวัติผู้วิจัย

ชื่อ-นามสกุล	สัจภูมิ ละออ
วัน เดือน ปีเกิด	วันที่ 2 กรกฎาคม พ.ศ. 2507
ภูมิลำเนา	บ้านเลขที่ 29 หมู่ 2 บ้านวังหลุมพอง ต.จรเข้สามพัน อ.อุ้มทอง จ.สุพรรณบุรี

ประวัติการศึกษา

พ.ศ. 2519	สำเร็จการศึกษาชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 โรงเรียนวัดปทุมวนาราม ต.จรเข้สามพัน อ.อุ้มทอง จ.สุพรรณบุรี
พ.ศ. 2525	สำเร็จการศึกษามัธยมศึกษาตอนต้น จากโรงเรียนรัตนราชกัญรีบำรุง อ.บ้านโป่ง จ.ราชบุรี
พ.ศ. 2528	สำเร็จการศึกษามัธยมศึกษาตอนปลายจากโรงเรียนอุ้มทอง อ.อุ้มทอง จ. สุพรรณบุรี
พ.ศ. 2532	สำเร็จการศึกษาคณะศึกษาศาสตร์บัณฑิต วิชาเอกภาษาไทย วิทยาลัยครูนครปฐม (ปัจจุบันคือ มหาวิทยาลัยราชภัฏนครปฐม) อ.เมือง จ.นครปฐม
พ.ศ. 2547	เข้าศึกษาต่อระดับปริญญาศิลปศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาเคมีศึกษา บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศิลปากร

ประวัติการทำงาน

พ.ศ. 2533	หนังสือพิมพ์บ้านเมือง
พ.ศ. 2535	นิตยสารจีเอ็ม
พ.ศ. 2536	หนังสือพิมพ์ข่าวสด
พ.ศ. 2538-2549	หนังสือพิมพ์กรุงเทพธุรกิจ
พ.ศ. 2548 – 2550	อาจารย์พิเศษมหาวิทยาลัยราชภัฏสวนสุนันทา

ประวัติผลงานเขียน (เฉพาะที่ออกกิตติบัตร)

พ.ศ. 2536	รวมบทกวีชุด เรืองอรุณ (สนพ.สมิต), เส้นทางนักเขียน(สนพ.ดอกหญ้า)
-----------	--

- พ.ศ. 2538 รวมบทกวีชุด ฝ่าฝนหาฝัน (สนพ.ร้อยรู้้ง)
- พ.ศ. 2539 สารคดี เนื๋ย! โรมานิ่ย (สนพ.มหาสมุทร)
- พ.ศ. 2541 รวมบทกวีชุด กวงชมดาว (สนพ.รู้้งกินน้ำ)
- พ.ศ. 2542 สารคดี หลวงพระบางหัวใจของล้านช้าง (สนพ.ร่วมด้วยช่วยกัน)
- พ.ศ. 2544 สารคดี เดี่ยวเขมร, สารคดี เสน่หาเวียงจำปาหลวง,
สารคดี พรานทุ่ง (สนพ.ดอกหญ้า) พิมพ์ครั้งที่2 (สนพ.สายธาร) พ.ศ. 2550
- พ.ศ. 2545 สารคดี เวียดนาม ดอกไม้หลังไฟสงคราม (สนพ.เนชั่นบุ๊คส์)
- พ.ศ. 2546 สารคดี สองเขมร ตระเวนกัมพูเจีย สนพ.เนชั่นบุ๊คส์
- พ.ศ. 2546 25 ปีซีไรต์ สนพ.สยามอินเตอร์บุ๊คส์
- พ.ศ. 2547 สารคดี ชงคำ ศาสตร์และศิลป์แห่งการเขียน(สนพ.ไม้ยมก)
- พ.ศ. 2548 สารคดี ฝ่าเขมรเห็นไช่ฮ่อน ได้รับ ทุนวิจัยจากอบส.5 โดยการสนับสนุนของ
“สกว.”(สนพ.ประพันธ์สาส์น)
- พ.ศ. 2549 สารคดี ธรรมชาติพอเพียง (สนพ.จุดประกาย-เนชั่น)

มหาวิทยาลัยศิลปากร สงวนลิขสิทธิ์